

Közigazgatási rendszerek a Közép- és Közel-Keleten

Második tansegédlet

a PPKE-JÁK hallgatói számára

Szerkesztette:

[Gerencsér Balázs Szabolcs](#) egyetemi docens

A kötet szerzői:

Andriasik Szilvia, Balog Ildikó Katalin, Bárdos Boglárka, Csaba Zsófia, Gyurkó Csilla, Jakubecz Viktória, Karsai Adrienn Ágnes, Merényi Mihály, Novák Nóra, Sándor Ágnes, Tóth Annamária Eszter, Tyukodi Matilda, Verpecz Edina

Budapest 2014.

Rövid tartalomjegyzék

[Előszó \(Gerencsér Balázs\)](#)

[Afganisztán \(Csaba Zsófia\)](#)

[Pakisztán \(Balog Ildikó Katalin\)](#)

[Üzbegisztán \(Jakubecz Viktória\)](#)

[Azerbajdzsán \(Bárdos
Boglárka\)](#)

[Irán \(Andriasik Szilvia\)](#)

[Kuvait \(Novák Nóra\)](#)

[Szaúd-Arábia \(Karsai Adrienn\)](#)

[Omán \(Tyukodi Matilda\)](#)

[Egyesült Arab Emírségek
\(Sándor Ágnes\)](#)

[Libanon \(Tóth Annamária\)](#)

[Izrael \(Merényi Mihály\)](#)

[Jordán Hasemita Királyság
\(Gyurkó Csilla\)](#)

[Törökország \(Verpecz Edina\)](#)

Részletes tartalomjegyzék

Előszó a második kötethez	6
Afganisztán	7
1. Bevezetés	7
2. Alkotmány, és államszervezet	7
3. Központi, helyi közigazgatás	8
4. Társadalmi sajátosságok	9
5. Összegzés	10
6. Felhasznált irodalom:	11
Balog Ildikó Katalin Pakisztán	12
Bevezetés	12
Pakisztán államszervezete	13
Központi igazgatása	13
A pakisztáni helyi közigazgatás	14
A pakisztáni állam sajátosságai	15
Összefoglalás	17
Irodalomjegyzék	17
Melléklet	19
Üzbegisztán	21
Bevezetés	21
Az alkotmány és az államszervezet	21
Nemzetközi politikai irányvonal	23
Összegzés	24
Irodalomjegyzék:	24
Azerbajdzsán	25
Bevezetés, általános ismeretek	25
Az alkotmány és az államszervezet	25
A központi közigazgatás	26
Helyi közigazgatás	28
Irodalom	29
Irán	31
Földrajzi és történelmi áttekintés	31

A hatalmi ágak megnyilvánulása Iránban.....	33
A közigazgatás másodvonala, a minisztériumok	35
A közigazgatás regionális szintje	36
Új utak és remények?.....	38
Melléklet	39
Irodalomjegyzék	40
Kuvait.....	42
1. Általános ismeretek.....	42
2. Az alkotmány és az államszervezet	44
3. A központi és helyi közigazgatás	45
4. Speciális jellemző az államról	49
Források.....	49
Szaúd-Arábia	50
Történet:	50
Az iszlám alkotmányos monarchia:	50
Döntéshozatali eljárás	52
Regionális és provinciális kormányzás:	54
Igazságügy	54
Hivatkozott irodalom	54
Omán.....	56
Az államforma és a szultáni határozat, mint alkotmány	57
Helyi igazgatás.....	60
Források:.....	61
Egyesült Arab Emírségek	63
Az Emírátsról általában	63
Emírségek szövetsége	64
Helyi igazgatás.....	66
Az emberi jogok.....	67
Források:.....	67
Libanon.....	69
Libanon általános bemutatása	69
Libanon közigazgatási reformja.....	70
A három hatalmi ág megoszlása	71
Helyi önkormányzatok	74

Befejezés	76
Hivatkozott irodalom:	76
Izrael	78
Bevezetés, általános ismeretek.....	78
Az alkotmány és az államszervezet	78
A központi közigazgatás	81
A helyi közigazgatás.....	83
Jordán Hasemita Királyság	85
Az országról általánosságban	85
Jordánia államformája és államszervezete	86
A területi igazgatás.....	88
Felhasznált irodalom:	90
Törökország.....	91
Közel-Kelet.....	91
Törökország történelme.....	91
Török alkotmány – török közigazgatás.....	94
Bibliográfia:	97

Előszó a második kötethez

A „[Közigazgatási rendszerek](#)” immáron valóságos sorozat lett, hiszen legnagyobb örömünkre a második kötet is megjelent. A Nap járásával megegyezően, Keletről-nyugat felé haladva Közép-Ázsiával és a Közel-kelettel foglalkozunk ebben a számban. Az összehasonlíthatóság megköveteli, hogy a vizsgálati szempontjaink a korábbi számmal azonosak legyenek, így folytattuk a korábbi módszertanunkat: egy-egy állam alkotmányos berendezkedését, államszervezetét, központi és helyi igazgatását mutatják be a tanulmányok mindig úgy, hogy az állam sajátosságát, jellemző karakterét is megpróbálják felvillantani.

A második kötetben tizenhárom hallgató kiváló tanulmánya olvasható, amelyek továbbra is igazodnak a képzés céljához: nem mély analíziseket nyújtanak, hanem olyan könnyen áttekinthető ország-tükröket készítettek, amelyek tágítják a világ országairól és egyes kontinensekről alkotott képünket.

A Közép- és Közel-Kelet túlnyomó részt iszlám világa, és a sajátos, törzsi struktúrából kinövő monarchiák európai szemmel nemcsak kuriózumok, de egy közjogi értelemben is „önálló” részei e világnak. Ahogy az előző kötetben tettük a sokszínű Távol-Kelet országaival, így Közép-Ázsia világát is saját értékeik, történelmük, vallásuk, szokásaik fényében szabad vizsgálnunk. Remélem, hogy ez a kötet is jó gondolat-ébresztőül szolgál minden közigazgatás iránt érdeklődő hallgatónak-kutatónak.

Budapest, 2014. január

Dr. Gerencsér Balázs Szabolcs

egy. docens, PPKE-JÁK, Közigazgatási Jogi Tanszék

Afganisztán

Államépítés 11 évvel a tálibok bukása után, röviddel a kivonulás előtt

1. Bevezetés

Az Afgán állam 1747-ben alakult meg. Államformája alkotmányos királyság volt, de a társadalom törzsi keretek között szerveződött. A soron következő dátum 1880, amikor is brit gyarmat lett Afganisztán¹, ekkor hozták létre a mesterséges határt Afganisztán és Pakisztán között², mely egyébként mind a mai napig meghatározó a két állam kapcsolatában³.

A szűk elit nem értett mindenben egyet egymással, és folyamatosak voltak köztük a csatározások. Ez pedig kapóra jött a 20. század nagy politikaformálói számára, ily módon 1973-ban megtörtént a kommunista hatalomátvétel, és az állam egészen 1988-ig szovjet befolyás alatt állt⁴. Az ezt követő 9 év polgárháborús időszak volt az afgán nemzet számára, majd a rövid, de annál véresebb 4 esztendősi tálib uralom időszaka következett. Ultrakonzervatív Saria alapú jogalkotással, és jogalkalmazással, nemzetiségi alapon történő megkülönböztetéssel, és véres merényletekkel.

A tálibokat 2001-ben elűzték a hatalomgyakorlásból a nyugati erők⁵, és az azóta tartó immár 12 éves időszakot a pluralista demokrácia jellemzi Hamid Karzai, afgán elnök nevével fémjelvezve.

2. Alkotmány, és államszervezet

Alkotmánya a közel 300 év alatt legalább olyan, és annyi változáson esett át, mint maga az állam. A jelenleg hatályos demokratikus Afganisztán 2004. januárja óta van hatályban⁶. 2003-ban fogadta el konszenzussal a Lója Dzsirga, mely az átmenet első éveiben ideiglenes nemzetgyűlésként funkcionált. Az Alaptörvény értelmében az afgán elnököt 5 évre választják, 2004-ben és 2009-ben volt ez alapján elnökválasztás. Mindkét alkalommal Hamid Karzai nyert, bár az utóbbi kampány alkalmával számos ellenjelöltje akadt, ami egyrészt azt mutatja, hogy sikerült a pluralizmus egyes követelményeit elsajátítani, és alkalmazni. Másrészt azt is mutatja, hogy Hamid Karzai ellenzéke túlzottan fragmentált.

Az afgán parlament két kamarás, angolszász mintára szerveződik. Az alsóháza a Wolesi Dzsirga, a szenátus – idősek tanácsa – pedig a Meshrano Dzsirga. A választási rendszere – mellyel az Alsóház tagjait választják – hasonlóan a törvényhozáshoz szintén angolszász mintát követ. Ez azt jelenti, hogy egyfordulós választási rendszer van érvényben, személyre szavaznak, és az első mindent visz elvet alkalmazták, az egyetlen át nem ruházható szavazat kritériumával együtt.

1 Vadász, 1998: 19. századi Egyetemes Történet: 1789-1890.

2 Durand-szerződés. letöltés helye:

<http://afghanic.de/images/Docs/Durand%20Line%20Agreement.pdf>

3 Wagner, 2006: A „bukott államiság” és Afganisztán.

4 Deák (szerk.), 2007: Biztonságpolitikai kézikönyv.

5 Katona, 2007: Hat évvel a bonni konferencia után: Merre tart Afganisztán?

6 Constitution of Afghanistan: <http://moj.gov.af/en/page/1684>

Az Alsóház összetételénél a tartományok döntőek annyiban, hogy a tartományok képezik a választóközeteket. Ilyen alapon az összes tartományból maximum 250 fő kap helyet a képviselőházban, 5 éves ciklusra, népességszám arányában. Egyedi szabályok a képviselőház megválasztásánál, hogy a képviselők közül 64 főnek nőnek kell lennie, 10 főt pedig egy nomád törzs – a Kochi – tagjai közül kell kiválasztani. Azaz a modern afgán választási rendszer nemcsak az angolszász gyakorlatból merít, hanem más európai államok vívmányait is alkalmazza.

A Felsőház tagjai a tartományok, körzetek és az elnök delegálja. Ők jelentik a többi két kamarás törvényhozáshoz hasonlóan a „féket, és ellensúlyt” a többi demokratikus intézményrendszerrel szemben, de hasonlóan a nyugati gyakorlathoz, itt is jóval kevesebb jogkörrel rendelkeznek, mint a parlament Alsóháza. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy ellenjegyzik a törvényeket, elfogadja a következő évi hatályos költségvetést, illetve nemzetközi szerződéseket ratifikál.

Kormány a az elnökkel és két alelnökkel együtt 28 tagú. A 25 minisztert az elnök nevezi ki, de szükséges a hivatalba lépésükhöz a parlament képviselőházának hozzájárulása is. Jogalkotásuk és jogalkalmazásuk vegyesnek mondható, abban az értelemben, hogy egyaránt alkalmazzák az iszlám jog egyes szabályait, illetve a nyugati, modern jogrend által adott normákat. Erre azért volt szüksége az államnak, mert a társadalom rétegződése indokolta – nagy az idős aránya – a régi „szokások” megtartását is. Jogi intézményrendszerük „lépcsős” felépítésű; ami helyi, körzeti bíróságokból, „ítélőtáblákból” és legfelsőbb bíróságból épül fel. A Legfelsőbb Bíróság tagjait 10 évre nevezi ki az elnök.

Azaz, ha csak az intézményrendszer kerül áttekintésre, akkor azt lehet mondani, hogy a korábbi politikai rendszerrel szemben most megvalósul a hatalmi ágak szétválasztásának klasszikus, montesquieu-i elve, van kontroll belső és nemzetközi egyaránt. Sikertült kiépíteni és megszilárdítani a demokratikus intézményi struktúra alapjait. Ugyanakkor látszik az is az egyes intézményeken, hogy nem csak egyfajta modellt alkalmaztak. Ez azért pozitív az államépítés szempontjából, mert így kevesebb a hibalehetőség a későbbiekre nézve. Ehhez hasonló szervezettséget mutat a központi és helyi közigazgatás is; amelyek együttesen még komplexebb képet adnak az új afgán államról.

3. Központi, helyi közigazgatás

A hatályos Alkotmány 34 tartományra osztja fel Afganisztánt Panjshir régióval együtt. Minden tartomány élén tartományi tanács áll, melynek tagjait 4 évre választják. Az élükön álló kormányzót az elnök nevezi ki. Ezen kívül minden településnek van tanácsa, melynek képviselő testületét 3 évre választják meg. Ez a momentum kissé kevésbé költségkímélő, és olykor teret ad a belpolitikai hatalmi harcoknak.

A tartományokon belüli körzetek száma az évek – és az éppen aktuális politikai erőviszonyok – alatt változott, jelenleg 398 körzet van⁷. De ez a későbbi adminisztrációnak – népszámlálásnak – a függvényében változhat. Ezen a jellemzőn viszont az látszik, nem csak angolszász hagyományt, hanem közép-európaiakat is hasznosítottak az államépítés közben.

A közigazgatási rendszer ilyen típusú felosztását több szempontból is lehet vizsgálni. Az egyik, amikor azt vizsgáljuk, hány körzet van egy tartományon belül; a másik a népességszám arányának

elemzése. Mindkettő arról ad képet, hogy mennyire modern az adott állam berendezkedése, melyek a fő, megoldásra váró problémái, és milyen kockázati tényezőkkel kell szembenéznie. Így arra is választ lehet kapni, hogy a nyugati minták alkalmazása mennyire hozta meg a kívánt eredményt. De arra is válaszol szolgál, hogy mennyire ekvivalens a minta az adott állam sajátosságaival; magyarul, mennyire sikerült „testre szabni” a meglévő modellt.

Ha a körzeti elosztások arányát nézzük, akkor azt látjuk, hogy két központja van az országnak, melyek nem esnek egybe a fővárossal. A körzetek száma szempontjából Nangarhar és Badakshan a két legnagyobb tartomány. Utóbbit 29 körzetet, előbbi 23-at tömörít. Ilyen formán mindkettő egyfajta csomópontnak tekinthető. Ezen jellemző a tálibok elleni harc szempontjából élvez prioritást, mert a körzetek számával párhuzamosan nő a közigazgatási intézmények száma is; és abban az esetben, ha a fővárosban bármilyen probléma merül fel, megváltozik a biztonsági kockázat mértéke, a közigazgatás könnyen mobilizálható.

Népességszám szempontjából viszont merőben más a helyzet. Itt szintén két releváns tartomány van, de ezek Kabul – a főváros – és Kandahar. E két tartományban lakik a teljes afgán lakosság megközelítőleg 30%-a. Ez kiemelt biztonsági kockázatot jelent a külföldi és az afgán védelmi erők számára, ami meg is mutatkozik a mindennapok eseményein. Vagyis e két adat alapján látható, hogy Afganisztán furcsán „vízfejű”. Látható továbbá az is, hogy nem sikerült teljes mértékig felszámolni az infrastrukturális különbségeket, hiátusokat. Valamint, hogy még mindig van biztonsági kockázat egyes területeken, és ez hatással van a lakosság mobilitására, megélhetési körülményeire is.

4. Társadalmi sajátosságok

A mai, modern afgán társadalom mintegy 30,4 millió főt számlál; és ebbe beletartozik a több millió, szomszédos államokban élő menekült is⁸. Akár horizontális, akár vertikális értelemben kerül áttekintésre a modern afgán nemzet; mindkét esetben egy nagyon sokszínű társadalom képe tárul elénk. Az alaptörvény rögzíti a különböző nációk, és vallások nemzeten belüli egyenjogúságát. Így végre teret enged a társadalmi sokszínűség megnyilvánulásának. De ettől függetlenül, vagy épp e mellett van azért néhány társadalmi sajátosság. Ezek ugyancsak képet adnak arról, hogy merre tart Afganisztán a későbbiekben, mennyire volt sikeres a demokratikus intézményrendszer kiépítése, a terrorizmus elleni harc, és hogyan gondolkodnak maguk az emberek a demokráciáról.

A társadalom szerkezete még jelenleg is torz. A torzulás a tálib uralomnak és az azt követő fegyveres konfliktusnak valamint a helyreállításnak tudható be. Mind a mai napig több, mint a fele az afgán népnek mélyen a létminimum alatt él, és ráadásul vidéken; az urbanizáció mértéke tehát napjainkra sem változott meg számottevő mértékben. Az emberek felzárkóztatására indított programok és reformok elindultak ugyan, de egy részük nem ért célba. Ez annak tudható be, hogy ahogy már fentebb említésre került a kettősség a jogalkalmazás terén; úgy ez itt is megfigyelhető; csak épp egy közbülső társadalmi szegmensben. De ugyanígy írható a földrajzi nehézségek számlájára is; hiszen vannak olyan területek az országban, melyek igencsak nehezen megközelíthetőek – nem beszélve a még meglévő tálib fenyegetésről.

Még mindig léteznek „kiskirályok”; igaz a számuk jóval kevesebb, mint az állam, béke és társadalomépítő misszió kezdetén volt. Ez azonban azt is jelenti, hogy még mindig igen komoly

gondot okoz az állampolgárok mindennapi életében a korrupciónak a jelenléte, a bürokrácia lassú volta, valamint a kilátástalanság; amely a tálibok végeláthatatlan akciói és az arab tavasz közvetett hatásai miatt nyilvánul meg az ő életükben⁹.

Ezek alapján láthatóak a modern demokráciákra jellemző társadalmi és politikai törésvonalak az új, modern afgán társadalmon belül. Ezek mutatják meg azt, hogy mennyire érett meg a társadalom az önálló életre; mennyire sajátította el a főbb demokratikus alapelveket, mennyire bízik a demokratikus intézményrendszerben¹⁰, és mennyire van kitéve a még létező biztonsági kockázatoknak. Ugyanakkor fordított szemszögből nézve ezen jellemzők mutatják meg a rendszerépítőknek, mennyire voltak sikeresek; miben voltak hiátusok, mely lépések szorulnak változtatásra; ezek adják a rendszerépítés mérlegét.

Ez utóbbi – a kivonulással kapcsolatban – egyre inkább napirendre kerül. Mert mind az afgán politikusokban, mind pedig a nemzetközi politikai erőtér releváns szereplőiben egyre gyakrabban merül fel a jogos félelem, hogy a csapatkivonás után Afganisztán újra a nemzetközi terrorizmus fellegvárává válik.

Ennek elkerülése érdekében kidolgoztak egy programot, mely szerint annak a tálibnak, aki leteszi a fegyvert, pénzt adnak és esélyt a normális életre. Amint beszolgáltatja a fegyverét, biometrikus nyilvántartásba kerül, és ezt követően visszaintegrálják a társadalomba. Ennek a programnak a társadalmi fogadtatása meglehetősen vegyes mind az átlagpolgárok, mind pedig a tálibok többsége részéről. Ez pedig látszódik a merényletek intenzitásán és a megnövekedett biztonsági kockázaton is az egyes tartományokban. Ezen kampány – amennyiben felfogható akként – egyensúly-eltolódást eredményezett az egyes tartományok biztonsági kritériumait illetően, és ez még okozhat problémákat a jövőben.

5. Összegzés

Egy állam fejlettségét – ez esetben Afganisztánét – jól mutatja az Alaptörvénye, a törvényhozás-végrehajtás-igazságszolgáltatás klasszikus hármasa valamint a társadalom felépítése. Ezek alapján látható, mennyire volt sikeres a NATO missziója, mely a demokrácia megteremtésére és a tálibok hatalomból való eltávolítására irányult. Ugyanakkor – ezekkel szinte egy időben – az is láthatóvá válik, hogy mennyire volt sikeres az amerikai doktrinális gondolkodás, melyek voltak az esetleges hibák, hiátusok, és, hogy az államnak min kell esetleg a jövőben javítani.

Tény, hogy az elmúlt több, mint 10 esztendőben az afgán politikai elitet – különösképpen Hamid Karzai elnököt – többször érte az a vád a társadalmi-politikai ellenzék részéről, hogy a „Nyugat bábja”. Azonban azt is hozzá kell ehhez tenni, hogy a nagy összegű donációk, szakmai és infrastrukturális segítségnyújtás nélkül ma nem lenne annyira stabil a demokrácia intézménye Afganisztánban. Ugyanígy arról sem szabad elfelejtkezni, hogy mint minden „fiatal” demokráciának, az afgánnak is megvannak a maga gyermekbetegségei. Ezekre azért kell különösképp figyelni, mert több külső tényező is hatással lehet rájuk, és amennyiben összeadódnak, akkor komolyabb kockázatot jelentenek, és aláássák mindazt, amiért eddig az afgán nemzet és az államépítők dolgoztak.

9 Afghanistan in 2010: A Survey of the Afghan People; Afghanistan in 2011: A Survey of the Afghan People; Afghanistan in 2012: A Survey of the Afghan People

10 Fukuyama, 2007: Bizalom: A társadalmi erények és a jólét megteremtése

Látszik az is a kiépült intézményrendszeren, hogy egyszerre többféle modellt alkalmaztak vegyesen, ami arra enged következtetni, hogy figyelembe vették a társadalmi-történelmi-politikai hagyományokat. Vagyis várhatóan, az eleve meglévőkhöz túl, viszonylag kevés problémára lehet a továbbiakban számítani. Persze a nagy kérdés mindenki számára az, hogy mihez kezd Afganisztán a frissen szerzett önállósággal, hogyan építi egyedül a kapcsolati tőkéjét, miként használja fel megszerzett pozícióit? Ez az, amit mindenki érdeklődve vár.

6. Felhasznált irodalom:

Afghanistan, forrás: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/af.html> (2013-03-10).

Afghanistan in 2010: A Survey of the Afghan People, forrás:

<http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Afghanistanin2010survey.pdf> (2013-03-10)

Afghanistan in 2011: A Survey of the Afghan People, forrás:

<http://asiafoundation.org/resources/pdfs/TAF2011AGSurvey.pdf> (2013-03-10)

Afghanistan is 2012: A Survey of the Afghan People, forrás:

<http://asiafoundation.org/resources/pdfs/Surveybook2012web1.pdf> (2013-03-10)

Afghanistan Provinces, forrás: <http://www.kohistani.com/afghanistan/provinces/> (2013-03-10).

Constitution of Afghanistan, forrás:

<http://arabic.cnn.com/afghanistan/ConstitutionAfghanistan.pdf> (2013-03-10)

Deák Péter (szerk.), 2007: Biztonságpolitikai kézikönyv, Osiris Kiadó, Budapest.

Durand-szerződés, forrás: <http://www.kyber.org/pashtohistory/treaties/durandagreement.html> (2013-03-10).

Fukuyama, Francis, 2007: Bizalom: A társadalmi erények és a jólét megteremtése; Európa Könyvkiadó, Budapest

Katona Magda, 2007: Hat évvel a bonni konferencia után: merre tovább Afganisztán?, forrás:

http://www.kulugyiintezet.hu/kszpdf/2007_04/KSZ_2007-04-03-KatonaM-afgan.pdf (2013-03-10).

Tálas Péter, 2010: Afganisztán: az eddigiek és a hogyan tovább in Nemzet és biztonság: biztonságpolitikai szemle, 2010 (3. évf.) 8.sz. 77-86.o.

Vadász Sándor, 1998: 19. századi Egyetemes Történet: 1789-1890, Korona Kiadó, Budapest.

Wagner Péter, 2006: A „bukott államiség” és Afganisztán, in Marton Péter (szerk.), 2006: Államok és államkudarcok a globalizálódó világban, Teleki Intézet, Budapest.

Pakisztán

Bevezetés

Általános ismeretek

Pakisztán, hivatalos nevén Pakisztáni Iszlám Köztársaság Kína, India, Irán és Afganisztán, valamint az Arab-tenger által övezett, közel 800 ezer km² területen fekszik Délkelet-Ázsiában. Államformáját tekintve szövetségi köztársaság, fővárosa Iszlámábád. Az ország lakossága 2002-ben 147,66 millió fő, ugyanakkor előzetes számítások szerint 2025-re várhatóan eléri a 224 millió főt. Az indiai szubkontinenshez tartozó Pakisztánt úgy, mint – a hozzá szoros történelmi szálakkal kötődő – Indiát napjainkban is vallási, nyelvi és etnikai sokszínűség jellemzi. Az öt világvallás közül a muszlim (szunnita 74%, síita 26%), a keresztény és a hindu vallás a jellemző, amely az egyén társadalmi hierarchiában betöltött helyét is meghatározza. Az ország hivatalos nyelve az urdu és az angol, a lakosság több mint fele (56,8 %) azonban írástudatlan. Az etnikai sokszínűség a népesség változatos összetételében mutatkozik meg leginkább: 65% panzsábi, 13% szindi, 7% urdu és 3% pastu származású.¹¹

Pakisztán megalakulása

Pakisztán önálló történelme 1947. augusztus 15-én – a dekolonizáció eredményeként – az addig egységes brit korona alá tartozó India felosztásával vette kezdetét. A megosztás eredményeképp két független ország jött létre: az Indiai Köztársaság és a Pakisztáni Iszlám Köztársaság. Pakisztán ekkor még két részből állt: Nyugat-Pakisztánból (a mai Pakisztán) és Kelet-Pakisztánból (a mai Banglades), mely utóbbi 1971-ben véres háború során vált függetlenné.¹²

A függetlenség két szellemi atyja közül Mohamed Ali Dzsinnah Pakisztán – mint az indiai muszlim nemzetet képviselő állam – létrehozása mellett foglalt állást. A brit gyarmati függetlenség másik képviselője Mahatma Gandhi viszont az „egységesség a sokféleség” elv alapján elítélte a Szubkontinens felosztását. Nagy-Britannia végül India kettéosztása mellett döntött nem törődve azzal, hogy a vallási és etnikai alapokon szétválasztott brit koronagyarmat milyen évtizedeken át elhúzódó súlyos társadalmi, politikai és gazdasági konfliktusokat hordoz magában.¹³

A két független államot egymás ellen fordító kettészakadás a történelem egyik legnagyobb népmozgását idézte elő. Indiából több millió muszlim indult Pakisztánba, ugyanakkor közel hatmillió hindu és szikh menekült vándorolt át India területére. Az indiai muszlimok függetlenségének ideológiáján alapuló népvándorlás az indiai-pakisztáni határ mentén azonban kegyetlen erőszakos cselekményekbe, fanatikus mészárlásba fulladt. Az egyre jobban

¹¹ VILÁGPOLITIKAI. 2005. 517.

¹² Lásd: Melléklet 1. sz. ábra

¹³ CSICSMANN. 2008. 134.

elhatalmasodó konfliktusok végül egészen az első indiai-pakisztáni háborúhoz (1947-49) vezettek, amelyet fél évszázadon belül további három¹⁴ összetűzés is követett.¹⁵

A belpolitikai viszonytárságokkal terhelt ország több katonai diktatúrával történő hatalomátvételt, zavargásokat és külpolitikai bizonytalanságot tudhat maga mögött, melynek gyökerei elsősorban függetlenné válásakor kialakult helyzetére vezethetők vissza. Pakisztán létrejöttét kísérő problémákra és kihívásokra, illetve azok okaira a dolgozat végén, az ország sajátosságait elemző fejezetben térek ki.

Pakisztán államszervezete

Az Alkotmány

Pakisztán létrejöttékor az államalapító Mohamed Ali Dzsinnah brit elvek mentén a brit parlamentáris demokráciát kívánta egyesíteni az iszlám hagyományokkal, annak gyakorlati megvalósításáról azonban nem volt elképzelése.¹⁶ Többek között a pakisztáni társadalom fejletlensége (tömeges írástudatlanság, a feudális viszonyok, az erős törzsi-etnikai kötődések) miatt a parlament egészen az 1988 évi első politikai pártok részvételével zajlott választásokig nem igazán játszott szerepet az ország belpolitikai életében.¹⁷

Az Alkotmány a Pakisztáni Iszlám Köztársaság legfontosabb és egyúttal legfelsőbb törvénye, azaz Alaptörvénye. Az Alkotmány rendelkezik a kormányzás népképviselői rendszeréről, az Elnöki tisztségről, mint Pakisztán államfőjéről és a nép által választott miniszterelnökről, mint a kormány elsőszámú vezetőjéről. Pakisztánnak kétkamarás törvényhozása van, amely a Szenátusból (Felsőház) és Nemzetgyűlésből (Alsóház) áll. Az Elnök, a Szenátus és a Nemzetgyűlés együttesen alkotják azt a testületet, amelyet Majlis-e-Shoora (Tanácsadók Tanácsa) testületnek, illetve Parlamentnek hívnak.

Az első, Pakisztán alkotmányaként értelmezhető dokumentum, az indiai kormány 1935. évi határozata volt. Az első pakisztáni Alapító Közgyűlés 1947-ben került megválasztásra és kilenc évre rá elfogadták az első hazai, alkotmányt, a rövid életű 1956-os Alkotmányt. A Zulikar Ali Bhutto kormány által először megfogalmazott, majd az ellenzéki pártok által kiegészített 1973. évi Alkotmányt ugyanazon év április 10-én hagyták jóvá. Ez volt Pakisztán első konszenzuson alapuló Alkotmánya a két korábbi, az 1956-os és az 1962-es Alkotmányokkal ellentétben.¹⁸

Központi igazgatása

A Szövetségi Kormány rendszere

Pakisztán függetlensége egy hosszan elhúzódó demokratikus, alkotmányos küzdelem árán valósult meg. Az ország parlamentáris demokráciája elég változatos időszakokon jutott el jelenlegi formájához. Az ország szövetségi parlamentáris rendszeréről az 1973-as Pakisztáni Iszlám Köztársaság Alkotmánya rendelkezik. Az Alaptörvény továbbá szabályozza az államfő jogállását,

¹⁴ A második indiai-pakisztáni háború 1965-ben, a harmadik 1971-ben tört ki. A szakirodalom az 1999-2000 zajló ún. kargili konfliktust negyedik indiai-pakisztáni háborúként értelmezi. VILÁGPOLITIKAI. 2005. 305.

¹⁵ CSICSMANN. 2008. 136-137.

¹⁶ CSICSMANN. 2009. 406.

¹⁷ JAMNICZKY. 1992. 1.

¹⁸ <http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5MTI4NjguNzAuMTM2L2dvcC8%3D>

aki a Pakisztáni Haderő Főparancsnoka is egyben, továbbá a nép által választott első számú miniszterről, azaz a miniszterelnökről, mint a kormány fejről is rendelkezik.

A Szövetségi Kormány összetétele

Végrehajtó hatalom	Törvényhozói hatalom	Bírói hatalom
Köztársasági Elnök	Parlament	Törvényszéki hatalom
Miniszterelnök	Szenátus	Katonai Ügyészség
Nemzeti Biztonsági Tanács	Nemzetgyűlés	Shariat Szövetségi Bírói Ügyész
	Szövetségi Kormány Minisztériumok	
	Szövetségi Miniszterek	

A pakisztáni törvényhozó hatalmat kétkamarás parlament alkotja, amely a száz főt számláló Szenátusból (Felsőház) és a 342 tagú Nemzetgyűlésből (Alsóház) áll. Ez utóbbi esetében 272 fő ötévente, közvetlen választással juthat be a Parlamentbe. Az Alkotmány további 60 helyet biztosít a nők, 10 pozíciót a vallási kisebbségek számára. A kormány miniszterei nemzetgyűlési képviselők is egyben. Az Elnök csak az Alsóházat jogosult felosztatni.¹⁹

A pakisztáni helyi közigazgatás

Tartományi kormányzás

Pakisztán négy tartománya (Baluchistan, Sind, Punjab és Khyber Pakhtunkhwa)²⁰ elég kiterjedt autonómiát élvez. Élükön kormányzó áll, a Tartományi Gyűlés tagjait általános választójog szerint választják. A Tartományi Gyűlésben kisebbségeknek fenntartott helyek vannak. Annak ellenére, hogy meghatározott területekért tartoznak csak felelősséggel bizonyos igazgatási területeken, mint az egészségügy, az oktatás, a mezőgazdaság és az úthálózat, mindkét szinten hozhatnak törvényeket, nemzetközi vonatkozásban azonban a szövetségi kormánynak van rendelkezési joga és felelőssége.²¹

Helyi igazgatás

A helyi kormányzás rendszerét Pervez Musharaf rezsimje vezette be, azzal a céllal, hogy egy alulról építkező demokráciát hozzon létre. Az elképzelés nem számított új keletűnek, mivel őt megelőzően hasonló erőfeszítéseket Ayub Khan is tett a közigazgatás megreformálása érdekében. A helyi kormányzás új rendszerét 2001. augusztus 14-től, egy nem párt alapon tartott közvetlen, több fordulás szavazást követően vezették be. A szavazáson történő teljes részvétel érdekében a szavazásra jogosultak életkorát 21-ről 18-ra változtatták.

¹⁹ <http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2dvcC8%3D>

²⁰ Lásd: Melléklet 2. sz. ábra

²¹ <http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2dvcC8%3D>

A helyi kormányzás bevezetésének fő célja az volt, hogy a hatalmat az elit rétegektől a tömegek felé, a helyi lakossághoz is eljuttassák. Ez az alulról építkező demokrácia új politikai vezetést irányzott elő. A kezdeményezés helyi, lokális szinten kezelte az emberek problémáit, hozzájárult, hogy a nép részt vehessen a döntéshozatalban, és biztosította a gyors igazságszolgáltatást. A helyi kormányzás rendszerének legfontosabb ismérve lett, hogy vezetőik immár döntéseikért felelősséggel tartoztak a lakosságnak. Bevezetése nagy erőfeszítések árán ugyan, de sikeresen mozdította el a pakisztáni közigazgatási rendszert, egy hiteles és fenntartható demokrácia érdekében. Az új rendszer egy háromszintű helyi kormányzási struktúrát honosított meg, amely a következő szintekből áll:

- Kerületi Igazgatás
- Tehsil²² Igazgatás
- Egységes Közigazgatás²³

A pakisztáni állam sajátosságai

Pakisztán sajátosságai közül meglátásom szerint a megalakulását övező körülményeket és önálló állammá válásának következményeit érdemes leginkább kiemelni. A dolgozat korlátozott terjedelmére való tekintettel nem nyílik mód történelmi és egyéb jellegzetességeinek teljes áttekintésére, ezért az országot leginkább jellemző kisebbségi problémákra, illetve azok eredetére, az államalapítás kapcsán felmerült vallási, etnikai, gazdasági valamint a brit gyarmati státusból eredő kihívásokra szeretnék a teljesség igénye nélkül, röviden kitérni.

A Pakisztán-állameszme

Az új állam megalakulásakor *három egységformáló eszközre* épített. Pakisztán alapítója, Mohamed Ali Dzsinnah az új államot mindenképpen *vallási közösségi elvek* mentén képzelte el, amely az Indiában elnyomott muszlimok számára önálló és homogén országot biztosított volna. A két nemzet teórián, azaz vallás és nemzet összekapcsolásának ideológiáján alapuló Pakisztán-állameszme nemhogy egységessé, hanem kezdetektől fogva kérdőjelessé tette az új állam fennmaradását. Az iszlám kezdetekben valóban összefogta a lakosságot, a későbbi Banglades területén azonban jelentős hindu kisebbség maradt. Ugyanakkor a sorozatos erőszakos fellépések okán a pakisztáni állameszme ellen fordult kasmíri iszlám lakosság ellenállása szintén akadályozta a teljes lakossági összefogáshoz szükséges egységes ideológiai alap létrejöttét.²⁴ Az államalapításnál – a többi gyarmati sorból felszabadult országoknál tapasztalt problémák mellett – további nehézséget jelentett az intézményi rendszer nulláról történő kiépítése. Az állami struktúra létesítésekor ugyanis – a törzsi-feudális alapon működő pakisztáni társadalmi viszonyokat figyelmen kívül hagyva – a brit modellt próbálták meghonosítani, ami már önmagában is a bukott állammá válás esélyét vetítette elő.²⁵

²² A pakisztáni helyi igazgatás középső szintje. Dél-kelet ázsiai országokba használatos közigazgatási egység.

²³ HÁDA. 2008. 1.;

<http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2dvcC9nb3Zlcm5tZW50LmFzcHg%3D>

²⁴ CSICSMANN. 2006. 323.; CSICSMANN. 2008. 138-139.

²⁵ CSICSMANN. 2006. 321.

A másik egységformáló eszköz az iszlám után, az *urdu nyelv* volt, amely az államalapítók szándékai szerint, mint a nemzeti ideológia legfontosabb része szintén tovább erősíthette volna a heterogén társadalom egységes nemzetté válását. Az urdu nyelv azonban, minden erőfeszítés ellenére nem volt alkalmas a többnyelvű Pakisztán lingua francájaként összefogni a népeiséget, mivel elsősorban csak a nagyvárosok lakossága körében terjedt el, ellenben vidéken továbbra is fennmaradt a nyelvi többszínűség.²⁶

A pakisztáni államideológia harmadik aspektusa az *India-ellenesség*, amely kezdetektől elkíséri, és egészen napjainkig jellemzi a helyi viszonyokat, a két ország kapcsolatát. Az egyik legdrasztikusabb megnyilvánulása az első pakisztáni, vagyis az első kasmíri háború volt, amely során a pakisztáni vezetés feljogosítva érezte magát, hogy a többségében muszlimok lakta Kasmír tartományra is igényt tartson. Erőszakos fellépésük azonban ellenállásba ütközött, mivel Kasmír lakossága – muszlim léte ellenére – nem kívánt csatlakozni az újonnan létrehozott Pakisztán államhoz. Az eset egyértelművé tette, hogy a két nemzet teória és az iszlám alapján kikényszerített nemzeti egység nem elégséges a pakisztáni nemzeti állam hosszú távú fennmaradásához.

A szétválás következményei

A brit közigazgatás hatásain²⁷ túl a szétválásnak további gazdasági, politikai és ezzel összefüggésben társadalmi következményei voltak.

„A függetlenné vált Pakisztán Brit-India területének 23%-át, lakosságának 18%-át, államvagyonának 17,5%-át örökölte meg.”²⁸ Ilyen kezdeti adottságok mellett az új állam nem tudta a lakosság egyre növekvő szociális igényeit kielégíteni és a gazdasági nehézségeket leküzdeni. A legnagyobb kihívást a gazdaság megreformálása jelentette, ami adott körülmények között rendkívüli nehézségekbe ütközött. Pakisztán ugyanis Brit-India ipari üzemeinek mindössze tíz százalékát kapta meg, következésképp az országnak helyi mezőgazdaságából kellett volna profitálnia mindazonáltal, hogy egyetlen feldolgozóüzemmel sem rendelkezett. Mindezt tovább tetézte a gyarmati rendszer, illetve gazdaság egységének megszűnése, a kezdetleges urbanizáció és a fejletlen ipar, amelyek együttesen továbbra is fenntartották, illetve megerősítették a kialakult feudális viszonyokat.²⁹

A felosztás politikai következménye a szétválást követő több milliós népvándorlás, menekült áradat volt, amelyre egyik pakisztáni vezető sem számított. A milliós nagyságrendű emberáldozatokat követelő menekülthullám olyan mértékű intoleráns légkört teremtett, amely csak súlyosbította az egyébként is elmaradott, gazdaságilag fejletlen, zömében írástudatlan lakosságból álló ország helyzetét, és amely napjainkban is rányomja bélyegét Pakisztán mindennapjaira.³⁰

Itt szükséges megemlíteni a katonaság kiemelt szerepét. Az átpolitizálódott katonaság, amely egyre inkább kicsúszott a civil ellenőrzés hatása alól mindvégig haszonélvezője volt Pakisztán

²⁶ CSICSMANN. 2008. 137-138.

²⁷ A területi korlátokra való tekintettel csak felsorolás szintjén: 1. Pandzsáb domináns szerepe, 2. a hadsereg politikai túlsúlya, 3. tekintélyelvű politikai vezetés, 4. az ún. Pastunisztán-kérdés; CSICSMANN. 2006. 323.

²⁸ CSICSMANN. 2008. 136.

²⁹ CSICSMANN. 2006. 326-327.

³⁰ CSICSMANN. 2006. 329-331.

Indiától való elszakadásának. Belpolitikai irányító szerepének birtokában és ismételt hatalomátvételeivel az ország külpolitikai megnyilvánulásait is jelentősen befolyásolta. Elképzeléseit és pozícióját tovább erősítette az India-ellenesség, a pániszlámizmus és az Egyesült Államokkal kialakított stratégiai szövetség. Az amerikai szimpátia megszerzése és a vele együtt járó segélypolitika tovább növelte a katonai ambíciót, amely keretet adott a kasmíri háború folytatásához és átmenetileg sikeresen elterelte a figyelmet az országot sújtó gazdasági nehézségekről.³¹

A kettészakadás következményei olyan összetett és mélyen gyökerező problémákra, viszontagságokra engednek következtetni, amelyek évekig megkérdőjelezték az új állam fennmaradását, és amelyek révén magyarázatot nyer és érthetővé válik e térséget övező misztikum.

Összefoglalás

Pakisztán sajátosságait elemezve láthattuk, hogy több körülmény is hozzájárult a fiatal állam sikertelenségéhez. A külső tényezők mellett a különválást kezdeményező állam alapítók politikai tapasztalatlansága révén hozott döntései hosszú évtizedekre megpecsételték a térség és az ott élő emberek sorsát. Jelentős fordulatot a 2001. szeptember 11-e hozott az ország történelmében és külső megítélésében. A terrortámadást követően Amerika többszöri megszakítás után ismételten együttműködésre lépett a pakisztáni kormánnyal, melynek értelmében megszüntette a Pakisztánnal szembeni szankciókat és gazdasági támogatást nyújtott. A változás belpolitikai és nemzetközi viszonylatban is egyaránt előrelépést hozott.

A jövőt illetően minden remény szerint rendeződni látszik a kasmíri kérdés, új lendülettel folytatódik az Indiával folytatott nukleáris program, amelynek köszönhetően javul az ország nemzetközi pozíciója és Pakisztán rengeteg nehézség és fordulat után végre rendezett, békés államként működhet tovább.³²

Irodalomjegyzék

Csicsmann László: P-A-KI-SZ-TÁN: mecsetek és katonai barakkok között. Államok és államkudarcok a globalizálódó világban Szerk.: Marton Péter, Teleki László Intézet Külpolitikai Tanulmányok Központja, Budapest, 2006. június
http://www.kulugyiintezet.hu/doc/files/Projektek/Allamkudarc/TLI_KTK_Allamokesallamkudarcok.pdf (Letöltve: 2013.04.03.)

Csicsmann László: Pakisztán és Banglades: államképző erő-e a vallás? In: *Állam és kisebbség Ázsiában – európai nézőpontból*. Szerk.: Böszörményi Jenő - Hegedűs Dániel, Budapest, EÖKIK, 2008., 133-157. <http://www.eokik.hu/id-170-allam-es-kisebbség-aziaban-europai.html> (Letöltve: 2013.04.03.)

Csicsmann László: A politikai iszlám szerepe a Pakisztáni Iszlám Köztársaság bel- és külpolitikájában. In: *A kívánt világosság. VI. Nemzetközi Vámbéry Konferencia*. Szerk.: Dobrovits Mihály. Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2009., 404-432.

³¹ CSICSMANN. 2006. 330-331.

³² VILÁGPOLITIKAI. 2005. 518-519.

Háda Béla: A pakisztáni helyzet a választások után, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Elemzések–2008/4, 2008.
http://193.224.76.4/download/svki/Elemzesek/2008/SVKI_Elemzesek_2008_4.pdf (Letöltve: 2013.04.03.)

Jamniczky Zsolt: Tájékoztató a Pakisztáni Iszlám Köztársaság Nemzetgyűléséről. In: Tájékoztató néhány ázsiai ország és Ausztrália parlamentjéről. Magyar Országgyűlés Külügyi Titkárság (Országgyűlési Könyvtár). Budapest, 1992. október

Pakisztán tartományai
<http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2dvcC9nb3Zlcm5tZW50LmFzcHg%3D> (Letöltve: 2013.04.16.)

A pakisztáni Kormány hivatalos honlapja
<http://www.pakistan.gov.pk/gop/index.php?q=aHR0cDovLzE5Mi4xNjguNzAuMTM2L2dvcC8%3D> (Letöltve: 2013.04.04.)

Világpolitikai Lexikon (1945-2005), Osiris Kézikönyvek. Szerk.: Horváth Jenő. Budapest, Osiris Kiadó, 2005., Pakisztán, 517-519.

Melléklet

1. ábra: forrás: <http://www.generationaldynamics.com/ww2010/india3.gif>

2. ábra Pakisztán tartományai, forrás:

http://utikonyv.eu/shop_ordered/2218/pic/kategoria/asia/paki.jpg

Üzbegisztán

*„A múlt csak a jelen fényében érthető;
és a jelent csak a múlt fényében
érthetjük meg teljesen.”*

Edward Hallett Carr

Bevezetés

Az idézet rámutat arra a tényre, hogy egy ország jelenlegi politikai berendezkedése, attitűdje soha nem választható el annak múltjától, mégis felmerül a kérdés: vajon lehetséges-e, hogy egy ország megszakítsa történelmi kötelékeit, kilépjen a múlt árnyékából és minden maradványtól elszakadva új jövőt építsen magának?

A posztszovjet Üzbegisztán 1991-ben nyerte el függetlenségét, azóta is töretlen reform politikát folytat, hogy minden szovjet örökségtől megszabaduljon, és a tervgazdaság helyébe gyümölcsöző piacgazdaságot állítson virágzó demokrácia megvalósítása mellett.³³ Azonban a szociális szempontokat figyelembe vevő gazdasági reformok végrehajtása pénzügyileg lehetetlen feladatnak tűnik, ugyanis az adóbevételekből származó jövedelem elenyésző azoknak a programoknak a finanszírozására, amelyeket a kormány ígért. Szembesülni kellett azzal a ténnyel, hogy csak a társadalombiztosítási- és adózási rendszer újragondolásával óvható meg a jóléti rendszer teljes bukása, ellenben a magasabb adók bevezetése visszajára sült el, mivel megnövekedett az adóelkerülők száma. A közigazgatás párhuzamosan fejlesztette bürokratikus íratlan szabályait, mely hatékonyságot, megvesztegetést és korrupciót idézett elő. A korrupció mindenhol jelen van és hagyományos probléma-megoldási eszközzé vált, mely nem csak a köztisztviselők, de a nép által is elfogadottá vált.³⁴

Az alkotmány és az államszervezet

Üzbegisztán alkotmánya 1992-ben született szem előtt tartva az ENSZ dokumentumokat, az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, valamint a nemzetközi közjogot, így meglehetősen modern jogi alappal rendelkezik. Az alkotmány elfogadásának napja (december 8.) munkaszüneti napnak számít!

Az alkotmánymódosítás a törvényhozás feladata. Kétkamarás parlamentje (Oliy Majlis) megfelel a 21. századi elvárásoknak, így a száz tagból álló Szenátus (melyből 84 embert a önkormányzatok választanak, 16-ot pedig az elnök nevez ki) mellett helyezkedik el a 150 főt számláló jogalkotási főszereppel bíró törvényhozó kamara, melynek megoszlása: 135 képviselőt választ a nép, és 15 szék az Üzbegisztáni Ökológiai Mozgalomnak van fenntartva.³⁵ A 2009-ben tartott parlamenti választás nyugati megfigyelők szerint nem volt szabad, sem demokratikus, továbbá az EBESZ szerint '91 óta egyetlen választás sem volt szabad. Az ellenzékét elnyomják, a média pedig állami

³³ <http://www.oecd.org/countries/uzbekistan/46820458.pdf>

³⁴ <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=2968106&fileId=2968107>

³⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>

ellenőrzés alatt áll.³⁶ Ezt támasztja alá az a tény, hogy nincs jelentős ellenzéki párt, vagy lobbicsoport.

Központi közigazgatás

A köztársasági elnök hivatala 1990-ben lett létrehozva, mely központi eleme az államigazgatásnak, és a nemzeti politikai rendszernek is. Bár működnek formálisan végrehajtásért felelős intézmények is, azonban ezek már nem élveznek olyan meghatározó szerepet, mint elődjük, hanem inkább a gazdaságpolitika koordinálását és szabályozását látják el.³⁷ A végrehajtás csúcán levő elnök széles jogokkal rendelkezik, és szerepe kiemelt. Az elnök mellett ugyan működik kormány, de egyben a Minisztertanács (kormány) elnöke is, és a kormány tagjait is ő nevezi ki. Egyszer újraválasztható, és hivatali ideje lejárta után az Alkotmánybíróság tagja lesz élete végéig. Jelenleg a 2007-ben újraválasztott Islam Karimov tölti be az elnöki szerepet.³⁸ Islam Karimov már eddig is hosszú hivatali időt tudhat maga mögött, ugyanis már 1991 óta birtokolja hivatalát, és magas támogatottságot élvez, legalábbis ezt fémjelezi a 2007-ben tartott legutóbbi választás, ahol a szavazatok 88,1 %-át szerezte meg. Öt évre szólnak a megbízatások, bár az elnök tekintetében a 2002-es alkotmánymódosítás ezt hét évre növelte, és csak 2011-ben állították vissza az öt éves ciklust. Érdekes az a tény is, hogy Islam Karimov mindegyik parlamenti párt által támogatott személy is egyben. A következő parlamenti választás 2014-ben lesz, míg az elnöki választás egy évvel később 2015-ben.³⁹

Az igazságszolgáltatás tekintetében a Legfelsőbb Bíróság tagjait az elnök jelöli, és a Parlament erősíti meg. Korrupció övezi a területet. Az Egyesült Államok 2011-es jelentése szerint az eljárás nem független, se nem pártatlan, illetve a bírák megvesztegetése is folyamatos. A jelentés szerint hiába biztosítja az alkotmány a függetlenséget, a bíróságok a központi végrehajtó hatalom ellenőrzése alatt állnak, és a bírák sem képzettségüknek köszönhetik kinevezésüket. A Freedom House állítja, hogy a bírói kar központi végrehajtó hatalom alá rendelésének célja, hogy Islam Karimov akaratát vigyék végbe. Akit el kell ítélni a politikai akaratnak megfelelően, azt elítélik, tehát nem érvényesül az ártatlanság vételeme.⁴⁰

Helyi közigazgatás

Az üzbég közigazgatás kétszintes, mely központi és helyi igazgatásból tevődik össze. Önkormányzati rendszerüket is a fokozatosság jellemzi, ennek megfelelően vannak regionális (12 'oblasts' = régió van), kerületi és külön városi önkormányzatok is. A helyi önkormányzati rendszert 1993-ban alakították ki, melynek élén a *hokimok* állnak. Ez a tisztség párhuzamba hozható nálunk a polgármesteri tisztséggel. A regionális, kerületi, és városi *hokimok* alkotják a helyi végrehajtó szervezetet, a *hokimiyatot*.⁴¹

³⁶ <http://www.metropol.hu/nagyvilag/cikk/505500>

³⁷ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023246.pdf>

³⁸ <http://www.uzbekistan.org/uzbekistan/political/>

³⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>

⁴⁰ <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/uzbekistan/corruption-levels/judicial-system/>

⁴¹ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023246.pdf>

A helyi önkormányzatok szerepe elenyésző, inkább a központosítás jellemző az országra. Annak ellenére, hogy 2000-ben a kormány kiemelt jelentőséget tulajdonított a közigazgatási reformnak, melynek célja az volt, hogy bizonyos jóléti funkciókat helyi szinten oldjanak meg, a decentralizáció sikertelennek tűnik.⁴²

Üzbegisztán részét képezi egy autonómiával rendelkező köztársaság is: Karakalpakstan. Az üzbég alkotmány lehetővé teszi az autonómia teljes kiválását, sőt népszavazás keretében dönthetnek a függetlenedésről. Azonban az elszakadás nem csak hogy politikailag elképzelhetetlen, de gyakorlati indokok miatt sem előnyös, ugyanis Karakalpakstan önállóan nem életképes, gazdaságilag gyenge lábakon áll, saját hadereje sincs, és tőkéje sem sok, amiből ezeket megfinanszírozhatná.⁴³

Nemzetközi politikai irányvonal

Lehet, hogy Üzbegisztán válik az Amerikai Egyesült Államok legjobb barátjává a közép-ázsiai régióban? Ugyanis a tény, hogy 2012-ben konkrét tárgyalások zajlottak Taskent (Üzbegisztán fővárosa) és Washington között egy amerikai katonai bázis létrehozásáról, felkeltette a nemzetközi figyelmet. Ennek előzménye volt, hogy Üzbegisztán kilépett az orosz dominanciájú ODKB-ból (=Kollektív Biztonsági Szerződés), mely egy posztszovjet katonai szövetség volt hét ország között (Fehéroroszország, Oroszország, Örményország, Kazahsztán, Kirgizisztán, Tádzsikisztán, Üzbegisztán). Nem volt váratlan lépés, ugyanis az ODKB tevékenységét az utóbbi időkben már inkább csak blokkolta, semmint előrevitte volna.⁴⁴ A köztük kialakuló barátságot jelzi, hogy noha az USA folyamatosan negatívan bírálta az emberi jogok érvényesülését Üzbegisztánban, a katonai együttműködés zálogaként kihúzta az országot a feketelistáról is.⁴⁵

Emberi jogok érvényesülése

Ebben a részben NGO-k által készített jelentések segítségével kívánom bemutatni, hogy még érdekesebb az előbbi fejezetben bemutatott amerikai feketelistáról való kihúzás a valóságban tapasztaltak tükrében. A Human Rights Watch 2012. évi jelentése alapján a véleménynyilvánítás erősen korlátozott még ma is. Meglepő jelenség lehet az európaiaknak, hogy a kormány az aratási időszakban kötelezi a gyermekeket, hogy két hónapot „segítsenek” a termény betakarításában. Ebben az időszakban mocskos körülmények között tartják őket, kimaradnak az iskolából. Még 2012-ben is képes a hatóság felnőtteket (tanárokat, doktorokat, közszférához tartozókat) kötelezni a részvételre, tehát a betakarítás egy társadalmi kötelezettség mindenkivel szemben. A hatóságok rendszeresen fenyegetik, bebörtönzik, és meghurcolják a jogvédőket, civil aktivistákat, továbbá akadályozzák nemzetközi jogi csoportok és médiumok működését az országban. A kormány továbbra is elutasítja független vizsgálat indítását a 2005-ös andijani mészárlás ügyében. 2005. május 13-án több száz békés tüntetőt öltek meg az üzbég kormányerők válogatás és figyelmeztetés nélkül. Senkit nem vontak felelősségre az ügyben, de a könyörtelen üldözést azóta sem fejezte be a kormány azokkal szemben, akik részt vettek a társadalmi, gazdasági problémák és polgári, politikai sérelmek kapcsán szervezett demonstrációban. Sőt a külföldre menekülő túlélők családtagjait is rettegésben tartják. Ami a büntető igazságszolgáltatást illeti, a kínzás

⁴² <http://www.undp.uz/en/projects/project.php?id=161>

⁴³ <http://www.karakalpak.com/stangov.html>

⁴⁴ http://oroszvilag.hu/?t1=posztszovjet_terseg_hirei&hid=2559

⁴⁵ <http://karpatinfo.net/cikk/kulfold/amerikai-bazis-epulhet-uzbegisztanban>

továbbra is bevett eszköz, így a fogvatartottak jogai folyamatosan sérülnek. A hatóságok következetesen tiltják, hogy kivizsgálják a hivatali visszaélésekkel kapcsolatos panaszokat, mely fakad többek között abból, hogy a vallomások kicsikarása során alkalmazott kínzási módzatok széles eszköztárát vetik be (gumibottal/műanyag palackokkal testi sértés okozása, fellógatás, erőszak, szexuális megaláztatás). Például egy Jehova tanúi vallási felekezethez tartozó (Gulchehra Abdullayeva) fogvatartottat négy órán keresztül kiállítottak a napra élelmiszer és víz nélkül a nyári melegben, sőt gázálarcot raktak a fejére, hogy megnehezítsék a levegővételt. A vallásszabadság tényleges megvalósulásáról sem beszélhetünk Üzbegisztán esetében.⁴⁶ A szólásszabadság sem érvényesül, így a média képviselői szerint hivatalos cenzúra működik, sőt a kormány nem rest élni a becsületsértés, vagy rágalmozás eszközével sem, hogy ellehetetlenítse az újságírókat. Gyülekezési szabadság korlátozása is folyamatos az országban. A Freedom House talán nem véletlenül sorolta 2011-ben Üzbegisztánt azon kilenc ország közé, melyben a leginkább sérülnek az emberi jogok.⁴⁷

Összegzés

A kutatás során érdekes volt látni a sok ellentmondást a publikációk között. Bátran ki merem jelenteni, hogy az arab országokkal szemben él egyfajta negatív sztereotípiát, mely köszönhető a kulturális különbségeknek, illetve a terrorizmus térnyerésének, azonban Üzbegisztán teljesen megfelel a 21. századi jogállami felfogásnak, de csupán papíron, hiszen a tanulmányban bemutatott korrupció, jogsértés minden szinten tetten érhető.

A tanulmány elején feltett kérdésre a válasz az, hogy egy huszárvágással nem lehet elfelejteni a múltat, és teljesen új alapokat felállítani, hiszen valahol mindig visszaköszön a régi örökség: legyen szó arról, hogy köztársasági elnöknek nevezzük a diktatúra élén álló diktátort, vagy emberi jogokat fogadunk el, holott azok nyomokban sem érvényesülnek.

Irodalomjegyzék:

<http://www.oecd.org/countries/uzbekistan/46820458.pdf>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>
<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=2968106&fileId=2968107>
<http://www.metropol.hu/nagyvilag/cikk/505500>
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023246.pdf>
<http://www.uzbekistan.org/uzbekistan/political/>
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html>
<http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/uzbekistan/corruption-levels/judicial-system/>
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023246.pdf>
<http://www.undp.uz/en/projects/project.php?id=161>
<http://www.karakalpak.com/stangov.html>
http://oroszvilag.hu/?t1=posztszovjet_terseg_hirei&hid=2559
<http://karpatinfo.net/cikk/kulfold/amerikai-bazis-epulhet-uzbegisztanban>
<http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/uzbekistan?page=1>
<http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21238.pdf>

⁴⁶ <http://www.hrw.org/world-report/2013/country-chapters/uzbekistan?page=1>

⁴⁷ <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21238.pdf>

Azerbajdzsán

Bevezetés, általános ismeretek

Azerbajdzsán 86 600 km² nagyságú területen, Európa és Ázsia határán helyezkedik el a Kaszpi-tenger mentén, a Kaukázustól délre. Az ország teljes lakossága a 2010. januári felmérési statisztika alapján 8 436 000 fő. (<http://www.azerembassy.hu/index.php?options=content&id=17>) 2013 júliusára a becsült létszám 9 590 159 lakos. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>) A lakosság 54,1%-a él városokban, 45,9%-a pedig Községekben, továbbá a lakosok 49%-át férfiak alkotják, 51%-át nők. (http://azerbaijan.az/portal/General/Population/population_e.html) Kivándorlás (átlagos adat): 2011-es felmérés szerint 1,1 millió ember hagyta el az országot, de csak 200 ezer az, aki 6 hónapnál hosszabb időt él külföldön (http://www.azstat.org/press_reliz.php?id=996). Fővárosa Baku. Hivatalos nyelve az azeri nyelv, mely nagyon hasonlít a török nyelvhez. Emellett beszélnek az államban orosz és örmény nyelven is. A lakosság túlnyomó többsége az iszlám vallást követi. Az ország pénzneme a Manat (AZD), legutóbbi zárt árfolyam (1 EUR = 1,03343 Manat 2013 április 30-i adat) (<http://www.azerembassy.hu/index.php?options=content&id=17>)

Az ország legfontosabb külkereskedelmi partnerei: Törökország, Oroszország, Olaszország, USA, Ukrajna, Németország, Nagy-Britannia, Grúzia, Franciaország, Indonézia, Kazahsztán, Japán, Kína, India, Dél-Korea.

Az alkotmány és az államszervezet

Az ország elnöki köztársaság formájában működik. Több-párt rendszer uralkodik, azonban a jelenlegi vezető párt a Yeni Azerbaijan („Új Azerbajdzsán”). Az ország köztársasági elnöke: İlham Aliyev. Miniszterelnök: Artur Rasi-zade. Külügyminiszter: Elmar Mammadyarov. 1991. augusztus 30-án Azerbajdzsán kikiáltotta függetlenségét. Tagja az ENSZ szervezetének, és az EBESZ-nek is.

1995. november 12-ei népszavazáson elfogadták az Azerbajdzsáni köztársaság új alkotmányát, amely ugyanezen év december 5-én lépett hatályba. Az ország alkotmánya összhangba került az alapvető elvekkel és a nemzetközi jogi normákkal.

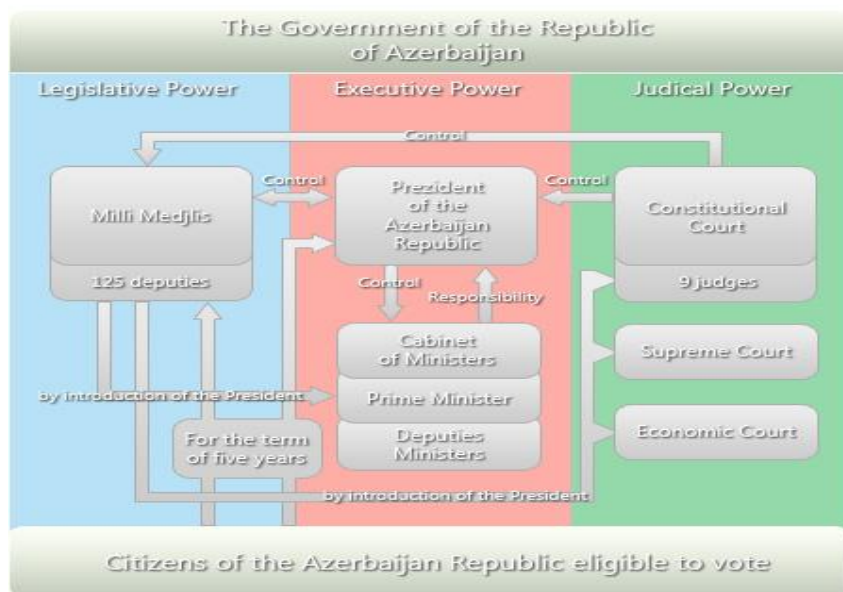
Gejdar Alijev vezetésével került kidolgozásra és elfogadásra az Azerbajdzsáni Köztársaság Alkotmánya, a függetlenség, szuverenitás és területi egység védelme érdekében. Végcélok közé

tartozik az állami struktúra biztosítása, általános állampolgári egyenlőség elérése, állampolgárok érdekképviselési jogainak biztosítása, civilizált állam létrehozása, minden állampolgár számára méltó életszínvonal kialakítása valamint a békés és nyugodt élethez szükséges gazdasági és társadalmi szabályok megteremtése.

Az Alkotmány kimondja, hogy a következő célokat kívánja elérni: megvédeni az Azerbajdzsáni Köztársaság függetlenségét, szuverenitását és területi integritását. Ezt az Alkotmány a demokratikus rendszer keretei között kell, hogy biztosítsa. Egy civil társadalom létrehozását célozza, egy világi állam kialakítását a nemzeti jogállam kifejeződésével. Fontos cél továbbá, hogy méltó életszínvonalat biztosítson minden ember számára, megfelelő szintű legyen a gazdasági és társadalmi rend. Hűnek kell maradnia az egyetemes emberi értékekhez, és együtt kell működnie minden nemzettel ennek biztosítása érdekében.
(http://azerbaijan.az/portal/General/Constitution/constitution_e.html)

Az Alkotmány 1. cikke kimondja: Azerbajdzsáni Köztársaság az állami hatalom egyedüli forrása a nép számára. 2. cikke szerint az azeri nép számára szuverén, közvetlen jogokat biztosít, melynek értelmében a képviselők általános, egyenlő szavazati aránnyal, szabadon, titkos szavazással közvetlenül szavazhatnak. Az Alkotmány 7. cikke kimondja, hogy az Azerbajdzsáni állam demokratikus, alkotmányos, világi és egységes köztársaságként működik. Azerbajdzsánban az államhatalmat korlátozni kell a hazai ügyekben az országos törvényekkel, míg külügyi esetekben nemzetközi szerződésekkel, melynek egyik része az Azerbajdzsáni Köztársaság. Az államhatalom megosztásának elve szerint szétválik törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalmi ágra, melyek kölcsönhatásban működnek egymással, de ugyanakkor függetlenül végzik tevékenységüket a különböző joghatóságok. <http://www.azerembassy.hu/index.php?options=content&id=19>

A központi közigazgatás

Forrás: Azerbaijan.az, general information on political system of ar, http://azerbaijan.az/portal/General/Political/politicalSystem_e.html

Azerbajdzsán demokratikus köztársaság, a hatalommegosztás három területre különül el: törvényhozó, végrehajtó és bírói hatalmi ágra. Milli Majlis (parlament) gyakorolja a törvényhozói hatalmat, a végrehajtó hatalom az elnök kezében van, és a bíróságok rendelkeznek az igazságszolgáltatási hatáskörrel.

A parlament 125 képviselőből áll, akik közvetlen választás útján 5 éves mandátummal bírnak. Képviselő jelölt lehet minden 25. életévét már betöltött azeri állampolgár. Nem lehet képviselő: kettős állampolgár, más ország állami szolgálatához tartozó, illetve végrehajtó vagy bírósági szervhez tartozó személy, továbbá egyéb fizetési tevékenységet sem végezhet (kivétel ez alól a tudományos, „kreatív” és oktató munka végzése), nem lehet vallási vezető, sem pedig bíróság által inaktívnak nyilvánított állampolgár, és természetesen az sem, amely személy ellen büntető eljárás van érvényben.

Az államfő vezeti a végrehajtó hatalmat. A köztársasági elnököt 5 évre választják közvetlenül, személyesen, titkos szavazással. A szabályok alapján elnök lehet minden 35. életévét betöltött azeri állampolgárságú, több mint 10 éve Azerbajdzsáni állandó lakcímmel rendelkező, választási joggal bíró, diplomás, büntetlen előéletű személy, aki nincs elkötelezve más állam irányában. Az elnök megválasztásához 2/3-os többség szükséges a szavazáskor. (http://azerbaijan.az/portal/StatePower/General/generalInfo_e.html)

Az elnöknek tartozik a végrehajtó hatalom felelősséggel, hiszen ő ellenőrzi a megfelelő működését ennek a hatalmi ágnak. A köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnököt is a parlament beleegyezésével, és megalapítja a Miniszteri Tanácsot (Kabinetet). A Miniszteri Tanács jelentéseket köteles készíteni az elnöknek tevékenységeiről. Az Azerbajdzsáni Köztársasági elnök mindemellett az állami hadsereg főparancsnoka is egyben.

Az igazságszolgáltatáson belül a bírói hatalom révén valósul meg az Alkotmánybíróság, a Legfelsőbb Bíróság, a fellebbviteli bíróságok, valamint a rendes és egyéb speciális bíróságok. A bírákat a Parlament javaslatára a köztársasági elnök nevezi ki, akik tagjai lesznek a Legfelsőbb Bíróság illetve a Gazdasági Bíróságnak.

A legutóbbi népszavazás 2010. november 7-én volt, a legközelebbi szavazást tehát 2015-ben fogják megtartani, szokás szerint 5 évente mindig november első vasárnapján. (Érdekes megjegyzés található a CIA oldalán, miszerint több politikai párt bojkottálta a választásokat a tisztességtelennek vélt feltételek miatt. Az EBESZ megfigyelője is megállapította, hogy a választások nem feleltek meg a nemzetközi szabványoknak. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>)

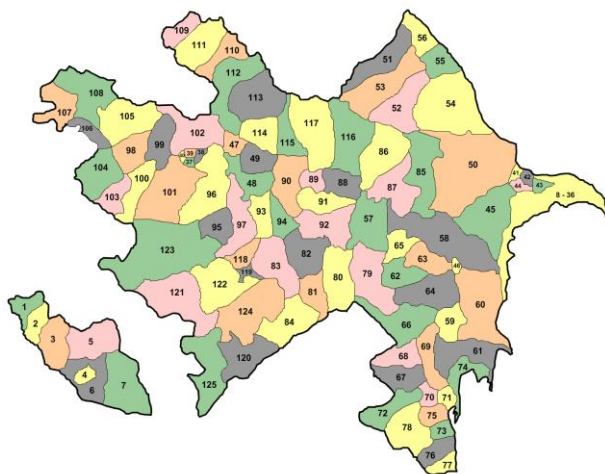
Azerbajdzsánban összesen 20 darab Minisztérium működik, ezek: Belügyminisztérium, Ökológiai és Természeti Erőforrások Minisztériuma, Igazságügyi Minisztérium, Munkaügyi és Szociális Védelmi Minisztérium, Rendkívüli helyzetek Minisztériuma, Ifjúsági és Sport Minisztérium, Külügyminisztérium, Gazdaságfejlesztési Minisztérium, Mezőgazdasági Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Kulturális és Idegenforgalmi Minisztérium, Nemzetbiztonsági Minisztérium, Védelmi ipari Minisztérium, Honvédelmi Minisztérium, Közlekedési Minisztérium, Kommunikációs és Információs Technológiák Minisztériuma, Egészségügyi Minisztérium, Ipari és Energiaügyi Minisztérium, Oktatási Minisztérium.

A Minisztériumokon kívül további állami intézmények végeznek munkát, mint például a Nemzeti Bank, Állami Statisztikai Hivatal, Nemzeti Olaj Bizottság, stb. (http://azerbaijan.az/portal/StatePower/ExecutivePower/executivePower_e.html)

Helyi közigazgatás

Az önkormányzatok szintén fontos szerepet játszanak a jelenlegi politikai rendszer működésének fenntartásában. Ezek újonnan létrehozott, és igencsak jelentős fontossággal bíró intézmények. Mint minden mai politikai rendszert, Azerbajdzsán Köztársaságát is jellemzi pluralizmus, vagyis több politikai párt létezése.

A választóközetek száma 125 darab (megegyező a képviselők számaival) (<http://www.cec.gov.az/en/common/dislocation/map.htm#>)

Azerbajdzsánon belül 66 különálló területi egységet választanak szét, ezek: Abseron, Agcabadi, Agdam, Agdas, Agstafa, Agsu, Astara, Babak, Balakan, Barda, Beylaqan, Bilasuvar, Cabrayil, Calilabad, Culfa, Daskasan, Fuzuli, Gadabay, Goranboy, Goycay, Goygol, Hacıqabul, İmisli, İsmayilli, Kalbacar, Kangarli, Kurdamir, Lacin, Lankaran, Lerik, Masalli, Neftcala, Oguz, Ordubad, Qabala, Qax, Qazax, Qobustan, Quba, Qubadli, Qusar, Saatli, Sabirabad, Sabran, Sadarak, Sahbuz, Saki, Salyan, Samaxi, Samkir, Samux, Sarur, Siyazan, Susa, Tartar, Tovuz, Ucar, Xacmaz, Xizi, Xocali, Xocavand, Yardimli, Yevlax, Zangilan, Zaqatala, Zardab.

Emellett 11 nagyváros található az országban: Baku, Ganca, Lankaran, Mingacevir, Naftalan, Naxcivan (Nakhichevan), Saki, Sirvan, Sumqayit, Xankandi, Yevlax. (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>)

Ezen kívül 13 városi régió, 130 városi típusú település és 4354 vidéki település található Azerbajdzsánban. (<http://www.azerembassy.hu/?options=content&id=17>)

Az állam fővárosa, Baku, 11 közigazgatási egységre oszlik és 5 különálló településből tevődik össze a jogszabály alapján. (http://azerbaijan.az/portal/General/Capital/capital_e.html)

1. Érdekességek illetve speciális jellemzők az államról

1993-tól Gejdar Alijev vezetésével az ország nehéz gazdasági helyzetének ellenére számos politikai intézkedés vette kezdetét, melynek következtében elindulhatott a gazdaság jelentős fejlesztése.

Megemlítendő ezek között például „Az állami vagyon privatizációjának állami programja Azerbajdzsánban 1995-1998 között”, és „Az Azerbajdzsán Köztársaság állami programja a szegénység visszaszorítására és a gazdasági fejlesztésére (2003-2005)”, stb. Azerbajdzsánnak egyértelműen a Gejdar Alijev által kidolgozott nemzeti fejlesztési stratégia által sikerült kikerülnie a válságos helyzetből, és elindulni az újjászületés útján.

Az Azerbajdzsán Köztársaság mai versenyelőnyét főként 5 jellemzővel lehet leírni. 1. kedvező geopolitikai helyzet, 2. Társadalmi-gazdasági stabilitás, 3. gazdag természeti erőforrások rendelkezésre állása, 4. a tranzitterület kedvező gazdasági helyzete, 5. képzett munkaerő. („Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” IV. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) I. kötet, 58.old) A versenyelőny létrejöttét bizonyítja még a Világbank 2008-as beszámolója is, mely a világ egyes számú reformországának nyilvánította Azerbajdzsánt.

Az ország egyik kihívása a rejtett munkanélküliség problémájának kezelése. Ez „a formálisan foglalkoztatottnak számító személyek részleges munkahiányát” jelenti. („Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” IV. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) I. kötet, 55.old) A rejtett munkanélküliség úgy jelenik meg, hogy egy adott vállalatban belül a teljes munkaidőben foglalkoztatott dolgozók munkatermelékenységére alacsony, illetve úgy látható, hogy a munkavállalókat (akár akaratuk ellenére is) olyan munkahelyen foglalkoztatják, ahol nincs szükség magasabb szakmai végzettséghez, amivel rendelkeznek. A „Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” című IV. konferencián Dzsaferov F., az Azerbajdzsán Nemzeti Tudományos Akadémia tudományos munkatársa a probléma megoldását a következőkben látja: „a termelés volumenének növekedése a működő platformokon a kapacitások teljesebb kihasználásával; a vállalatoknál alkalmazott munkások számának csökkenése (a rejtett munkanélküliek elbocsátása) a termelés volumenének csökkentése arányában; a dolgozók és a rejtett munkanélküliek szakmai továbbképzése és átképzése a munkaerőpiac pillanatnyi igényeinek megfelelően”. („Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” IV. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) I. kötet, 56.old)

Az Európai Unióval való kapcsolat egyik jelentősége, hogy a Kaukázusi térségbe szállított európai termékek több mint fele Azerbajdzsánba kerül szállításra. Továbbá, mivel kőolajban gazdag ország, így egyre fontosabb partnerré válik az Unió számára. Azerbajdzsán kivételében főként energiahordozók szerepelnek, import oldalon pedig a feldolgozott termékekre van szüksége. Kiemelendő ezen kívül, hogy rendkívül nyitott az új technológiák iránt az állam. Ezek alapján mindkét fél számára fontos az együttműködés a jövőben. „Az egyenrangú partnerségen alapuló együttműködés lehetőséget teremt Azerbajdzsán számára gazdaságának technológia érzékeny megújításához, az Európai Unió pedig stabil és értékes szövetségest nyerhet energiabiztonsági problémáinak kezeléséhez.” („Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” IV. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) I. kötet, 174.old)

Irodalom

„Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” IV. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék) I. kötet (Gazdaság, Jogtudomány), Azerbajdzsáni Nagykövetség, Budapest, 2010

„Magyarország és Azerbajdzsán: A kultúrák párbeszéde” II. Nemzetközi tudományos konferencia (előadások, cikkek és rezümék), Azerbajdzsáni Nagykövetség, Budapest, 2008
 Embassy of the Republic of Azerbaijan, Budapest – Hungary, link:
<http://www.azerembassy.hu/index.php?language=hu>, letöltés ideje: 2013-04-27
 Central Intelligence Agency, The World Factbook, Azerbaijan, link:
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/aj.html>, letöltés ideje: 2013-04-28
 Azerbaijan.az, general information on political system of ar, link:
http://azerbaijan.az/portal/General/Political/politicalSystem_e.html, letöltés ideje: 2013-04-27
 Azerbaijan.az, general information on state power of azerbaijan republic, link:
http://azerbaijan.az/portal/StatePower/General/generalInfo_e.html , letöltés ideje: 2013-04-27
 Baku International Humanitarian Forum, link: <http://www.bakuforum.org/en/>, letöltés ideje: 2013-04-25
 The State Statistical Committee of the Republic of Azerbaijan, link:
<http://www.stat.gov.az/source/demography/ap/indexen.php> , letöltés ideje: 2013-04-28
 Central Election Commission, link: <http://www.cec.gov.az/en/common/dislocation/map.htm#> , letöltés ideje: 2013-04-27
 Ismertető az Azerbajdzsáni Köztársaságról, link:
<http://www.itd.hu/resource.aspx?ResourceID=Azercikk1> , letöltés ideje: 2013-04-27
 The Congress of Local and Regional Authorities, link:
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1982467&Site=COE&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=CACC9A&BackColorLogged=EFEA9C> , letöltés ideje: 2013-04-29
 The demographic situation in Azerbaijan, link: http://www.azstat.org/press_reliz.php?id=996 , letöltés ideje: 2013-04-30
 Azerbaijan’s application for membership of the Council of Europe, link:
<http://assembly.coe.int/Documents/AdoptedText/TA00/eopi222.htm> , letöltés ideje: 2013-04-28

Irán

Nyugati modernizáció a síita iszlám tükrében

Földrajzi és történelmi áttekintés

Irán a tágran értelmezett közel-keleti államok egyike, habár nem tagja az Arab Ligának. Az Afganisztán, Örményország, Azerbajdzsán, Irak, Pakisztán és Törökország által határolt ország az Eurázsiai-hegységrendszerhez tartozó hegyek (Zagrosz, Alborz), a Kaszpi-tenger és a Perzsa- illetve Arab-öböl között terül el. A világ 18. legnagyobb államaként 1 648 595 km² területtel rendelkezik és 2010-es adatok alapján 77 millió főt számlál.⁴⁸ Etnikai megoszlás szerint az ország népességének megközelítőleg 50 százalékát a perzsák teszik ki. De élnek az országban, különösen az északi területeken jelentős kisebbségek is, mint az azeriek, türkmének vagy kurdok (ld.: melléklet 1. ábra)

Az ország mai lakosságának 90 százaléka a síita iszlámhoz tartozik.⁴⁹ Mind regionálisan mind világviszonylatban Irán egyedülálló abban a tekintetben, hogy itt él egy országon belül a legtöbb síita vallású muszlim. (Ugyanakkor a környező országokban is jelen vannak: Irakban a muszlim lakosság 60 százalékát teszik ki; Libanonban egyrészt helyet kaptak a „négypárti kormányzásban” másrészt a Hezbollah síita terrorista szervezetként működik; Szíriában a síita muszlimok, az úgynevezett aleviták számbeli kisebbségük ellenére még irányítják az országot; illetve Jemenben is jelentős zajdita közösségek élnek, amely elnevezés a síita vallás egyik leágazását jelöli).

A területet 1935-ig Perzsiának hívták. A második világháborúban az uralkodó Reza sah az angol és szovjet befolyásolás növekedése miatt a nemzetszocialista Németország felé fordult. Ennek ellenére az ország nem kerülhette el a brit illetve szovjet offenzívát. 1941. augusztus 25-én a Nagy-Britannia délről, míg a Szovjetunió északról szállta meg az országot, mivel Irán többszöri felszólításra sem utasította ki a német kémeket az országból.⁵⁰ A korszak másik kiemelkedő politikai eseménye, hogy 1941-ben a sahot fia, Mohamed Reza Pahlavi váltotta fel. A két hadsereg kivonulása után a Nagy-Britannia befolyása megmaradt, melyet az elkövetkező években

⁴⁸ CIA World Factbook (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>), letöltés: 2012.03.09

⁴⁹ Ma a világon jelenleg 1,2 milliárd ember vallja magát muszlim vallásúnak. A valláson belül két nagy irányzat uralkodik. A hívők több mint 85 %-a szunnitának vallja magát illetve 12 %-uk tartozik a síita iszlámhoz. (Legtöbbször üldöztetésnek is ki voltak téve a szunniták által.) A legnagyobb különbség, hogy míg a szunnita iszlám hívei évszázadokon át választották vallási vezetőjüket, addig a síiták csak Mohamed vér szerinti leszármazottait fogadták el vezetőjüknek. (A 12. vallási vezető (imám) a 16. században tűnt el, akit mint messiást várnak vissza azóta is.) Vallási és világnézeti eszmék terén a síita vallás jóval konzervatívabb elveket vall: csak a saria (iszlám jog) szigorú értelmezésének enged teret, a vallási hitbuzgóság megnyilvánulása elengedhetetlenül fontos és a társadalom női tagjait szinten teljesen jogfosztottá teszi. (forrás: Dr. Rostoványi Zsolt Budapesti Corvinus Egyetemen tartott előadása Összehasonlító Civilizáció Történet kurzus keretében, 2009. március)

⁵⁰ A XX. század krónikája, 575. oldal, felelős szerkesztő: Karádi Ilona, Officina Nova, kiadás éve: 1994

is meg tudott őrizni.⁵¹ Irán második világháború utáni történelmére erősen rányomták bélyegüket olyan nemzetközi szinten is komoly port kavart konfliktusok, mint az például az abadáni válság.⁵²

Irán történelmének következő mérföldkövét az 1970-es évek második felében végbement drasztikus változások jelentették. 1979 januárjában a sahot rákényszerítették, hogy hagyja el az országot. Reza Pahlavi Egyiptomban, majd Marokkóban talált menedéket. Az ország eddig száműzetésben élt vallási vezetője, Rúhollah Khomeini ajatollah⁵³ Franciaországból tért vissza Teheránba február 1-jén és azonnal megkezdte az ország tisztán iszlám elvei szerinti átalakítását és a már 1968-ban kidolgozott iszlám kormányzás elveinek gyakorlatba való átültetését. Február 15-én megkezdődtek az „iszlám népbíróságok pereit” a volt sah követői ellen, akik a legtöbb esetben halállal lakoltak a sah iránti hűségükért.⁵⁴ A folyamat részeként 1979. április 1-jén megszüntették a monarchiát és kikiáltották az iszlám köztársaságot, majd 1979. október 24-én ratifikálták az új alkotmányt. A diktatórikus rezsim nem csak külföldről kapott nagyon komoly kritikákat, hanem az országon belül is ellenállás csírája mutatkozott különösen a nők jogainak elnyomása miatt.

A 80'-as éveket teljes egészében áthatotta az Irakkal szembeni konfliktus. A két ország között a háború kirobbanását a Satt-el-Arab határfolyó hovatarozásáról szóló algíri szerződés iraki részről történő semmissé nyilvánítása pattantotta ki 1980 szeptemberében. Az éveken át húzódó, hatalmas emberáldozatokkal és kölcsönös környezeti károkkal járó háború csak 1988 augusztusában fejeződött be.⁵⁵ Az évtized belpolitikai fejleménye az 1989-es alkotmánymódosítás illetve azt követően népszavazás alkotta, amely megszüntette a miniszterelnöki pozíciót és egyúttal jelentősen megnövelte az elnök hatáskörét. Irán napjainkig ebben az alkotmányos háttérben mozgott, melyet ugyanakkor éppen a közigazgatást érintő, decentralizációt megkísérülő

⁵¹ Horváth Jenő – Paragi Beáta – Csicsmann László, Nemzetközi kapcsolatok története 1941-1991, 140-141. o.; Grotius könyvtár, 2009

⁵² A válságot az Iránban működő Angol-Iráni Olajtársaság államosítása váltotta ki, melyet az ország akkori miniszterelnöke Mohamed Moszadek kezdeményezett. Európában az ekkor felhasznált olaj megközelítőleg 70 százaléka származott a közel-keleti régióból. Nagy-Britannia komolyan fontolóra vette egy esetleges katonai támadás lehetőségét, de az Amerikai Egyesült Államok illetve az Egyesült Nemzetek nyomására inkább a Hági Nemzetközi Bírósághoz utalta az ügyet. Az országban a válság emellett hozzájárult az angolelles és ez által nyugatellenes nézetek előretöréséhez. (forrás: XX. század krónikája, 754. oldal, felelős szerkesztő: Karádi Ilona, Officina Nova, kiadás éve: 1994)

⁵³ A síita vallás elvei szerint a muszlim hívő és a Legfelsőbb kinyilatkoztatás közötti közvetítésre a vallási tanítók hivatottak, akik életük során, mint egy ranglétrát járnak be. Ezen fokozatok a következők: molla, hodsatoleszlám, ajatollah, nagy ajatollah, akik mind az imitáció forrásából (Mardza-i-Taklid) nyerik a végső tudást. A legutóbbi címet Khomeini ajatollah már a nagy forradalom előtt elnyerte vallási munkájáért (forrás: Dr. Rostoványi Zsolt Budapesti Corvinus Egyetemen tartott előadása Összehasonlító Civilizáció Történet kurzus keretében, 2009. március)

⁵⁴ A legjelentősebb elítélt az előző rezsim miniszterelnöke, Amir Abbász Hoveida volt, de a kivégzettek között szerepelt a sah titkosrendőrségének, a Savaknak több dolgozója is. A folyamatos nyugati tiltakozásra Khomenei a nyugati jogfelfogás és a saría összeférhetetlenségével felelt. Forrás: (XX. század krónikája, 1148. oldal, felelős szerkesztő: Karádi Ilona, Officina Nova, kiadás éve: 1994)

⁵⁵ A háború nem csak katonai célpontokra terjedt ki. Iraki részről a Szaddam-rezsim célba vette a Satt-el-Arab mentén húzódó abadáni olajmezőket. Bombatámadás érte Tebriz városát is Iránban, de Bagdadot is. Irak emellett egy ideig megszállás alatt tartotta az iráni olajtermelő Huzisztán térségét is, amely újabb fennakadásokat okozott a kőolajszállításban. A harcok folyamán összesen legalább 500 ezer ember vesztette életét és megközelítőleg 1 millió sebesült maradt hátra. A fegyverszüneti egyezmény és az ENSZ BT 598. számú határozatának elfogadásával az ENSZ egy 350 fős megfigyelői csapattal ellenőrizte a volt frontvonalat, mely 1200 km-en át húzódott. Mind az iráni mind az iraki fél ujjongva fogadta a harcok végét, mivel a kereskedelem, légi-és vízi forgalom újbóli fellendüléséhez vezetett. (forrás: XX. század krónikája, 1168. és 1290. oldal, felelős szerkesztő: Karádi Ilona, Officina Nova, kiadás éve: 1994))

törvények, az önkormányzatiság fokozatos kialakulása illetve az eljövendő elnökök modernizációs törekvései színesítettek.

A hatalmi ágak megnyilvánulása Iránban

Az 1979-es alkotmány megteremtette az Iráni Iszlám Köztársaságot és egy olyan sajátos államberendezkedést hívott életre, mely ötvözte a nyugati értelemben vett állammodellt (hatalmi ágak szétválasztása) az iráni nacionalizmussal és a síita iszlám elveivel. Az alkotmány is magában hordozza ezt a kettőséget, hiszen egyfelől az állampolgárok által választott állami funkciók elvét fekteti le, másfelől a legfőbb hatalom hordozójának Istent nevezi meg. Így ez által keveredik az isteni kinyilatkoztatás közvetítőiként fellépő vallástudósok rétege illetve a politikai szféra.⁵⁶

Az ország élén a Legfőbb Vezető áll, aki a politikai irányvonalat határozza meg (Az eddigiekben Ruhollah Khomeini ajatollah (1979-1989) és Ali Khamenei (1989→) töltötték be a posztot). Egy személyben testesíti meg az ország politikai és vallási vezetését. Őt a Szakértők Gyűlése hivatott megválasztani és megbízatása élethosszig tart. Eleinte a Szakértők Gyűlése felelt az új alkotmány megszövegezéséért, majd a később a már csak vallástudósokat magában foglaló gyűlés kifejezetten a Legfelsőbb Vezető megválasztására és felmentésére jogosult.⁵⁷ A testület jelenlegi elnöke Mohamed Reza Mahdavi-Kani ajatollah, aki 2011 márciusában vette át a posztot⁵⁸ a volt vezetőtől, Ali Akbar Hássemi Rafszandzsánitól. A Legfőbb vezető hatáskörébe tartozik:

- a hatalmi ágak, politikai tervezés és végrehajtás felügyelete,
- a köztársasági elnök illetve az Örök Tanácsa hat „kánonjogász” tagjának hivatalba iktatása,
- a hadsereg főparancsnokaként a hadiállapot vagy béke kihirdetése,
- kegyelem gyakorolása és az elítéltek büntetésének csökkentése,
- vallási alapítványok felügyelete.⁵⁹

A végrehajtó hatalom másik oldalát a négy éves mandátumra megválasztott elnök fémjelzi, aki a Legfelsőbb vezető után a legmagasabb hivatalt tölti be. (A poszt eddigi betöltői: Mohamed Ali-Rajahi (1981; merénylet áldozata); Ali Khamenei (1981-1989); Akbar Rafsanjani (1989-1997); Mohamed Khatami (1997-2005); Mahmud Ahmadinedzsád (2005-2013); Hasszan Rohani (2013-)).⁶⁰ Az alkotmány 9. fejezetének rendelkezései alapján az elnök a Minisztertanács vezetőjeként is

⁵⁶ N. Rózsa Erzsébet: *Az Iráni Iszlám Köztársaság – a síita modernizációs kísérlet*, in Iszlám és modernizáció a

Közel-Keleten, Az államiság eltérő modelljei, 251. oldal, GROTIUS KÖNYVTÁR/3, Aula, 2010

⁵⁷ N. Rózsa Erzsébet: *Az Iráni Iszlám Köztársaság – a síita modernizációs kísérlet*, in Iszlám és modernizáció a

Közel-Keleten, Az államiság eltérő modelljei, 262. oldal, GROTIUS KÖNYVTÁR/3, Aula, 2010

⁵⁸ Ayatollah Mohammad Reza Mahdavi-Kani: profile of the new chairman of Iran's Assembly of Experts , United Kingdom Defence Forum (<http://www.defenceviewpoints.co.uk/articles-and-analysis/ayatollah-mohammad-reza-mahdavi-kani-profile-of-the-new-chairman-of-irans-assembly-of-experts> ;letöltés:2012.03.10.)

⁵⁹ N. Rózsa Erzsébet: *Az Iráni Iszlám Köztársaság – a síita modernizációs kísérlet*, in Iszlám és modernizáció a

Közel-Keleten, Az államiság eltérő modelljei, 263. oldal, GROTIUS KÖNYVTÁR/3, Aula, 2010

⁶⁰ List of Presidents of Iran (http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Presidents_of_Iran; letöltés:2012.03.18.)

funkcionál és felügyeli a miniszterek munkáját.⁶¹ A végrehajtó hatalom megosztottsága ugyanakkor távol áll a nyugati állammodellben megosztott végrehajtó hatalomtól, mint Franciaországban vagy Oroszországban tapasztalhatjuk, hiszen Irán esetében egy vallási vezető egészíti ki a világi politikai vezetőt. Emellett fontos különbségtétel az is, hogy itt a Legfelsőbb Vezető élethossziglani mandátumot kap.

A törvényhozói hatalmat a 290 főből álló medzslisz (iráni parlament) szimbolizálja, mely egykamarás parlamentként működik.⁶² (Legközelebb 2012. májusában fogják összehívni a 2012 márciusában lezajlott választásokat követően.) A demokratikus és modernizációs törekvések jegyében 5 állandó hely van fenntartva a vallási és etnikai kisebbségek számára. A legutóbbi parlamenti ciklusban (2008-2012) a zsidó, zoroasztriánus, asszír keleti és khalkedón keresztény, déli és északi területeken élő örmény közösségek képviseltethették magukat összesen 5 személlyel.⁶³ (Az idén márciusban tartott választások alkalmával ugyanakkor számukat a kisebbségek arányát figyelembe véve kilencel emelték,⁶⁴ amely komoly előrelépésnek tekinthető.) A törvényhozói testületnek joga van felülvizsgálni minden nemzetközi egyezményt, konvenciót vagy szerződést, bármilyen tárgykört is érintsenek. Ennek ellenére a legerősebb eszköz a kezében, hogy a képviselők egynegyedének kezdeményezésére interpellációt nyújthatnak be az elnök ellen és bármelyik képviselő intézhet kérdést miniszterhez.⁶⁵ A látszólag nyugati elveknek megfelelő szabályokat ugyanakkor nem értékelhetjük túl, hiszen a medzslisz 33 év után először, idén márciusban élt ezzel a lehetőséggel és intézett 20 kérdést Ahmadinezsádhoz.⁶⁶

A hatalmi ágak szétválasztásának illetve a fékek és ellensúlyok elvének megfelelően az igazságszolgáltatási ág is megjelenik Irán központi államhatalmi rendszerében. Az iráni alkotmány 156. cikkelye alapján az igazságszolgáltatás független hatalmi ág.⁶⁷ Az alaptörvényben életre hívott bíróságok: a Legfelsőbb Bíróság, a Hadügyi Bíróság és a Közigazgatási Bíróság. Különleges sajátosságot képez a vallási ügyekben eljáró bíróság, mely vallási/ kléruson belüli ügyekben jár el. Ugyanakkor itt is ki kell hangsúlyozni, hogy a látszólagos leszabályozottság ellenére mégis komolyan megkérdőjelezhető az alapjogok érvényesülésének kérdése. A sajtó ügyekben eljáró bíróság, mely kifejezetten a szerzők, újságírók médiatevékenységével kapcsolatos ügyekben ítélezik, komolyan felvetheti a sajtószabadság hiányát. Végül az iszlám köztársaság alapelveinek

⁶¹ Constitution of the Islamic Republic of Iran, Chapter 9: Executive Power

(<http://www.iranonline.com/iran/iran-info/Government/constitution-9-2.html> ; letöltés:2012.03.18.)

⁶² Az alkotmány eredetileg 270 főt jelölt meg, melyet később folyamatosan emelni kell. (ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN, Public Administration Country Profile, UN DESA (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023234.pdf> ;letöltés: 2012.03.08.)

⁶³ Majles Shoraye Eslami (Islamic Parliament of Iran); Interparlamentáris Unió adatbázisa alapján (http://www.ipu.org/parline-e/reports/arc/2149_08.htm ;letöltés:2012.03.11.)

⁶⁴ Martonosi Péter, Ismét elsőprő győzelem az iráni parlamenti választásokon; Kitekintő (http://kitekinto.hu/iszlami/2012/03/06/ismet_elsopr_konzervativ_gyzelem_az_irani_parlamenti_valasztasokol/; letöltés:2012.03.19.)

⁶⁵ ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN, Public Administration Country Profile, UN DESA (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023234.pdf> ; letöltés: 2012.03.08.)

⁶⁶ Martonosi Péter, Ahmadinezsád gúnyt űzött a parlamentből, (http://kitekinto.hu/iszlami/2012/03/17/ahmadinezsad_gunyt_zott_a_parlamentbol/; letöltés: 2012.03.19)

⁶⁷ Constitution of the Islamic Republic of Iran, Chapter XI (Judiciary), (<http://en.parliran.ir/index.aspx?siteid=84&pageid=3053#chapter%2011>; letöltés: 2012.03.12)

megfelelően lépett működésbe az úgynevezett Iszlám Forradalmi Bíróság, mely minden kül- és belbiztonsági fenyegetés, gazdasági bűnügyek és hivatalos korrupció esetén hivatott eljárni.⁶⁸

Az iráni parlamentet, a köztársasági elnököt illetve magát a Szakértők Gyűlését is három különböző alkalommal közvetlenül választják. A szavazói eljárás egyik sajátossága, hogy a jelöltekről minden esetben előzetesen a 12 tagú Örök Tanácsa dönt, mely az elnök által kinevezett 6 „kánonjogászból” és a Legfelsőbb Bíróság által javasolt 6 „polgári jogászból” tevődik össze. A testület emellett egyfajta alkotmánybírósággént is működik, hiszen a törvények alkotmányossági felülvizsgálata is a jogkörébe tartozik.⁶⁹

A közigazgatás másodvonala, a minisztériumok

Iránban a minisztériumok élén álló miniszterek Minisztertanácsba szerveződnek, melynek elnöke a már említett elnök. és szaktárcák tekintetében is egyfajta kettőséget érzékelhetünk. Természetesen jelen van minden olyan minisztérium, amely az ország gazdasági fejlődését, védelmi funkcióit, társadalmi párbeszédet hivatott szolgálni. Ugyanakkor ezt a struktúrát is erőteljesen áthatják a síita tanok és külön szaktárcák is felelnek a vallási hitelvek megőrzéséért. Az első kategóriába tartozhatnak az Igazságügyért, Gazdasági és Pénzügyekért, a Védelemért és Fegyveres Erők Logisztikájáért, Külügyekért, Külkereskedelemért, Energiapolitikáért, Egészségügyért, Oktatáspolitikáért felelős Minisztériumok, melyek saját hatáskörükben járulnak hozzá a közigazgatás működéséhez.⁷⁰ Külön említést érdemel ezen belül a Belügyminisztérium, mely a közigazgatás alsóbb szegmenseivel, elsősorban a Városi, Regionális, Kerületi és Falusi Tanácsokkal áll kapcsolatban.

A rendszer egyik különlegességét ugyanakkor talán épp az adja, hogy külön miniszteri tárcához rendelték a vallási tanok feletti őrököt, beépítve ezáltal a közigazgatás struktúrájába. A Kulturális ügyekért és az Iszlám Tanításért felelős Minisztérium hatáskörébe tartozik többek között:

- az Iszlám Forradalom elveinek népszerűsítése a Legfelsőbb Vezető gondolatai alapján,
- az Iszlám etika és az erre épülő emberi értékek megóvása,
- az Iszlám megvilágosodás hirdetése és a Mahdi eljövételét váró mozgalmak támogatása,
- az Iráni Iszlám tudat erősítése a történelmi örökség tudatosításán keresztül,
- a rendszer ellenségeinek, zsarnokoknak felismerésére vonatkozó emberi képességek elősegítése,

⁶⁸ ISLAMIC REPUBLIC OF IRAN, Public Administration Country Profile, UN DESA (<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023234.pdf> ;letöltés: 2012.03.08.)

⁶⁹ N. Rózsa Erzsébet: *Az Iráni Iszlám Köztársaság – a síita modernizációs kísérlet*, in Iszlám és modernizáció a

Közel-Keleten, Az államiság eltérő modelljei, 263. oldal, GROTIUS KÖNYVTÁR/3, Aula, 2010

⁷⁰ Database of the government and ministries of the Islamic Republic of Iran (http://www.parstimes.com/gov_iran.html, letöltés ideje: 2012.03.17)

- a bátorság, kultúra és önfeláldozás, dzsihád és mártírság szellemének bátorítása, a megalázás elutasítása.⁷¹

A vallási tanok államberendezkedésbe illetve közigazgatásba való integrálása mellett az iráni hivatalok működésének másik kiemelendő sajátossága az, hogy minisztériumi szinten, illetve a közigazgatás alsóbb rétegein is komoly szerepet játszik a nemzetközi segítségnyújtás és egyúttal az ellenőrzés is. Az ENSZ-Család, Iránban jelen lévő 17 szerve folyamatos kapcsolatban áll a kormánnyal, a civil társadalommal és a helyi közösségekkel, az emberi jogok, a környezetvédelem, a fejlesztés elősegítése, az egészségügyi ellátás minőségének javítása illetve a szegénység leküzdése érdekében. Az ENSZ egyes szervei a millenniumi fejlesztési célok elérése végett a folyamatos, többszintű konzultáció mellett a nemzeti hatóságok számára is segítséget nyújtanak e célok monitorozása, felülvizsgálata közben.⁷²

Az ENSZ-Család iráni tevékenységei közül a legkiemelkedőbb talán éppen az UNDAF (United Nations Development Assistance Framework) által támogatott Ügynökségközi Együttműködési Program, mely elsősorban a közös tapasztalatok, közös szolgáltatások felépítésének elvére épül. Az ENSZ által nyújtott együttműködési lehetőség magában foglal közös programokat az irányításmenedzsment terén és ügynökségek közötti tapasztalatcserét is.⁷³ Ez különös súllyal esik latba, hiszen a világszervezet és az ország közötti együttműködés igényét az iráni menekültkérdés alapozta meg, melyet az ország képtelen lenne saját anyagi vagy igazgatási rendszerére alapozva megoldani.⁷⁴

A közigazgatás regionális szintje

Irán jelenleg 31 különálló tartománnyal rendelkezik.⁷⁵ (ld.: melléklet 2. ábra) Ez ugyanakkor egy fokozatos folyamat eredménye, hiszen 1987-ben még csak 24 tartományra (*osztán*) osztották az országot. Minden tartomány további aligazgatási egységekre (*saresztán*) oszlik. Minden saresztán 2 vagy több kerületből (*baksz*) áll és ezen belül léteznek a vidéki alkerületek (*dehesztán*). Az iráni közigazgatás legalsó szintjén is ugyanakkor szembeszökő változások mentek végbe az iráni forradalomnak köszönhetően 1979-ben. Az Iráni Iszlám Köztársaság megszületése előtt a tartományok élére a mindenkori belügyminiszter kormányzókat nevezett ki, akik regionális szinten a legnagyobb politikai hatalmat szerezték meg ez által. Az alkotmány életbe lépése után ez a hatalom fokozatosan áttevődött a vallási vezető réteg tagjainak kezébe. Az úgynevezett *imám jomeh*, az iszlám vallástudósok (*fakíh*) megbízott képviselőjeként igazgatta az adott régiót. Csupán

⁷¹ Ministry of Culture and Islamic Guidance; policies and responsibilities (<http://farhang.gov.ir/profileofministry-responsibilities-en.html>; letöltés: 2012.03.17.)

⁷² United Nations System in Iran (http://www.un.org.ir/UN_System_IR.asp; letöltés: 2012.03.19.)

⁷³ Inter-agency collaboration (UN and Iran), <http://www.un.org.ir/content/inter-agency-collaboration>, letöltés: 2012.03.19.)

⁷⁴ A 2011. júliusi adatok alapján az Iráni Külföldi Bevándorlókkal foglalkozó Hatóság több mint egy millió menekültet tartott nyilván. Így érthető, hogy a bevándorlással foglalkozó hivatalok folyamatos segítséget igényelnek különösen az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságától (UNHCR) (<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/page?page=49e486f96>; letöltés: 2012.03.19.)

⁷⁵ CIA World Factbook (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ir.html>), letöltés: 2012.03.09

1987-ben egyezett bele Khomeini ajatollah olyan irányelvekbe, melyek előrevetítették az *imám jomeh* választását.⁷⁶

Az iráni alkotmány 7. cikke szerint az ország döntéshozó és közigazgatási egységeit az Iráni Iszlám Konzultatív Tanács (medzslisz), a Tartományi Tanácsok illetve a Városi, Regionális, Kerületi és Falusi Tanácsok alkotják. Döntéshozó jogkörük, hatáskörük illetve kötelességeik az alkotmány által meghatározottak vagy az arra épülő törvényekből eredeztethetők.⁷⁷ A közigazgatás legelemibb szintjét a Városi, Regionális, Kerületi és Falusi Tanácsok adják, melyek tagjait 4 évre választják a helyi lakosok. 1980-ban a valóságban mégsem születhetett meg meg az iráni önkormányzati rendszer, melyet az akkori centralizációs törekvéseknek, az Irak és Irán között kitört háborúnak illetve az akkori etnikai feszültségeknek tulajdoníthatunk.⁷⁸

Nyugati szemmel vizsgálódva talán nem sejthetjük, hogy milyen komoly jelentőségű volt a '90-es évek második felében kirobbant vita, mely éppen a helyi közigazgatási egységek, tanácsok létrehozása köré szövődött. Három fő szempont játszott szerepet:

A vallási megközelítés a látszólag autokrata síita elvek köntöse mögött a korai iszlám történetére nyúlik vissza. A szó tanács „*showra*” a konzultáció fontossága és a részvétel szavak összeolvadásából származik, mely a korai iszlámban gyökerezik. A síita vallás szerint ugyanis mind Mohamed, mind unokaöccse, Ali (a Mohamed után következő kalifák egyike) a széles körű részvételt részesítették előnyben döntéseik meghozatalakor. Irán alkotmányának 7. cikke éppen ennek a doktrínának elvi alapjait fekteti le. Emellett megjelent az önrendelkezési jog illetve autonómia kérdése is. A kérdés a mai napig aktuális, hiszen a két nézet gyakran ütközik egymással. A vallási megfeleltetés inkább egyfajta (vallási) előírásokra alapozható helyi vezetést irányoz elő, míg az autonómia eszméjéből kiinduló irányzat valóban a konzultációra, a választókerületek igényeinek kielégítésére koncentrál, de ez által jobban el is különülne a központi hatalomtól.

A technokrata/szakmai szempontok elsősorban az Iránban lezajlott gazdasági és társadalmi változásokra koncentráltak. Az előző 20 évben Irán lakossága 1980 és 2000 között megduplázódott és a városi lakosság aránya 45 százalékról 65 százalékra nőtt. Városi infrastruktúra kinőtte magát, az egészségügy már nem tudott annyi embert ellátni. A '90-es években már egyértelművé vált, hogy csak helyi szinten lehet kezelni a problémákat, de ennek ellenére az autonóm döntésekhez való jogot még nem adták át a központi hatalom szintjéről. 1999 előtt minden tartományi kérdés a Belügyminisztérium hatáskörébe tartozott. A helyi tanácsok megválasztásával ugyanakkor nőhet mind az elszámoltathatóság mind a flexibilitás szintje. Emellett, ha a helyi választópolgárok elvárásait kell teljesíteni az újráválasztás reményében az növelheti a helyi szolgáltatások (például: egészségügyi ellátás) minőségét is.

⁷⁶ Helen Chapin Metz, ed. *Iran: A Country Study: Local governments*, Washington: GPO for the Library of Congress, 1987 (<http://countrystudies.us/iran/88.htm>; letöltés: 2012.03.18)

⁷⁷ Constitution of the Islamic Republic of Iran, Article 7.

⁷⁸ A legélesebb ellenző éppen maga khomeini ajatollah volt, aki félt attól, hogy ha bármilyen hatáskört is átengednének a helyi tanácsok kezébe, végleg szétsehetne a még csak éppen megszületett Iszlám Köztársaság. (KIAN TAJBAKSH, Political Decentralization and the Creation of Local Government in Iran: Consolidation or Transformation of the Theocratic State?; 379. o. (<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

A szociálpolitikai nézetek alapján pedig a helyi tanácsok elősegíthetnék a politikai doktrínák versenyzését illetve a majdan megszülető civil társadalom sarokköveivé válhatnak. Ez különösen illet az akkori elnök, Khatami reformista és demokratizáló törekvéseihez.⁷⁹

A viták lezárulása után az említett tanácsok létrehozására az alkotmány mellett végül a medzslisz által 1997-ben ratifikált Helyi Tanácsokról szóló Törvény adta meg a jogalapot⁸⁰ és magára a választásra csak 1999-ben, több mint 20 évvel az alkotmány életbe lépése után kerülhetett sor. A Khatami elnökségére eső helyi és regionális választásokat ugyanakkor sokan mérföldkőnek tekintik Irán történelmében, hiszen ez volt az első alkalom, amikor ezen testületek tagjait - megközelítőleg 200 ezer főt – nem megbízás, hanem választás alapján iktattak hivatalba. A választások legnagyobb jelentősége talán épp abban rejlett, hogy fiatal kutatók, nők, szakértők is indultak és nyertek mandátumot a döntéshozatal legalsóbb szintjén, megadva a lehetőséget az iráni civil társadalom megszületésének illetve a további demokratizálódásnak.⁸¹ A Városi, Regionális, Kerületi és Falusi Tanácsok mára már szerteágazó hatáskörrel rendelkeznek:

- megválasztják vezetőjüket/nyugati értelemben vett polgármestert,
- felügyelik a térség/település minden tevékenységét
- tanulmányozzák a választókerületük társadalmi, oktatási, egészségügyi, gazdasági és jóléti igényeit
- részt vesznek a szociális, gazdasági, kulturális, oktatáspolitikai intézkedések nemzeti végrehajtásában.⁸²

Ahogy a hatalmi ágak szétválásánál illetve a közigazgatás felsőbb szintjeinél is láthattuk a síita iszlám hitelvei és modernizáció alkotta kettőséget. A helyi igazgatási rendszer kifejlődése is nagyon hosszú, vitáktól terhelt folyamat volt, melyben éppen az iszlám tanai illetve a modernizációs törekvések hol szembenállása, hol ötvöződése jellemzett és jellemez ma is.

Új utak és remények?

Fontos megemlíteni, hogy a térségben zajló regionális stabilizációs törekvések a közigazgatásban is erősen visszatükröződnek. 2011. január 18-án a Behzad Szeikh, Külügyekért, Emberi Erőforrásért és Fejlesztési Politikáért felelős iráni alelnök bejelentette, hogy Irán és Irak a jövőben mélyíti kapcsolatát a közigazgatási rendszereik működtetése terén szerzett tapasztalatok cseréjében. Az új törekvés keretében magas rangú iraki delegációt fogadtak Teheránban ez év januárjában, köztük Ali Juszuf al-Szokr, programozásért és fejlesztési együttműködésért felelős

⁷⁹ KIAN TAJBAKHSH , Political Decentralization and the Creation of Local Government in Iran: Consolidation or Transformation of the Theocratic State?, 382-394. o.

(<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

⁸⁰ KIAN TAJBAKHSH , Political Decentralization and the Creation of Local Government in Iran: Consolidation or Transformation of the Theocratic State?, 381. o.
(<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

⁸¹ KIAN TAJBAKHSH , Political Decentralization and the Creation of Local Government in Iran: Consolidation or Transformation of the Theocratic State?, 377. o.
(<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

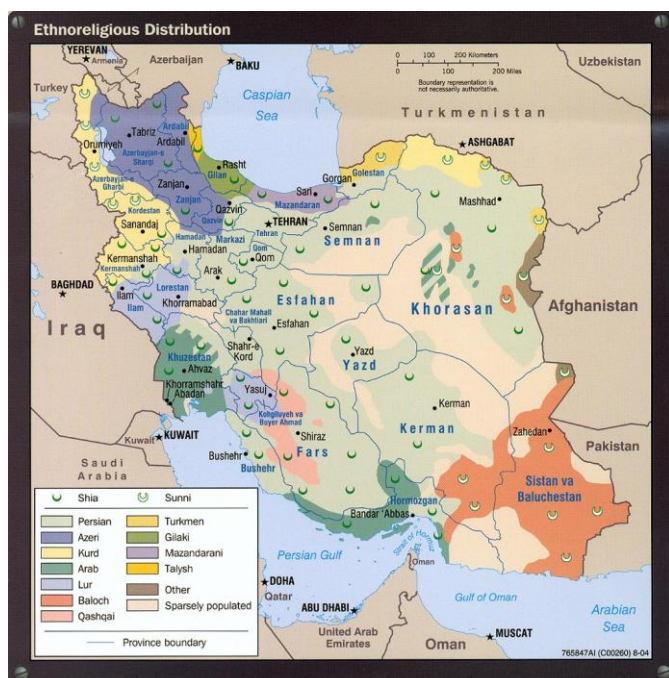
⁸² KIAN TAJBAKHSH , Political Decentralization and the Creation of Local Government in Iran: Consolidation or Transformation of the Theocratic State?, 377. o.
(<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

minisztert. A tárgyalások egyik fő irányvonala a két ország közötti közigazgatási együttműködés megteremtése illetve egy jövőbeni szerződés előkészítése volt. Ez megnyithatja az utat a makro tervezés, a közigazgatási rendszer illetve az „elektronikus kormányzat” terén szerzett bilaterális tapasztalatcseré előtt. Az iraki fél a közeledést egyértelműen Ahmadinezsád, iráni elnök diplomáciai nyitásként értékeli.⁸³

Emellett szintén hangsúlyozandó, hogy Irán az elkövetkezendő néhány évben illetve hónapban újra választást él. Az ország jelenlegi elnökének Mahmud Ahmadinezsádnak már csak alig több mint egy éve van hátra második elnökség ciklusából. Ugyanakkor a változás szelét mutathatja, hogy 1979 óta először került sor az elnök már említett interpellációjára. Szintén a demokratikus jogelvek irányába való elmozdulást mutathatja a kisebbségek politikai képviseletének megerősítése. Ugyanakkor szintén befolyásoló tényezőként eshet latba a legutóbbi parlamenti választások eredménye, amelyen a konzervatívok ismét elsőprő többséget arattak 68 százalékkal. Nehéz megjósolni, hogy vajon mekkora teret enged majd az iráni parlament a következő ciklusban a további modernizációnak vagy a reformisták törekvéseinek, különösen annak fényében, hogy az Őrök Tanácsa megközelítőleg 1500 reformista politikusnak nem engedélyezte a választásokon való megmérettetést.⁸⁴

Melléklet

1. ábra: Irán népség szerinti megosztottsága (forrás: Middle East Strategy at Harvard University, <http://blogs.law.harvard.edu/mesh/2009/04/persians-and-others-irans-minority-politics/>; letöltés ideje:2012.03.17.)

⁸³ *Iran, Iraq to exchange experiences on administrative systems*, published by the Islamic Republic News Agency (<http://irna.ir/ENNewsShow.aspx?NID=30755175>, letöltés: 2012.03.10)

⁸⁴ Martonosi Péter, *Ismét elsőprő konzervatív győzelem az iráni parlamenti választásokon* (http://kitekinto.hu/iszlam/2012/03/06/ismet_elsopr_konzervativ_gyzelem_az_irani_parlamenti_valasztasokon/; letöltés:2012.03.19)

(<http://info.worldbank.org/etools/docs/library/128811/Kian%202000%20Iran.pdf>; letöltés: 2012.03.16)

Cikkek:

Ayatollah Mohammad Reza Mahdavi-Kani: profile of the new chairman of Iran's Assembly of Experts published by United Kingdom Defence Forum

(<http://www.defenceviewpoints.co.uk/articles-and-analysis/ayatollah-mohammad-reza-mahdavi-kani-profile-of-the-new-chairman-of-irans-assembly-of-experts>; letöltés:2012.03.10.)

Iran, Iraq to exchange experiences on administrative systems, published by the Islamic Republic News Agency (<http://irna.ir/ENNewsShow.aspx?NID=30755175>, letöltés: 2012.03.10)

Martonosi Péter, Ismét elsöprő győzelem az iráni parlamenti választásokon; Kitekintő

(http://kitekinto.hu/iszlam/2012/03/06/ismet_elsopr_konzervativ_gyzelem_az_irani_parlamenti_valasztasokon/; letöltés:2012.03.19.)

Martonosi Péter, Ahmadinezsád gúnyt űzött a parlamentből,

(http://kitekinto.hu/iszlam/2012/03/17/ahmadinezsad_gunyt_zott_a_parlamentbl/; letöltés: 2012.03.19)

Előadások:

Dr. Rostoványi Zsolt Budapesti Corvinus Egyetemen tartott előadása Összehasonlító Civilizáció Történet kurzus keretében, 2009. március

Kuvait

1. Általános ismeretek

Az állam történelmi mérföldkövének a 18. század eleje tekinthető. Ekkor vándorolt erre a területre a későbbi uralkodó dinasztia, az al-Szabáh család. Kuvait ekkoriban még csak egy kicsi, jelentéktelen falunak számított. A Khaled törzs (a 16. század második felétől a területet uraló törzs) hatalmának folyamatos csökkenésével párhuzamosan erősödik meg a Szabáh család. A nagyrészt kereskedőkből álló törzsek vezérékké választják a család fejét 1752 táján. A kuvaitiak azóta is büszkén mesélik, hogy uralkodó családjuk nem erővel szerezte meg a hatalmat, hanem kvázi demokratikus választás útján, ellentétben a környező arab államok uralkodóival. A Szabáhok története egybefonódott Kuvait történelmével, a jelenlegi emír elődeihez hasonlóan a család és egyben állam feje.

A 18-20. század folyamán a sejkek előbb az Oszmán Birodalomnak hajtottak fejet a helytartói címért cserébe, majd a növekvő oszmán befolyástól félve Mubarak Al-Szabáh sejk elfogadta a brit protektorátust (1899). Az egyezmény értelmében a sejkiség belügyeit saját maga, külügyeit Nagy Britannia irányította. A britek bábáskodtak Kuvait modern bürokratikus rendszerének megszületése és határainak megszilárdulása felett (1913-23). Az 1930-as évek közepén megkezdődik Kuvait kőolajiparának fejlesztése, mely modern kori prosperitásának alapja. A II. világháborút követően, a múlt század hatvanas éveire az egy főre jutó jövedelem alapján Kuvait lett a világ egyik leggazdagabb országa. Az állampolgárok életkörülményeinek ugrásszerű javulását jól mutatja a népesség megnégyszereződése. Ami még ennél is fontosabb, hogy a gazdasági erő hozzásegítette az országot a politikai szuverenitás eléréséhez is. 1961. június 19-én Kuvait független állammá vált, míg Szabáh dinasztia nemzetközileg elismert uralkodó család lett. Egy évvel azután, hogy Nagy-Britannia lemondott protektori hatalmáról, létrejött az azóta is fennálló alkotmányos monarchia. 1963. május 14-én felvételt nyert az ENSZ-be, az ENSZ negyedik rendkívüli ülésének megnyitása után. Ebben az évben összeült az első Madzslisz Al-Umma, a Nemzetgyűlés. 1963-ban Irak ugyan még elismerte Kuvait függetlenségét és határait, azonban szűk három évtizeddel később azonban előállt területi követeléseivel. Ennek következményeként tört ki az Öböl Háború. A háború után öt-hat év alatt újjáépítették az országot, normalizálódtak az életkörülmények. Azóta az irakiak kivonulását február 28-án a Függetlenség napjaként ünneplik.⁸⁵

Gazdaság

A fekete arany az ország gazdasági prosperitásának fő mozgatórugója, és önállóságának egyik fő támasza. A világ negyedik legnagyobb, mintegy 96.5 milliárd hordóra rúgó kuvaiti olajtartalék (2006), és az olaj árának folyamatos emelkedése további gazdasági növekedést jelez elő az ország számára. A világ olajkészleteinek 8%-a Kuvait tulajdonában van, az olaj az export kb. 95%-át

⁸⁵ <http://www.arabtanszek.hu/index.php?page=static&item=78> (2013.03.13)

adja⁸⁶, és ha az ehhez társuló kis népességet nézzük, akkor elmondható, hogy Kuvaitban óriási gazdasági potenciál rejlik. Más olajban gazdag országhoz hasonlóan, ebben országban is a gazdaság reformja és változatossá tétele a cél. Geográfiai helyzete adja a potenciált arra, hogy regionális központtá válhasson. A globális válság miatt akadályok gördültek a gazdasági növekedés útjába, azonban ennek a konszolidációs időszaknak pozitív kimenetele is lehet a pénzügyi intézményekre vonatkozóan, hogyha sikerülnek a fejlesztések a szabályozás területén, akkor az segíthet a szektor új körvonalainak megrajzolásában.

Az éves GDP-ből közel 50%⁸⁷ százalékát a kőolaj kitermelést végző ipari szektor adja, a szolgáltató szektor hasonló részesedéssel bír, mellettük eltörpül a GDP alig fél százalékát adó mezőgazdaság. A gyenge lábakon álló agrárszektor magyarázata, hogy az ország területének mindössze egy százaléka alkalmas mezőgazdasági művelésre. A kőolaj kitermelésből befolyó pénzt megpróbálja az állam visszaforgatni. 1976-ban megalapították a 'Fund for the Future Generations'-t (Pénzügyi alap a Jövő Generációiért). Az alap működésének lényege az olajból befolyó bevétel 10%-ának folyamatos befektetése (nemzetközi cégek részvényei, 'első osztályú' külföldi kötvények, ingatlan befektetések).

Néhány hónappal Kuvait Állam önállóvá válása után megalapította a Kuvaiti Arab Gazdaságfejlesztési Alapot 1961.12.31-én, hogy segítse a többi arab ország gazdasági fejlődését. Az alap projektek működtetését fedezi különböző ágazatokban, többek között a mezőgazdaság, a kommunikáció, az energia, az ipar, a közlekedés, a víz-és csatornahálózat területén. A projektben való hitelnyújtási műveleteken kívül az Alap technikai segítséget nyújt az országoknak és intézményeknek kapacitások megerősítésére és a fejlesztési erőfeszítések felgyorsítására. A teljes támogatások értéke elérte a körülbelül 976,8 millió dollárt 2010. március 31-én. 10 arab országnak, 9 afrikai országnak, és egy közép-ázsiai országnak nyújtott támogatást.⁸⁸

Kuvait tagja az Öböl Együttműködési Országok Tanácsának, amely a térség hat országának laza gazdasági szövetsége. Az ÖET további tagjai Szaúd-Arábia, Bahrein, Katar, Egyesült Arab Emírségek és Omán. 1981-es megalakulása óta a szervezet céljai között szerepel, hogy az Európai Unióhoz hasonló, gazdaságilag integrált térséget alkosson. E folyamat mérföldkövei a vámunió, a közös fizetőeszköz bevezetése, a közös Központi Bank felállítása és a közös piac megalakulása. Ezek megvalósulását azonban a felek közötti nézeteltérések hátráltatják, megakadályozva, hogy a világ legnagyobb olajexportáló térsége a WTO- ban is hangsúlyosabb szerephez jusson.⁸⁹

⁸⁶ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

⁸⁷ <http://www.arabtanszek.hu/index.php?page=static&item=78> (2013.03.13)

⁸⁸ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

⁸⁹ http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/Kuvait/hu/uzleti_tajekoztatok/kuvait/orszagismerteto_kuvait.htm?printable=true (2013.04.29)

2. Az alkotmány és az államszervezet

Kuvait Perzsa-öböl menti alkotmányos örökletes emirátus (alkotmányos monarchia), melynek élén a SABAH családból választott emír áll. Napjainkban Sabah Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah sejk Kuvait állam emírje.

Kuvait állam emírje

A demokratikus átalakulás az 1961-es függetlenségi nyilatkozat kikiáltása után kezdte meg fejlődését rohamléptekkel. Az átalakulás az emír irányításával zajlott. A függetlenség kikiáltása után bevezették az ideiglenes kormányzást, az alkotmányozó nemzetgyűlést. Két fő feladat 1963-ig az alkotmány megfogalmazása és a képviselőház működésének megkezdése. Az alkotmányt a nemzetgyűlésből választott öttagú bizottság fogalmazta. 1962-ben öt fő részből állt, 183 cikkelyt tartalmazott. Az első rész az állam és a kormányzás berendezkedésével, rendszerével foglalkozik. A második rész a kuvaiti társadalom, a vagyon, a tulajdon és a nemzetgazdaság védelmével foglalkozik. A harmadik rész biztosítja a személyes és sajtószabadságot. Az alkotmány ötödik pontja általános és ideiglenes rendelkezéseket tartalmaz. Legtöbbjük az emírral kapcsolatos. A törvényt hivatalos közleményben kell meghirdetni megalkotása után két héten belül.

A koronaherceg

Kuvait független és szuverén állam. Az államvallás az iszlám, a törvényhozás fő forrása az iszlám törvény. Alkotmány demokratikus alapelveken nyugszik, kombinálva az elnök rendszer pozitív aspektusaival és a népszerű parlamenti rendszerrel.

Az alkotmány rögzíti, hogy az utódlási jogot a kései Mubarak Al Szabah leszármazottaira korlátozódik. Az örökös (koronaherceget) már az emír trónra lépése előtti évben meg kell nevezni. Az emírt a nemzetgyűlés különleges ülésén, többségi szavazattal fogadják el. Ha a kinevezés így nem lehetséges valamilyen ok miatt, akkor az emír a pozícióra Mubarak Al Szabah régi emír három leszármazottját jelöli ki és a nemzetgyűlés előtt választják meg és esketik fel az egyik jelöltet.

3. A központi és helyi közigazgatás

Nemzetgyűlés.

Az ország egykamarás parlamenttel rendelkezik, amely a 66 tagú. A törvényhozó hatalmat gyakorló Nemzetgyűlés (Madzslisz al-Umma) 50 tagját négy évre közvetlenül választják a választásra jogosult polgárok, és mellettük a 16 miniszter alanyi jogon kap helyet a gyűlésben. Az első választást 1963. január 23-án tartották. Az ország területét 10 választókörzetté osztották, mindegyik körzetből öten jutottak be a nemzetgyűlésbe. 210 jelölt versengett a képviselői helyekért, néha egy-egy körzetben harmincan is. Letétbe kellett helyezniük 50 kuvaiti dínárt, amit elvesztettek, ha nem szereztek meg a szavazatok 10%-át.⁹⁰ Négyévente tartanak képviselőválasztást. Minden képviselő törvényjavaslatot nyújthat be, ám ha elutasítják, ugyanazon az ülésszakon már nem terjesztheti elő. Ha 5 képviselő javasol egy témát, akkor azt a képviselőknek meg kell vitatnia, s a kormánynak meg kell indokolnia politikáját. 1992 októberében tartott választásokon 304 jelölt vett rész és 75.000 választó ment el szavazni. A lakosoknak 21 éves kortól lehet szavazni és 30 évnél idősebbnek kell lennie a jelölteknek. Miniszterek, a bíróság tagjai, ügyészség, a választási bizottság tagjai nem lehetnek a Nemzetgyűlés jelöltjei addig míg nem mondtak le mandátumukról. Megbízatusuk négy évig tart. A Nemzetgyűlés minimum 8 hónapig ülésezik és jóváhagyja a költségvetést. Az ülések érvénytelenek, ha a tagok fele nincs jelen. A döntéseket abszolút többséggel hozzák meg.⁹¹

A hatalmi ágak teljes mértékben nem váltak szét. A kuvaiti parlament törvényhozási felhatalmazással rendelkezik, azonban a miniszterelnököt, aki a kormányt összeállítja, az emír választ ki családjából, hagyományos tanácskozás után. Madzslisz al-Ummának nincs igazi súlya, bár bizalmatlansági szavazást indíthat a miniszterek ellen, de mivel maguk is a gyűlés tagjai, így befolyásolni tudják annak véleményét. Továbbá, az emír illetve a Madzslisz al-Umma javaslatai nem emelkedhetnek törvényerőre a másik igenlése nélkül, valamint az emír bármikor feloszlathatja a gyűlést. Az emírnek hatalmában áll félbeszakítani egy hónapra a nemzetgyűlés munkáját. Ha nem alakul meg két hónap alatt az új, akkor a régi nemzetgyűlés visszanyeri mandátumát, s azonnal folytathatja tevékenységét. A nemzetgyűlésnek a miniszterelnök felett van hatalma. Ha úgy döntenek, hogy nem tudnak együttműködni, akkor közlik az emírral, aki vagy a miniszterelnököt mondhatja le, vagy feloszlathatja a nemzetgyűlést. Ha az utóbbi mellett dönt, akkor két hónapon belül választásokat kell tartani. A nemzetgyűlésnek legalább 8 hónapig kell üléseznie, a nyitó ülésen az emír tart beszédet, áttekintve az ország helyzetét, az előző év

⁹⁰ <http://www.arabtanszek.hu/index.php?page=static&item=78> (2013.03.13)

⁹¹ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

eseményei tükrében, kijelölve a célokat, reformokat a következő 12 hónapra. A törvényhozásnak joga van bizottságok létrehozására, egyes ügyekben még a nyomozásra is, és ehhez a kormánynak minden adatot rendelkezésre kell bocsátania. A minisztertanács ülései kezdetben titkosak voltak. A miniszterelnök elnökletével csak akkor szavazhatnak meg egy törvényt, ha a képviselők legalább 50%-a jelen van. Ha egyenlőek a szavazatok, azok nyerne, akik mellé a miniszterelnök áll. .

A végrehajtó hatalmat az emír a saját maga által kinevezett, a Miniszterek Tanácsán keresztül gyakorolja, akik a Madzslisz al-Ummának is tagjai egyben. 23 kabinete volt már 2006-ig. Az első 1962 januárjában kezdte meg működését, ekkor még az Emír volt a miniszterelnök is. Az alkotmány kimondta, hogy a miniszterek száma nem haladhatja meg a Nemzetgyűlés 1/3-ának a számát. Ez a szám nem tartalmazza azokat, akik nem a Kabinet tagjai. pl: nemzetőrség vezetője.

Kormányzó felelős az állam általános politikai döntéseinek a végrehajtásáért és ellenőrzéséért, valamint felelős a fejlesztési projektek végrehajtásáért. Joga van a miniszterek irányítására és hozzá fordulhatnak a minisztériumot érintő ügyekben. A Kormányzói Tanács 16 főből áll. A Kormányzó mögött 9 jelölt képviseli városa érdekeit a minisztériumban, amely területnek az igazgatását is ellátja. A miniszterek tanácsa 5 városbeli polgárt választ, aki a tanács tagja lehet 4 évre. Az együttműködő testület választja ki a képviselőt, aki a Tanácsba bekerülhet. A Tanács kéthavonta egyszer gyűlik össze. A polgármestert az állampolgárok és a kormány szavazza meg. Tisztségéhez tartozik a társadalmi kapcsolatok és a lakosság álláspontjainak közvetítése a kormány felé.⁹²

Szintén az emír hatalmát erősíti, hogy az országban tilos pártot alapítani, így egy esetleges ellenzék nem tud egységes politikai erővé formálódni, bár a képviselők mögött működnek támogató politikai csoportok. A harmadik hatalmi ág, az igazságszolgáltatás, független. Az oszmánok és az angolok a jogrendszeren is rajta hagyták kezük nyomát, mely (az egyiptomihoz hasonlóan) az iszlám jog, az angol közjog és az oszmán magánjog keveréke. Családi ügyekben (válás, örökösödés, stb.) külön bíróságok ítélik meg a vallási jog szerint, s minden vallási csoportnak (szunnita, shí'ita, keresztény) megvan a maga jog- és bíróság rendszere.

Bíróságok szintjei a következő képen alakulnak:

- **elsőfokú bíróság:** Ez a terület foglalkozik a személyi, polgári, kereskedelmi és munkaügyi szabálysértésekkel, valamint adminisztratív feladatokkal. Bűncselekményekkel és rendeletekkel, valamint fellebbezésekkel bűncselekmények esetében.
- **fellebbezési bíróság:** az elsőfokú bíróság döntései elleni fellebbezésekkel foglalkozik.
- **legfőbb bíróság:** fellebbezési ügyekkel kapcsolatos kereskedelmi, munkaügyi és polgári ügyekkel foglalkozik.⁹³

⁹² Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

⁹³ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

Életkép.

Kuvait államszervezete számos demokratikus elemet tartalmaz, azonban a hatalmi ágak teljes szétválasztásának hiányával lehetőséget biztosít az emír számára, hogy szükség esetén egyszemélyi akaratát is keresztül tudja vinni. Ez a közelmúltban is megfigyelhető volt, amikor Sabah Al-Ahmad Al-Jaber Al-Sabah emír 2012 októberében megváltoztatta a választási szabályokat. Ellenzők szerint az új szabályozás, amely szerint minden választónak egy voksa van a kormánypárti jelölteknek kedvez. Korábban egy ember négy vokst is leadhatott, ha sikerült három támogatót szereznie az általa támogatott jelöltre, és a rendszer hívei szerint erre továbbra is szükség lenne. Az ellenzék szerint, amelyben radikális iszlamista erőtől kezdve Nyugat-barát liberálisig több különböző csoport van pártok híján a választási rendszer a kormányt támogató jelölteknek kedvez, ráadásul az állami tisztségviselők könnyebben tudják befolyásolni az eredményt. Az emír viszont azt állítja, hogy a változtatásra nemzetbiztonsági okokból és a stabilitás fenntartása érdekében volt szükség. Az ellenzék bojkottot hirdetett meg a szavazásra a választási szabályok megváltoztatása miatt, és egyetlen jelöltet sem indított.⁹⁴

2012 februárjában már tartottak előrehozott választást, amelyet az iszlamista ellenzék nyert meg, de az eredményt az alkotmánybíróság júniusban érvénytelenítette, és a 2009-ben megválasztott előző törvényhozást helyezte vissza hivatalába.

A kuvaiti ellenzék valódi parlamenti demokráciát szeretne, ami hosszabb távon a stabilitását veszélyezteti. 2006 óta az emír négyszer oszlatta fel a nemzetgyűlést, a kormány pedig kilencszer mondott le. Az öbölbeli arab monarchiák közül Kuvaitban a tekinthető a legnyitottabbnak a politikai élet, a parlamenti választások, a női képviselők, és a rendszert szabadon bíráló ellenzék miatt.

Hosszú távon a lakosság aligha fog megelégedni azzal, hogy a 83 éves emír a parlamenti erőviszonyok figyelmen kívül hagyásával nevezi ki a kormányfőt és a kabinetet. Az emírnek nincs szándékában olyan reformokat hozni, amely kikezdenék a korlátlan hatalmát biztosító rendszert.

A politikai megosztottság az egész társadalom mélyebb tagoltságát tükrözi, így hosszabb távon nem a stabilitás jellemzi. A februári választás vízválasztónak volt tekinthető az olajkorszak előttről származó, régebben Kuvaitban élő, városiasodott réteg és az újonnan érkezettek kötött. Az utóbbi, főként törzsi, nomád hátterű környékbeli csoportokat jelent a függetlenség 1961-es

⁹⁴ HVG 2012. július 7./ 27. szám „Alkotmányos emirátus?” 26. oldal

elnyerése utáni két évtizedben telepedtek le. A két réteg közti politikai és társadalmi viták háttérében gyakran kulturális és ideológiai természetű ellentétek húzódnak, az előbbi liberálisabb, az utóbbi konzervatívabb.

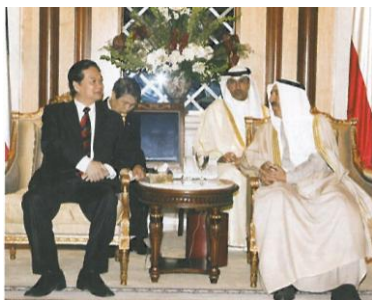
A belügyminisztérium

1938-ban jött létre. Feladata a határok védelme, a vízum és utazási dokumentumok kezelése a polgárság és a turisták számára. 1955-ben a rendőrség és az igazgatási szervek még ehhez az intézményhez tartoztak. 1956-ban a rendőrség és a védelmi szervek újrászerveződtek, önállósodtak, ekkor 12 közigazgatási szerv olvadt egybe. A függetlenség elnyerése után a szükséges törvényeket és jogszabályokat dolgozták ki 1962-ban, így jött létre a belügyi és a védelmi miniszter pozíciója. 1964-ben az első adminisztratív szervezet határozta meg a küldetésüket és koordinálta a szektor munkáját a hatékony működés érdekében. 1/1974 minisztériumi rendelet határozta meg a biztonsági követelményeket, valamint a közérdek javára a tudományos haladás biztonságát.

A belügyminiszter felelős az ország védelméért és stabilitásának megőrzéséért, védelmezve a lakosságot és törvényeket. Végrehajtási tervet készítenek a biztonság fenntartása érdekében, védelmezve az általános erkölcsöt. Előkészíti a rendőrség, és a szolgáltatások biztosításának feladatait. Bűncselekmények vizsgálata, bírósági végrehajtás, büntetés végrehajtásról egyeztet a kormány tagjaival. Biztonsági rendszerként működik. A közlekedés megszervezésének kérdéséről a határok és intézmények védelméig.

Az Információs Központ és a műszaki szektor is részt vesz ezekben a projektekben. Egy automatikusan működő adatgyűjtési, pénzügyi rendszert hoztak létre. Innen letölthetőek a díjak és a jogsértésekkel kapcsolatban tájékozódhatnak a bankok és az Internetes hozzáférők. A technológiai fejlődését kihasználták, javították az információáramlást a rendszeren belül.⁹⁵

A védelmi minisztérium

Külkapcsolatok ápolása.

A haza védelme és az ország függetlenségének megőrzése a szervezet célja. A fegyveres erők harci fegyverezettel vannak felszerelve, amelynek használatát tanfolyamokon sajátítják el. Fontosnak tartják az új technikai vívmányok követését és a fejlesztéseket és azokat beépíteni a rendszerükbe. A tanácsadás és az emberekkel való kapcsolattartás fontos szerepet játszik a minisztérium

⁹⁵ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

életében. Nagy hangsúlyt fektetnek a tájékoztatásra és az oktatásra. Katonai klubbot is létrehoztak annak érdekében, hogy egy közösséget formáljanak.⁹⁶

Nemzetőrség

1967-ben hozták létre, mint egy magán intézményt, amely csatlakozik a magasabb védelmi Tanácshoz. A szervezethez való csatlakozás önkéntes. Feladata a hadsereg munkájának segítése és a védelmi erőkre történő fókuszálás, amennyire csak lehet. Az őrségben való részvétel nagy elkötelezettséget követel. A hadsereg erőinek munkáját a legújabb nemzetközi rendszer támogatja, hogy megvédjék az ország függetlenségét. Az őrség célja a fejlődés a legnagyobb hatékonysággal.⁹⁷

4. Speciális jellemző az államról

A kuvaiti társadalom egyik nagy ellentmondása, hogy a lakosság alig 40 százaléka állampolgár, ők részesülnek a bőkezű állami juttatásokból, az olcsó ingatlankölcsönökből az egész életen át tartó foglalkoztatáson át az oktatásig.

A bidúnok (szó annyit tesz "nélküli") nem rendelkeznek állampolgársággal. Ők azok az arabok, akik az olajmezők feltárása után érkeztek Kuvaitba, és bár letelepedhettek, állampolgárságot nem kaptak. Nehezen jutnak munkához, nem kapnak segélyeket, a kuvaitiak társadalmának kítaszítottjai, és emiatt olyan problémát jelentenek az országnak, ami felett nem lehet szemet hunyni.

A népszámlálási adatok szerint a 2,5 milliós lakosságnak (2007. július) kicsit több mint a fele, 1,3 millió fő nem kuvaiti állampolgár. Ezt a többséget a bidúnok mellett a főként ázsiai országokból érkezett vendégmunkások alkotják. A történelem tanúsága szerint nem sokszor vezetett jóra, hogy egy országban az idegenek többségben vannak a honpolgárokkal szemben.⁹⁸

Források

<http://www.arabtanszek.hu/index.php?page=static&item=78> (2013.03.13)

http://www.hirado.hu/Hirek/2012/12/01/08/Kuvait_ma_valaszt.aspx (2013.03.13)

HVG 2012. július 7./ 27. szám „Alkotmányos emirátus?” 26. oldal

Szabó Imre: A véres gyöngyszem, Kuvait - Szekér Információs Rt. 1990

Oxford Business Group: The Report: Kuwait 2010

<http://kuwait-fund.org> – ANNUAL REPORT

Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information (CD)

http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/Kuwait/hu/uzleti_tajekoztatok/kuvait/orszagismerteto_kuvait.htm?printable=true (2013.04.29)

⁹⁶ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

⁹⁷ Kuwait Facts & Figures – Published by Ministry of Information

⁹⁸ <http://www.arabtanszek.hu/index.php?page=static&item=78> (2013.03.13)

Szaúd-Arábia

Történet⁹⁹:

Szaúd-Arábia hatalmas területéhez (kb. 2,25 millió km²) képest kis népességgel rendelkezik. Ennek oka, hogy területének legnagyobb részét sivatag teszi ki. Pontos határai máig tisztázatlanok, ezért pontos adatokat még mindig nem lehet szolgáltatni. Jemennel és Ománnal közös határai még nincsenek teljesen kijelölve. Ebből következően leginkább törzsi határokból gondolkodnak, azt veszik alapul az igazgatási feladatok ellátásakor is. 1920-ban a britek kötelezték őket arra, hogy Irakkal és Kuvaittal közös határt határozzák meg, ebből is látszik, hogy külső ráhatás nélkül nem fektetnek hangsúlyt a nyugati ember számára ilyen jelentős kérdés mihamarabbi tisztázására.

Szintén a területi sajátosságokból adódóan a sivatagok legnagyobb problémája a szűkös vízkészlet.¹⁰⁰ Az igazgatási feladatok jelentős részét meghatározza, példaként említve az urbanizációt, a mezőgazdaság-fejlesztési projekteket. Mindezek kezelésére a királyság kialakított egy víz sótalanítási rendszert.

Társadalmi szempontból talán itt ment végbe a legnagyobb változás világviszonylatban mérve a múlt században. Mindennek oka pedig a tradíció és a modernizáció összeütközése. Arabia közepe (Najd) rendelkezett a legizoláltabb társadalommal a Földön. Ezt a területet ugyanis az európai kolonizáció nem érintette. Mindezek ellenére az ország meg tudta tartani az egyensúlyt az erősen konzervatív iszlám értékrend és kulturális normák, valamint a felgyorsult modernizáció között.

A tradíciót két tényező határozza meg: a család és a vallás.¹⁰¹ A családi tradíciók egyidősek Arabiával, a vallásiak pedig a XVII. századtól datálódhatnak (az iszlám megalapításától). A kettő pedig a XVIII. században fonódott össze Muhammad bin Saud személyében, aki Szaúd-Arábia királyi családjának alapítója is volt egyben.

Amit ebben a részben még fontos kiemelni, az évenkénti zarándoklat Mekkába.¹⁰² Évente ugyanis két és fél- három millió zarándok érkezik a területre. Ezt az ünnepet azonban nemcsak a világ egyik legnagyobb vallási ünnepeként tartják számon, de az egyik legnagyobb közigazgatási feladat is egyben. A szaúdi király felelős azért, hogy megteremtse minden eszközt a zarándokok biztonságára, hogy ne történhessen semmi komolyabb baleset vagy kényelmetlenség. Mindez pedig két kemény hónapot jelent a szaúdi kormánynak.

Az iszlám alkotmányos monarchia:

Szaúd-Arábia alkotmánya szigorúan az iszlám vallási törvényeken alapul- az alkotmány preambulumban is megfogalmazódik, hogy Isten nevében, az Ő segédelmével készült¹⁰³- melynek egyik fontos alaptétele, hogy állam és egyház nem különül el egymástól. „*Al-Islam huwa*

⁹⁹ David E LONG and Sebastian MAISEL: *The Kingdom of Saudi Arabia*. Florida: University Press, 2010. 1. o.

¹⁰⁰ Uo. 4. o.

¹⁰¹ Uo. 25. o.

¹⁰² Uo. 2. o.

¹⁰³ http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx

*din wa dawla*¹⁰⁴, azaz, az iszlám állam és vallás is egyben. Így az országot mindig is a saría, iszlám törvények alapján kormányozták. A saría, mely erkölcsi és vallási irányelv is egyben, a legfőbb vezérelvnek számít, mely még az uralkodó felett is áll. Ahogyan az isteni törvények, ez is állandó és megváltoztathatatlan. További fontos kritériuma, hogy módosítani sem lehet. Ugyanakkor a régi európai monarchiáktól eltérően, a királyságnak és az uralkodónak mindig is határt szab a vallás. Tehát ebben az esetben még az abszolút monarchia sem tekinthető a nyugaton sokszor pejoratív értelmében, hiszen itt hiába nem beszélhetünk demokráciáról, az uralkodó mozgástere ebben az esetben is szigorú korlátok közé szorul. Még a bírósági eljárások lefolytatása során is a saría elveit kell alkalmazni, ez biztosítja, hogy még a törvényhozó sem állhat a sária felett, ugyanis törvénysértése esetén perelhető egy speciális bíróság előtt, melynek neve *Diwan al-Mazalim*, magyarul ez a panasztestületnek felel meg. Kiemelendő továbbá, hogy a saría, mint az ország alkotmánya, a jogszabályi hierarchia csúcsán helyezkedik el, nem lehet vele ellentétes sem független törvényhozói, sem pedig uralkodói rendelet. Ez ugyanakkor azt is jelenti egyben, hogy egészen addig alkotmányosnak minősül egy jogszabály, amíg az nem ellentétes az iszlám törvényeivel.

Jogrendszer¹⁰⁵

A szaúdi jogrend az iszlám törvények szunnita értelmezésén alapul. Ezen kívül nagyban meghatározza az úgynevezett saría erkölcsi kódex, mely a nyugati mintától eltérően nem két viselkedési kategóriát különít el (jó és rossz), hanem öt kategóriába foglalja az emberi viselkedési normákat. A pozitív oldalon két kategória van: 1. *wajib*, a kötelező cselekedetek, 2. *mandub*, cselekedetek, melyek ajánlottak, és Istentől jutalmat érdemelnek. A negatív oldalon szerepel 3. *haram*, cselekedetek, melyek tilosak, 4. *makruh*, cselekedetek, melyek elítélendőek, de nem tilosak. Ezeken kívül van egy köztes kategória, *mubah*, amelyben olyan viselkedési minták szerepelnek, melyek nincsenek benne a törvényben, ugyanis a modernizáció következményeként jelentek meg. Sok muszlim állam ezt a kategóriát használja jogszerű kiskapuként arra, hogy a nyugati törvénykönyveket beilleszthessék saját jogrendjükbe. Ezzel szemben Szaúd-Arábiában ez nem valósulhat meg. Ugyanakkor itt is létezik ez a köztes kategória, melynek használatára uralkodói rendeleteket (*nizam*¹⁰⁶) adnak ki. Olyan területeket fed le, mint például a modern pénzügyi, kereskedelmi, munkaügyi témák. Ezekkel összefüggésben alakultak speciális közigazgatási törvényszékek, melyek munkaügyi és kereskedelmi vitákban ítélik meg.

Ezen kívül van még egy sajátossága a szaúdi jogrendnek, amely a nyugati rendszerben nem található, amely egyfajta kötőerejű jogi vélemény, a *fatwa*. Ez egy vallásjogi döntés vallásjogi tudósok véleménye alapján. Fontos jellemzője, hogy a common law-val ellentétben, ahol akkor válhat precedenssé egy ítélet, ha előzetesen már bírói ítéletet alkottak róla, itt egy döntés anélkül válhat ilyenné, hogy előzetesen bíróság elé vitték volna.

Politikai kultúra

Ahogyan a mindennapi élettől egészen a törvényhozásig mindent áthat a vallás ereje, úgy a politika kultúráját is meghatározzák a tradicionális iszlám viselkedési normák.¹⁰⁷ Azonban ezen a

¹⁰⁴ David E LONG and Sebastian MAISEL: *The Kingdom...* 114. o.

¹⁰⁵ Uo. 115. o.

¹⁰⁶ 116.o.

¹⁰⁷ Tim NIBLOCK: *Saudi Arabia-power, legitimacy and survival*. TJ International Ltd., 2006. 10-11. o.

területen is, éppúgy, ahogyan a jogrendszerénél is látható volt, a vallási hagyományok és a modernizáció okozta összeütközés tapasztalható. Ebben az esetben ez a konfliktus élesebb problémát jelent, ugyanis a politikai életben jobban kitűnik a szaúdi önkép és világnézet. A közhiedelemmel ellentétben, ebben a világban is etnocentrizmus¹⁰⁸ uralkodik. Ahogyan David E. Long fogalmaz, az arabok általában, úgy a szaúdiak is azt hiszik, hogy ők a világ középpontja. Ez többek között abban is megnyilvánul, hogy a státuszviszonyokat leginkább a vér szerinti kapcsolatok határozzák meg a pénz vagy az egyéni teljesítmény helyett. Ez azzal is magyarázható, hogy ezt a területet sosem érte el a nyugati kolonizáció, így nem is érte egyéb gondolkodásmód, ideológiai áramlat, mint ahogyan sok gyarmatosított területet.

Döntéshozatali eljárás¹⁰⁹

A szaúdi politika több szinten működik. Megkülönböztetik az iszlám politikát, külön az arab politikát, a szaúdi állami politikát, a szaúdi regionális politikát és a törzsi és nagycsaládi kötelezettségeket. Mindezek közül talán a legjelentősebb a nagycsaládi viszonylatban tapasztalható, ugyanis a legfontosabb döntések meghozatala előtt mindig figyelembe veszik, hogy az hogyan hat később az uralkodó, valamint a legbefolyásosabb családok érdekeire.

A döntéshozatali mechanizmusban két fogalom játszik kiemelkedő szerepet. Az egyik az *ijma'*, ami konszenzust jelent, a másik pedig a *shura*, amely konzultációt. A konszenzus nyugati példájától eltérően, itt évszázados hagyománya van a döntéshozatal e formájának, és érdekes módon ellentétben az európai kultúrától, ahol a konszenzusos döntések mindig lassabb eljárást és döntéshozatalt eredményeznek, itt a konszenzus felgyorsítja az eljárások menetét és ennek hiányában egy-egy ügy akár évekig is elhúzódhatna. Kiemelendő, hogy még a szaúdi király sem hozhat döntéseket mellőzve a konszenzus intézményét. Ugyanakkor ebben a modellben a királynak egyszerre van vezető szerepe a konszenzus kialakításában és a végrehajtásban is.

Ahhoz, hogy konszenzust sikerüljön elérni, szükséges annak támogatása, ehhez pedig elengedhetetlen a konzultáció. Ebben az eljárási fázisban pedig a legkompetensebb, legbefolyásosabb, uralkodóhoz leglojálisabbak vesznek részt.

Ugyanakkor napjainkban ez az intézmény is kihívások elé néz, hiszen ez a fajta tradicionális, informális eljárás már nehezen alkalmazható az egyre növekvő és szélesebb kormányzati feladatok során. További problémát jelent, hogy ebben a kultúrában, ahogy eddig is láthatóvá vált, a személyes kapcsolatok, befolyások jutnak meghatározó szerephez a döntések meghozatalában is.

A szaúdi kormány létrejötte¹¹⁰

Az első egész államra kiterjedő minisztériumként a Külügyminisztérium jött létre 1930-ban. Ezt követte a szaúdiak szerint még ennél is fontosabb intézmény, a Pénzügyminisztérium létrejötte 1932-ben. Ami azonban érdekes, hogy ez a minisztérium volt felelős az egész közigazgatási működésért is. Így a későbbiek folyamán a további minisztériumok kezdetben ennek részlegeiként jöttek létre és később váltak ki a Pénzügyminisztériumból. Kijelenthető tehát, hogy mint

¹⁰⁸ David E LONG and Sebastian MAISEL: *The Kingdom...* 117. o.

¹⁰⁹ Uo. 119. o.

¹¹⁰ Uo. 122-123. o.

Magyarországon jelenleg a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, úgy Szaúd-Arábiában a Pénzügyminisztérium tekinthető kezdetben csúcsszervnek.

1953-ban már kellő számú minisztérium állt rendelkezésre egy miniszterek tanácsa létrehozásához. Ugyanakkor érdekesség, hogy hiába alakult meg a tanács, nagyon ritkán üléseztek csak együtt, a minisztériumok egymástól teljesen elkülönülve végezték munkájukat, a tanács csak nagyon ritkán működött testületként. Majd 1992-ben ennek kiküszöböléseként kiszélesítették a tanács konzultációs szerepét. Innentől kezdve a tanácsot többletjogokkal ruházták fel, testületként jóváhagyhatott kölcsönszerződéseket, a központi költségvetést, nemzetközi és koncessziós szerződéseket. Létrehozták az összeférhetetlenség intézményét, így a miniszterek nem végezhettek más közéleti vagy egyéb foglalkozást, és nem vehettek, adhattak el és kölcsönözhetek kormányzati vagyont. Ugyanezen okból nem szolgálhattak négy évnél tovább, ez az időtartam a király által meghosszabbítható volt.

2009 újabb mérföldkőnek számít az államéletben, ugyanis az uralkodó elfogadta nagyon befolyásos konzervatív tisztségviselők lemondását, valamint kinevezte az első női minisztert, aki az oktatási miniszterhelyettesi rangot töltötte be ezután.

Ma a király a Miniszterek Tanácsán keresztül kormányoz, amelyet más néven Kabinetnek is hívnak. Jelenleg 22 kormányzati minisztérium van, melyek a Kabinet részeként működnek. Ugyanakkor a minisztériumok különálló egységeket képeznek abban a tekintetben, hogy mindegyik egy-egy adott területre fókuszál, mintha teljesen különálló intézmény lenne (például: külügyi, oktatási, pénzügyi...).¹¹¹ Még máig is legmeghatározóbb törvény ezen a területen az 1992-es kormányzati rendszerről szóló alaptörvényük.

Majlis al-Shura

Ez a konzultatív tanács számít a törvényhozó testületnek Szaúd-Arábiában, akik az uralkodót segítik a döntéshozatalban. A tanács egyrészt javaslatot tehet új jogszabályok meghozatalára, valamint módosíthatja a már meglévőket. Tagjai száma 150, az uralkodó nevezi ki őket négyéves időtartamra, mely meghosszabbítható.

Gyakorlat alapján tagjai bizottságokba tömörülnek. Jelenleg 12 bizottság van, melyek emberi jogokkal, oktatással, kultúrával, hírközléssel, egészség és szociális ügyekkel, közszolgáltatásokkal, külüggyel, biztonságpolitikával, közigazgatással, iszlám ügyekkel, gazdasággal, iparral és pénzügyekkel foglalkoznak.¹¹²

A tanács megalakulása után vegyes véleményeket váltott ki, ugyanis 1927-ben többen azzal érveltek, hogy egy ilyen testület felállítása, mely törvényeket hozhat, ellentétes a saría szabályaival.¹¹³ Ebből is látszik, hogy valóban az élet egész területét meghatározza a vallás és hagyomány erős „beidegződése”. Bár törvényhozó testületként van nyilvántartva, ameddig a szaúdi alkotmány az iszlám törvényein alapul, addig ez a testület nem lehet törvényes törvényhozó.

¹¹¹ <http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/>

¹¹² http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/Majlis_al_shura.aspx

¹¹³ David E LONG and Sebastian MAISEL: *The Kingdom...* 126. o.

Regionális és provinciális kormányzás¹¹⁴:

Jelenleg 13 regionális provincia van Szaúd-Arábiában, melynek vezetői hagyomány szerint az uralkodói család tagjai közül kerültek ki. Ez a történelem során olyan problémákat vetett fel, mint például a XX. században a keleti provinciákban ezek a befolyásos irányítók szinte teljesen saját politikai uralmuk szerint alakították a kormányzást. Ebben az esetben a modernizáció és kormányzás egyre összetettebbé válása pozitív hatást eredményezett, ugyanis kissé visszaszorult a vezetők hatalma és ma már inkább az adminisztratív felelősség játszik meghatározó szerepet a politikai szabadságuk helyett. Fontos jellemzője a rendszernek, hogy a provinciák nem rendelkeznek a hazai értelemben vett önkormányzatisággal. A legtöbb minisztérium delegált tisztségviselőt erre a szintre is, akik egyszerre dolgoznak a regionális vezetők alatt, ugyanakkor jelentéstételi kötelezettségük van a központi kormány felé is. Egy 1992. március 1-jén kiadott Regionális törvény sem tudta igazán rendezni ezt a kettős helyzetet. Kimondja ugyanis, hogy a tisztségviselők folyamatos közvetlen kapcsolatban állnak a minisztériumok vezetőivel és informálják őket. A regionális vezetők hatáskörét azonban pontosan rögzíti, eszerint felelősségi körükbe tartoznak a szubregionális kormányzóságok, körzetek és helyi kormányzati központok.

Igazságügy

A legfontosabb főszabály e tekintetben, hogy a szaúdi igazságszolgáltatás rendszere független a kormányzati politikától, és ami a legfontosabb, hogy még az uralkodó sem állhat a jog felett.¹¹⁵

Amióta Szaúd-Arábia iszlám törvényeken alapuló állam, azóta az igazságszolgáltatási rendszer is ezen alapul. A jogrend csúcsán az uralkodó áll, aki az utolsó fellebbviteli fórumként működik közkegyelemei kérdésekben.

A bírósági rendszer három fő részből áll. A legnagyobb a Saría Bíróság, amely az ügyek legnagyobb részét tárgyalja. A bíróságok több kategóriába vannak sorolva: Első fokon eljáró bíróság, Kasszációs bíróság, valamint a Legfelsőbb igazságszolgáltatási Tanács.

Mindezek kiegészítésére jött létre a Panasztestület, amely a kormányzattal összefüggő jogeseteket tárgyalják.¹¹⁶

A bírósági rendszer harmadik pillérébe különböző bizottságok és minisztériumok tartoznak, amelyek konkrét viták eldöntésére hivatottak, mint például a munkaügyi viták.

Hivatkozott irodalom

David E LONG and Sebastian MAISEL: *The Kingdom of Saudi Arabia*. Florida: University Press, 2010.

Tim NIBLOCK: *Saudi Arabia-power, legitimacy and survival*. TJ International Ltd., 2006.

The Basic Law of Governance http://www.saudiembassy.net/about/country-information/laws/The_Basic_Law_Of_Governance.aspx

<http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/>

http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/Majlis_al_shura.aspx

¹¹⁴ Uo. 125.o.

¹¹⁵ Uo. 128. o.

¹¹⁶ http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/legal_and_judicial_structure.aspx

http://www.saudiembassy.net/about/country-information/government/legal_and_judicial_structure.aspx

Omán

Az Arab-félsziget délkeleti részén elhelyezkedő Omán a Közel-Keleti országok soraiban, területét, népességét és gazdasági súlyát tekintve a „középmezőnybe” tartozik. A 212.460 négyzetkilométer területtel, a 3.154.000 fős lakossággal és a 28.500 USD GDP/fővel¹¹⁷ rendelkező országot, földrajzi adottságainak köszönhetően gazdag erőforrások (földalatti vízkészlet, ércek, főként réz, olaj, tömjén), a tengeri kereskedelemben való részvétel, valamint az állattenyésztés és a pásztorkodás jellemzi.

Szomszédos országaitól, az Egyesült Arab Emírségektől (észak-nyugaton), Jementől (dél-nyugaton) és Szaúd-Arábiától (nyugaton) viszonylag elszigetelődve fejlődött. A Perzsa-öböllel (északon), az Omán-öböllel (észak-keleten) és az Arab-tengerrel (dél-keleten) való határai által az ország tevékenységének súlypontja a tenger közelségére épült. Ezáltal a népességkoncentráció is a partvidéki városokban a legnagyobb, ezt bizonyítja a főváros, Maszkat elhelyezkedése is.

Társadalmát tekintve a kulturálisan, vallásilag és nyelviileg elkülönült városlakókra és a beduinok csoportjaira tagozódik. Omán belső része a törzsi rendszer és az iszlám ibádita¹¹⁸ változatának követése által elzárkózott, míg a tengerparti rész a kereskedők és a bevándorló munkaerő miatt nyitott társadalmi struktúrát képvisel(t).¹¹⁹

Az első betelepülők, jemeni törzsek a I. század környékén érkeztek, akik 630-ban vették fel az iszlámot. Később, az ibádita vallási irányzat követésével sajátos vallási-törzsi társadalom alakult ki, amelyben az imámátus intézménye képezte a törzsek fölötti irányító (központi) hatalmat a decentralizált törzsi rendszerben. Így *„a törzsi szerkezet és az imámátus ideális kettőst alkotott, hogy biztosítsa az egymással szembenálló nemzeti és helyi politika ellentéteinek a kiegyenlítődsét”*.¹²⁰

A hajózási központ Szohár volt, amely a VIII. században az abbászida befolyás alá került, majd a XVI. században a portugálok vonták uralmuk alá az ománi partokat, Szíb, Matrah, Maszkat, Kúrja és Szúr városokban állomásozva, azonban az ország belső térségeit nem érintve. A jaarubi dinasztia uralkodójának, Nászir bin Mursid al-Jaarubi imámnak sikerült egységes uralma alá vonnia egész Ománt, majd az őt követő imámok kiűzték a portugálokat. A jaarubi dinasztia alatt az ország

¹¹⁷ Najat Shamil Ali: A Közel-Kelet helye a világgazdaságban
(http://www.grotius.hu/doc/pub/VCBNWH/2010_113_najat_shamil_ali.pdf) tanulmány adatainak frissítése a pontos népességi és a 2012 évi GDP adatokkal az alábbi forrásból:

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2004rank.html?countryName=Oman&countryCode=mu®ionCode=mde&rank=53#mu>

¹¹⁸ <http://www.omansultanate.com/history.htm>, napjainkban a lakosság 75 %-a az ibádita vallás követője, 25%-uk pedig főként szunnita, shíta és hindu (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html>)

¹¹⁹ Dévényi Kinga: Omán, a legrégebbi arab állam - Csicsmann László (szerk.): Iszlám és a modernizáció a Közel-Keleten, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézet, Aula, 2010. (a továbbiakban: Dévényi), 209-212. o.

¹²⁰ Dévényi, 217. o.

felvirágzott, majd belső küzdelmek és polgárháborús zavargások következtében a perzsáknak is sikerült betörniük az országba. Ahmad bin Szaíd imám, a buszaídi dinasztia alapítója vezetésével levertek a perzsákat, e dinasztia hetedik generációs leszármazottja a ma is uralkodó szultán, Kábúsz bin Szaíd.

A térség iránt a XVIII. században felmerülő brit érdeklődés nem kerülte el Ománt sem, a brit és ománi kereskedelmi és hajózási egyezmények ellenére brit befolyás alá kerül az ország egészen 1930-ig.

Ezt követően a belső területek „elmaradott” lakossága az imám intézményének visszaállítását szorgalmazta, a partvidéki térség pedig már egy modern állam kialakításának igényét mutatta. A fordulópontot az 1970. július 23-án bekövetkezett palotaforradalom jelentette, melynek következtében Kábúsz bin Szaíd képes volt arra, hogy létrehozson egy modern államot. A szultán az oktatási rendszer kialakításával, kikötők és úthálózatok építésével, külső kapcsolatainak bővítésével és az államigazgatás átszervezésével látott neki az ország fejlesztésének.¹²¹

Az államforma és a szultáni határozat, mint alkotmány

Omán mai hivatalos neve Ománi Szultánátus, államformája pedig monarchia, amely három nagy területi egységet foglal magába: Maszkat, Haima és Zofár térségeit. A szultán abszolút hatalma jellemzi az állam irányítását, ezt bizonyítja az is, hogy Ománnak nincs alkotmánya, hanem az „**Állam alapjoga**” elnevezésű, 1996. november 6-án kibocsátott 101/96. számú szultáni határozat (amely, a legmagasabb szintű jogszabály a jogforrási rendszerben) kvázi alkotmányként rendelkezik az alkotmányjogi szabályozásokról.¹²²

Az említett határozat 7 fejezetből és 81 pontból áll.¹²³

Az állam- és kormányzati rendszer című 1. fejezete rendelkezik az ország jogállásáról, kijelentve, hogy az Ománi Szultánátus független, szuverén állam, az állam vallásaként az iszlámot ismeri el, hivatalos nyelvnek az arabot deklarálja. Szabályozza a trón öröklését is, a Szajjid Turki bin Szaíd Szultán férfi leszármazottainak ítélve a trónutódlás jogát, további feltételként állítva a cselekvőképességet, a felnőtt korúságot és a törvényes ománi szülőktől való származást is. A trón megüresedése esetén, 3 napon belül, az Uralkodó Család Tanácsának (Ruling Family Council) kell utódot választania, ha ez idő alatt nem tudnak döntést hozni az uralkodó személyéről, akkor a Védelmi Tanács (Defence Council) feladata, hogy a szultán levelében (korábban) megjelölt személyt beiktassa, tehát, ha az Uralkodó Család Tanácsa nem tud választani, akkor kötelező a szultán által kijelölt utódot a trónra ültetni.

A 2. fejezet az állam irányításának alapelveit tartalmazza, politikai, gazdasági, szociális, kulturális és biztonsági alapelvek külön kategorizálásával. Az ország függetlenségének és szuverenitásának védelme, az állampolgárok egyenlőségének biztosítása, a tulajdon védelme, a gazdasági tevékenységek szabadsága, az esélyegyenlőség biztosítása, a család védelme, állami közoktatás

¹²¹ Middle East Policy, Vol. 11., No.2, Summer, 2004, J.E. PETERSON: Change and Development in Oman (a továbbiakban: Peterson), 125-132. o.

¹²² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html#>

¹²³ A 101/96. szultáni határozat angolra fordított szövege:

<http://www.omanet.om/english/government/basiclaw/law.asp?cat=gov&subcat=blaw>

biztosítása, a béke fenntartása és az egyéb alapelvek a modern államok jogállamiságára jellemző képet mutatnak.

A 3. fejezet az állampolgári jogokat és kötelezettségeket szabályozza, minden állampolgár számára egyenlő jogokat és kötelezettségeket biztosítva, a jogbiztonság és a jogegyenlőség deklarálásával.

Az államfő jogállását és funkcióit a 4. fejezetbe foglalták, kimondva a szultán, mint államfőnek és a fegyveres erők parancsnokának sérthetetlenségét és rendelkezéseinek kötelező érvényét. Ugyanez a fejezet ad képet az állam irányításának legfőbb szerveiről, a Miniszterek Tanácsáról (Council of Ministers), amely a végrehajtói hatalom birtokosa, javaslatokat tehet a jogszabályok alkotására, meghatározza a gazdasági, szociális és közigazgatási célokat és stratégiákat, irányítja az államigazgatási apparátust, ellenőrzi a jogszabályok (itt találunk forrást a jogszabályok taxatív felsorolására: „*laws, decrees, ordinances and decisions, as well as treaties and agreements and court judgements*”)¹²⁴ végrehajtását. A Miniszterek Tanácsának tagjai kollektív politikai felelősséggel, kötelezettségeik és hatalomgyakorlásuk tekintetében pedig egyéni felelősséggel tartoznak a szultánnak. Az összeférhetetlenséget tekintve a tagok nem lehetnek semmilyen vállalat vagy igazgatótanács tagjai.

A miniszterelnöki pozíció betöltéséről a szultán jogosult dönteni és a kijelölő rendeletben jogosult szabályozni annak feladat és hatásköreit. A miniszterelnök helyettesének és a miniszterek kinevezésének feltétele, hogy 30 év feletti és ománi nemzetiségűek legyenek. A miniszterek az irányításuk alatt álló minisztérium általános stratégiájának és irányelveinek meghatározói, és végrehajtásuk felügyelői.

A 4. fejezet rendelkezik továbbá egyes Szakosított Tanácsok (Specialised Councils) külön szultáni rendelet általi létrehozásáról és a pénzügyek szabályozásáról is (állami költségvetés, adók, bérek, nyugdíjak, stb.).

Az 5. fejezet az Ománi Tanács (Oman Council) intézményét tartalmazza, amely a Shura Tanácsból (Shura Council) és az Államtanácsból (Council of State) áll, azonban külön jogszabályra bízta ezen tanácsok szabályozását (hatáskörük, megbízási idejük, üléseik gyakorisága, eljárási szabályaik, tagjaik száma).

A bírói hatalmi ágra a 6. fejezetben találunk rendelkezéseket, független bírói hatalommal ruházva fel a Bíróságot (Courts of Law), külön szabályozva a Hadügyi Bíróság (Military Court) és a Közigazgatási Bíróság (Special Administrative Causes Court or Department) intézményeit.

Az utolsó, 7. fejezet általános intézkedéseket fogalmaz meg, mint például a jogszabályok Hivatalos Lapban (Official Gazette) való kihirdetésének kötelezettségét és kimondja ezen alapjogi rendelet elsőbbségének jogát is.

Omán **államszervezete** igen bonyolult képet mutat, az öröklés szerinti tejhatalmú szultán pozíciója nagyon erős, államfő, a fegyveres erők parancsnoka, kezében tartja a had- és külügyek irányítását is egyszerre. Azonban a szultán mellett az államigazgatási szervek is nagy számban

¹²⁴ A magyar fordítás pontatlansága miatt jelöltem meg az angol szövegezést, amely szintén nem fedti az ománi elnevezéseket, pusztán szemlélteti a jogforrási rendszer elemeit.

előfordulnak, a legjelentősebb a Miniszterek Tanácsa, amely segíti a szultánt a főbb politikai irányvonalak meghatározásában.

A különböző tanácsi formációk közül kiemelkedő a szultán személyéhez közel álló 8 tagú, Védelmi Tanácsi intézmény, amelynek a szultán az elnöke, jelentőségét mutatja a trónüresedés vonatkozásában fennálló szerepe. A 63/2003. számú szultáni rendelettel 2003-ban felállított Nemzetbiztonsági Tanács, szintén a szultán vezetésével működik a nemzeti biztonsági ügyek megtárgyalására, állandó tagokkal és opcionálisan, bizonyos üléseken résztvevő meghívottakkal.¹²⁵

A napjainkban működő **kormányzati egységek** a következők:

- Miniszterek Tanácsa (Council of Ministries)
- Védelmi Tanács (Defence Council)
- Nemzetbiztonsági Tanács (National Security Council)
- Legfelsőbb Bíróság Tanácsa (Supreme Judicial Council)
- Bizottságok, Másodlagos Tanácsok, Állami Hatóságok (Committees, Secondary Councils, Public Authorities)
- Konferenciák Bizottsága (Higher Committee for Conferences)
- Tudományos Kutató Tanács (Scientific Research Council)
- Gazdasági Koordinációs Tanács (Economic Co-ordination Council) - 1999-ben került felállításra, az összes gazdasági-pénzügyi vonatkozású ügy megtárgyalására.
- Közszolgálati Tanács (Civil Service Council)
- Településtervezési Bizottság (Supreme Committee for Town Planning) – 2006-ban felállított bizottság, településrendezési és –fejlesztési ügyekben.
- (Felső)Oktatási Tanács (Higher Education Council)
- Akkreditációs Tanács (Accreditation Council)
- Kábúsz Szultán Egyetem Tanácsa (Sultan Qaboos University (SQU) Council)
- Pályázati Bizottság (Tender Board) – a 250.000 rijál összeg fölötti pályázatok koordinálására létrehozott bizottság, 2005-ben 349 nyertes pályázat mintegy 672.726.558 rijál összegben¹²⁶
- Beruházásokat Elősegítő és Export Fejlesztő Ománi Központ (Oman Centre for Investment Promotion and Exports Development – OCIPED)
- Tőkepiaci Hatóság (Capital Market Authority)
- Ománi Jótékonyági Szervezet (Oman Charitable Organization)
- Állami Számvevőszék Intézménye (State Audit Institution)
- Kézműves Ipari Állami Hatóság (Public Authority for Craft Industries)
- Ötéves Fejlesztési Tervek Legfelsőbb Bizottsága (Supreme High Committee for the Five-Year Development Plans)
- Információs Technológiai Hatóság (Information Technology Authority)
- Üzletemberek Tanácsa (Businessmen's Council)
- Ománi Shura (Omani Shura) – konzultációs fórum

A törvényhozói hatalom tekintetében kétkamarás rendszer került bevezetésre. Egyik része az Ománi Szenátus („felsőház”), amelynek 71 tagja van, akik a szultán által kerülnek kijelölésre és pusztán tanácsadói jogkörrel rendelkeznek.¹²⁷ A másik része, az Ománi Parlament („alsóház”) 84

¹²⁵ <http://www.omanet.om/english/government/state.asp?cat=gov>

¹²⁶ <http://www.omanet.om/english/government/state1.asp>

¹²⁷ A képviselők választása az alábbi módon zajlik: minden kormányzóság (helyi közigazgatási szint) 3 jelöltet állít, amelyeket egy kabinet-tanács felülvizsgál, majd továbbít a szultánnak a végső döntés meghozatalára, a

tagja választások útján jut mandátumhoz 4 évre,¹²⁸ törvényalkotási jogkörrel rendelkezik, azonban a szultánnak alárendelt viszonyban. Ezáltal a demokrácia érvényesülésének kérdéseit erősen torzítja az a tény, hogy a szultán államfő és kormányfő is egyben.

Omán **jogrendszerét** vegyes kép jellemzi, az angolszász (brit uralom következtében) és az iszlám jogrendszerek hatásai is egyaránt megjelennek.

Ománban semmiféle politikai párt nem létezik, az általános választójog a 21. életév betöltésével mindenkit megillet, kivéve a had- és biztonsági erők tagjait.¹²⁹

Helyi igazgatás

A közigazgatás helyi szintjét tekintve Omán 5 régióra (mintaka) és 4 tartományra (governorate) van felosztva, mindegyik régió és tartomány kormányzóságokra (vilája) oszlik.

A régiók:¹³⁰

1. Záhira – 3 kormányzóságra tagolódik (2006 októberében területi átrendeződések történtek, előtte 5 kormányzóságból állt).¹³¹
2. Ad-Dáhilíja – 8 kormányzóság alkotja, központja Nizva.
3. As-Sárkíja – 11 kormányzóságból áll, legnagyobb városai Szúr és Ibri.
4. Al-Vusza – a sivatagi részeket felölelő terület, 4 kormányzóságból áll, központja Haima.
5. Bátina – sűrűn lakott térség, amely 12 kormányzóságot ölel fel, központja Szohár.

A tartományok:

1. Muszandam – az ország északi részén fekvő félsziget, viszonylag elszeparált¹³² térsége 4 kormányzóságból áll, központi városa Haszab.
2. Maszkat – az ország fővárosának és egyben legnagyobb városának tartománya, amely 6 kormányzóságból áll, központja a főváros.¹³³

kiválasztott képviselők a nép tolmácsai lesznek a kormány irányába, a helyi érdekek érvényesítése érdekében.

¹²⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html#>

A legutóbbi választások 2012-ben zajlottak: <http://www.state.gov/documents/organization/186654.pdf> (http://kitekinto.hu/islam/2012/12/25/helyhatosagi_valasztasok_omanban/)

¹²⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html#>

¹³⁰ A régiók népességi eloszlására vonatkozó legutóbbi hiteles adatok a 2003-as népszámlálás adatait tartalmazzák, azonban tekintettel a 2006-os regionális területi átrendeződésre ezen adatok már nem mutatnak valós képet a népesség megoszlásáról (egyébként elérhetőek az alábbi oldalon:

<http://www.omanet.om/english/regions/bathina3.asp>)

¹³¹ A jelenlegi 3 kormányzóság: Ibri, Yanqul és Dank, 2006 októberében Al Buraymi és Muhdah kormányzóságok összevonásra kerültek, így Al Buraymi és egyes részekből egy új kormányzóság, Al Sinaihah került kialakításra. http://www.omansultanate.com/regions-az_zahirah.htm

¹³² A tartomány északi részén, Kuzmár környékén jelenleg is „kuzmári” nyelvet beszélnek. <http://www.omansultanate.com/governorates-musandam.htm>

¹³³ 2007-ben a Gonu nevű forgószél pusztításai sújtották a térséget, óriási károkat okozva főként a kereskedelmi központokban.

3. Zofár – a legdélebbi tartomány 10 kormányzóságot tartalmaz, központja Szalála.
4. Al-Burajmi – a 2006-os területi átrendezések következtében felállított legújabb tartomány, 3 kormányzóság alkotja.

A kormányzóságok élén kormányzók (váli) állnak, akik felelősek az adott területi egység helyi irányításáért, vitarendezést, adóbeszedést és békefenntartást is végeznek. A kormányzóságok területi kiterjedésüket tekintve kicsik, a legnagyobb közülük Zofár, amelynek kormányzója is nagyobb hatalommal rendelkezik a többihez képest, mivel ő kormányzati tisztséget is automatikusan betöltő személy. A kormányzók az ománi Belügyminisztérium irányítása alatt állnak.

Az utóbbi közel 50 évet tekintve Omán látványos fejlődésnek indult a modernizálódás útján. E folyamat egyik jelentős lépése, hogy 2010 júniusában, Svájcban egy megállapodás került aláírásra Omán és a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) között, egy Nemzeti Munkaügyi Program megvalósításáról.¹³⁴ A megvalósítandó 4 éves (2010-2013) program a munkakörülmények javítására, a szociális egyenlőségek biztosítására, a munkanélküliség csökkentésére, a nők helyzetének javítására és a nemzeti munkaerő gazdasági folyamatokba való integrálására törekszik. A megállapodáshoz tartozó szakmai tanulmányok valós képet adnak Omán társadalmának munkaügyi helyzetéről, a nemzeti stratégia céljairól, valamint a jövőben elérni kívánt eredményeiről.

Véleményem szerint, Ománnak nemcsak munkaügyi helyzetének javítása tekintetében, hanem gazdasági erejének növelésében, társadalmi, kulturális és vallási értékeinek megőrzésében is érdekében áll hatalmi pozíciójának erősítésén törekedni.

Mindez által pedig Omán és a többi Közel-Keleti állam – közelmúltban történt, jelenlegi és jövőbeni – fejlődésének üteme és súlya komoly kihívás elé állíthatja a világ nagyhatalmi erőviszonyainak alakulását.

Források:

CSICSMANN LÁSZLÓ (szerk.): „Iszlám és a modernizáció a Közel-Keleten”, Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok Intézet, Aula, Dévényi Kinga: Omán, a legrégebbi arab állam - 2010., 209-249. o.

NAJAT SHAMIL ALI: „A Közel-Kelet helye a világgazdaságban”

(<http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=VCBNWH>)

J.E. PETERSON: „Three and a Half Decades of change and development”, Middle East Policy, Vol. 11, No. 2., Summer 2004, 125-137. o.

Ománi Szultánátus Információs Minisztériumának hivatalos oldala:

<http://www.omanet.om/english/home.asp>

Central Intelligence Agency hivatalos oldala: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/mu.html>

<http://www.omansultanate.com/>

<http://www.mideastinfo.com/oman.htm>

U.S. Department of State hivatalos oldaláról letöltött tanulmány

<http://www.state.gov/documents/organization/186654.pdf> (letöltve: 2013.04.28.)

¹³⁴ <http://www.ilo.org/public/english/bureau/program/dwcp/download/oman.pdf>

Nemzetközi Munkaügyi szervezet hivatalos oldaláról letöltött dokumentum:
<http://www.ilo.org/public/english/bureau/program/dwcp/download/oman.pdf> (letöltve:
2013.04.28.)

Egyesült Arab Emírségek

Az Emirátusról általában

Az Egyesült Arab Emírségek az Arab- félszigeten terül el, szomszédos országai Omán, Szaúd-Arábia és Katar.¹³⁵ A közel-keleti ország területe 83,600 km², 867 km hosszan húzódik szárazföldi határa, partszakasza 1,318 km hosszú. Az ország legmagasabb pontja Jabal Yibir 1,527 méter.¹³⁶

Az ország a Perzsa-öbölben fekszik, a partvidék mocsaras, lápos terület volt, így a természeti tulajdonságokat kihasználva a kikötők környezetében épültek ki a városok.

A Perzsa-öbölben sok apró sziget található. Ezek hovatartozása vitatott az Egyesült Arab Emírségek, Katar és Irán között. Nagy Tumb, Kis Tumb és Abu Musa szigeteket ma is megszállás alatt tartják az irániak.¹³⁷ A szigetek, korallzátonyok és a tengeráramlatok által épített vándorló zátonyok erősen nehezítik a part menti hajózást.

Az ország éghajlata sivatagi. Májustól szeptemberig rendkívül magas páratartalmú levegő és 40 °C körüli hőmérséklet uralkodik az ország nagy részén, a keleti part vonalában és a hegyvidéken alacsonyabb a hőmérséklet. Az év többi részén 25 °C körüli a hőmérséklet. Az ország négy-ötöd részét sivatag borítja, állandó vízfolyás nincs az országban, ezért is folyamatos nehézséget okoz a természetes, friss ivóvíz megszerzése.¹³⁸ Az 1900 évek elejéig igen elmaradottnak mondható ez a terület. Jellemzően őshonos beduin törzsek tudtak csak a sivatagi nehéz körülményekkel megbirkózni. A partmenti településeken élők gyöngyhalászatból tudták fenntartani magukat és a mai napig kézzel készített hajóikról voltak híresek.¹³⁹

Az ország hivatalos nyelve az arab és angol, hivatalos valutája dirham (AED), államvallása muzulmán. Az ország területe természeti kincsekben igen gazdag, elsősorban jelentős kőolaj lelőhely, a GDP 25%-át a kőolaj és földgáz import adja.¹⁴⁰

A történelemben visszatekintve megtalálhatjuk azokat az eseményeket, melyek elősegítették azt a jelentős változást melynek végeredménye a szövetség létrehozása lett. 1952-ben megalapították a Szerződéses Államot, mellyel kifejezték az egyre szorosabbá fűződő együttműködést a hét emírség között. 1968-ban Harold Wilson a brit miniszterelnök bejelentette a csapatok teljes kivonását az Öböl területéről, közel egy évszázados jelenlét után. Ez az öböl-országokat komoly feladat elé állította, hiszen saját pozícióikért, külkapcsolataik kiépítéséért saját maguk lettek felelősek. Az emirátusok megkezdték a szövetség kiépítését célzó tárgyalások lefolytatását. 1971-ben Irán elfoglalt három szigetet, melyek hovatartozása már korábban is kérdéseket vetett

¹³⁵ http://www.emirates.org/the_country.html 2013-04-30

¹³⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> 2013-04-30

¹³⁷ Rozvány György: Egyesült Arab Emirátusok, Dubai: az arab világ gyöngyszeme, 2005, Pécs, Alexandra.

¹³⁸ <http://www.unitedarabemirates01.eoldal.hu/cikkek/foldrajz/> 2013-04-30

¹³⁹ Rozvány György: Egyesült Arab Emirátusok, Dubai: az arab világ gyöngyszeme, 2005, Pécs, Alexandra.

¹⁴⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html> 2013-05-01

fel. Még ebben az évben a britekkel egy baráti szerződést kötöttek, hiszen ténylegesen elhagyták az arab területeket.¹⁴¹

Emírségek szövetsége

Az ország hét emírség szövetségéént jött létre. 1971. december 2-án alakult meg a Szerződéses Ománként ismert korábban brit protektorátus alatt álló 6 emírség (Abu Dhabi, Dubai, Sharjah, Ajman, Umm al-Qaiwain, Fujairah) részvételével, melynek vezetője Zayed sejk lett. Ezekhez 1972 januárjában hetedikként Ra's al-Khaimah emírség is csatlakozott. Az ország neve arabul Dawlat Al Imarat Al Arabiyya Al Muttahidah, hivatalos rövidítése UAE, magyarul EAE. A főváros és egyben a legnagyobb település Abu Dhabi, melynek lakossága meghaladja a 600,000 főt. A legkisebb népességgel rendelkező emirátus Umm Al-Qaiwein, körül belül 60,000 főt számlál. Ebből is látszik, hogy területben, népességben, fejlettségben igen jelentős eltérések vannak az emírségek között.¹⁴²

„Az EAE belpolitikailag stabil ország, amelynek elemi érdeke, hogy megőrizze jó minőségét, mely szerint az Öböl-térségében a "béke és prosperitás szigete".¹⁴³ Az Egyesült Arab Emirátusokat a világ hatodik leggazdagabb országának tartják (a GDP 47,439 dollár/fő).¹⁴⁴ Számokban kifejezve az ország jellemző vonásait, népessége 5.3 millió fő, munkanélküliségi arány 2.4% . Az infláció 0.9% viszont a gazdasági növekedése 4.9%, a Forbes magazin a 34. helyre rangsorolja a világ legjobb befektetési területeinek listáján.¹⁴⁵

1971-ben, amikor a szövetség megalakult, minden emirátus részt vett a nemzeti gyűlésen, és közösen szavazták meg a vezetők Legfelső Tanácsának létrehozását. Abban is egyetértettek, hogy a szövetségi alkotmány, csak ideiglenesen, 5 évre szóljon, utána nyerje el a végleges formáját. Zayed Bin Sultan Al Nahyan sejket választották elnöknek, Sheikh Rashid Bin Saeed Al Maktoum lett az elnökhelyettes. Az alapításkor négy fő célkitűzést állapítottak meg, melyek a következők: művelt, iskolázott társadalom létrehozása, a regionális kérdések békés rendezése, az arab országok közötti kapcsolat elmélyítése, politikai, gazdasági és kulturális téren, valamint aktív részvétel nemzetközi szervezetek, fórumok munkájában. Ennek a célkitűzésnek eleget téve csatlakoztak az Arab-ligához. Megalakult Abu Dhabi Nemzeti Konzultáns Tanácsa és Kabinete, és összehívták az első, és egyben alakuló ülést. 1973-ra az Abu Dhabi Kabinetet már a Vezetői Tanács helyettesítette. A Tanács magában foglalta az emírségek kormányzati minisztériumait. Létrehozták a különálló Kőolaj Minisztériumot, amely az Abu Dhabi, Dubai és Sharjah emírségek korábbi minisztériumait egyesítette. Az Öböl Menti Együttműködési Tanácsot azért hívták életre, hogy a tagországok közötti közös projektek megvalósulását támogassa különböző területeken.¹⁴⁶

Az EAE államformája „monarchia, emirátusok államszövetsége,”¹⁴⁷ alkotmányos szövetség. Az elnök Khalifa bin Zayed Al Nahyan sejk, akit 2004 november 3-án választottak meg, aki az első elnököt követte pozíciójában. A Legfelsőbb Tanács öt évente ülésezik, ekkor meg is erősíthetik,

¹⁴¹ <http://www.emirates.org/timeline.html> 2013-04-30

¹⁴² <http://www.dubai-hotellek.hu/emiratusok.php> 2013-04-29

¹⁴³ <http://konzulizsolgalat.kormany.hu/azsia?egyedul-arab-emirasegek> 2013-04-30

¹⁴⁴ <http://www.forbes.com/pictures/ekij45ejmf/6-united-arab-emirates/> 2013-04-29

¹⁴⁵ <http://www.forbes.com/places/united-arab-emirates/> 2013-04-29

¹⁴⁶ <http://www.emirates.org/timeline.html> 2013-04-29

¹⁴⁷ Rozvány György: Egyesült Arab Emirátusok, Dubai: az arab világ gyöngyszeme, 2005, Pécs, Alexandra. 10.o

vagy le is válthatják a jelenlegi elnököt pozíciójából. Az elnök helyettes mandátuma szintén ötévenként megújítható, Mohammed bin Rashid Al Maktoum sejket 2006-ban választották meg. Államszervezet

A Legfelsőbb Tanács a legfőbb irányelvek megfogalmazója, az általa megalkotott törvények minden emirátusra nézve kötelezőek. Előkészíti és ratifikálja a szövetségi törvényeket, valamint elfogadja az elnök által jelölt miniszterelnököt, illetve adott esetben elfogadja a lemondását. A miniszterelnököt a köztársasági elnök nevezi ki. A miniszterelnök nevezi ki a Miniszterek Tanácsának tagjait, így minden miniszter neki tartozik felelősséggel, a központi politika kialakítása a kormány kezében összpontosul.¹⁴⁸

A Korona herceg és a helyettes vezetők akkor vesznek részt a Tanácsban, ha az emirátus uralkodója nem tud részt venni, ezért őt delegálja a posztra. A Miniszterek Tanácsát a miniszterelnök vezeti, ez a szövetség végrehajtó szerve, hatósága. A 40-en tagú Szövetségi Nemzeti Tanácsnak mind törvényhozási mind felügyeleti joga is van. A Parlament törekszik a nemzeti részvétel szélesítésére, támogatja a női jelölteket állítását, és a Nemzeti Tanács szerepének növelését a kormányzatban. A Szövetségi Nemzeti Tanács törvényhozási jogkörét és erejét erősíteni kívánja, ezzel együtt a végrehajtó hatósággal szorosabb együttműködést kíván elérni.¹⁴⁹ Összesen 19 szövetségi szintű minisztérium működik, például a Védelmi minisztérium, Pénzügyminisztérium, Oktatásügyi minisztérium, Gazdasági minisztérium, Belügyminisztérium, Közmunkáértfelelős minisztérium, Igazságügyi minisztérium stb.¹⁵⁰

A Szövetségi Bíróság függetlenségét az alkotmány biztosítja, mint ahogy a Legfelsőbb Bíróságra és az Elsőfokú Bíróságra is vonatkozik. Az emirátusok nem egyenlő számú küldöttel képviseltetik magukat, 8 főt delegál Abu Dhabi és Dubai, 6 főt Sharjah és Ra's al-Khaimah és négyet Ajman, Umm al-Qaiwain, Fujairah. A bíróság a következő feladatokat látja el: megvitatja az alkotmány változtatásait, a törvénytervezeteket, amelyet elfogadhat, módosíthat, illetve elutasíthat. Vizsgálja a szövetség éves költségvetési tervezetét. Megvitatja a nemzetközi szerződéseket, egyezményeket. A szövetségi legfelsőbb bíróság tagjai közül ötöt a Legfelsőbb Bíróság delegál. A bírók döntenek a szövetségi törvények alkotmányosságát illetően, eljárnak az emirátusokon belüli vitákban, valamint a központi kormányzat és az emirátusok között felmerülő kérdésekben.¹⁵¹

Mind a hét emirátusnak megvan a maga helyi kormányzata, hiszen az emirátusok közti eltérések igen jelentősek, így a feladatuk még összetettebb. Mindegyik rendelkezik önkormányzatokkal és alkalmazkodik a minisztériumi felépítéshez. A szövetségi és helyi kormányzás viszonya az alkotmányban meghatározott, bizonyos rugalmasságot biztosít a hatalom megosztásában. Az önkormányzatok működési mechanizmusa eltérő a különböző adottságok miatt, például népesség, terület, fejlettség mértéke. A legnagyobb és legnépesebb emírségnek, Abu Dhabinak saját központi szerve van, a Végrehajtó Tanács, melynek elnöke a korona herceg. Ez alá számos különböző alegység tartozik, melyek a minisztériumokkal egyenrangúak. Autonóm szervek is működnek, melyek feladat és hatásköre pontosan lefektetett. Ilyen például a Környezetvédelmi

¹⁴⁸ <http://www.uae-embassy.org/uae/government> 2013-05-01

¹⁴⁹ <http://www.uaeinteract.com/government/> 2013-04-30

¹⁵⁰ <http://www.uaeinteract.com/government/ministry.asp#top>, 2013-04-30

¹⁵¹ http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-30

Ügynökség, Turizmusért felelős Hatóság, Kultúráért, Örökségvédelemért, Egészségügyért felelős Hatóság.¹⁵²

A kisebb méretű és kevésbé jelentős települések esetében az uralkodó választ egy helyi képviselőt, aki a helyiek érdekeit az önkormányzat elé terjeszti. A legtöbb esetben ők a helyi vezető egyéniségek, akik hatalma két forrásból is megerősített, az egyik a közösség támogatása, valamint az uralkodótól elnyert bizalom.¹⁵³

A szövetségi szervek hatásköre és kapcsolatuk a helyi intézményekkel jelentősen megváltozott az állam megalakulásakor. Az alkotmányban megfogalmazták, hogy az uralkodók bizonyos területek fölötti hatalmukról lemondanak a szövetségi kormányzat javára. Ilyen volt, a katonai erők egyesítése a hetvenes évek közepén. A kisebb emirátusok az oktatásból tudnak haszonra szert tenni, valamint képesek átvenni a helyi önkormányzatok működtetését, mely korábban központi kézben volt. Ez az új rendszer még nem helyettesíti a korábbi szokást, így egymás mellett párhuzamosan működnek. A fejlődés kulcsa a teljesítmény és hatékonyság a lakosok számára nyújtott szolgáltatásokban, valamint a száműzött népesség visszatelepítése az EAE területére.¹⁵⁴

Helyi igazgatás

A tradicionális önkormányzat a mai napig fontos szereppel bír az állampolgárok szemében, hiszen a vezetőikkel folytatott szabad kommunikációt képviseli.¹⁵⁵ Ezek az önkormányzatok kis méretűek és hatáskörüket tekintve is kicsit. Kialakulásuk alkalmazkodott a közösségek méretéhez és a nehéz gazdasági környezethez. A környezeti hatások részvételre és konszenzusra szorítja az emirátusokat, melynek tradicionális formája a tanács megalakítása. Ebben a környezetben a közösséget érintő kérdések könnyen megvitathatóak. A vélemények megfogalmazása után a sejk hozza meg a döntést a korábbi nézőpontok ismeretében. Tradicionálisan az emirátus uralkodója, a sejk, a legerősebb törzs vezetőjéből vált, míg a többi törzsnek is volt vezetője, sejkje. Ezek a hatalmat csak addig tudták megőrizni, míg az emberek támogatását élvezték. Ezért mondhatjuk ezt a közvetlen demokrácia megtestesülésének. Íratlan szabályok szerint az emberek nyílt bejárással rendelkeztek az uralkodóhoz, aki gyakran, nyílt meghallgatásokat tartott, a közvélemény megismerése céljából. Az ehhez hasonló közvetlen demokrácia csak kis társadalmakban megvalósítható, nagyszámú lakosság esetén a kivitelezése túl bonyolulttá válik. Manapság a fejlett közigazgatási szolgáltatásoknak köszönhetően a lakosok inkább választják az intézményekkel folytatott kommunikációt, mint a személyes találkozót az uralkodóval. Ennek a szokásnak az ismerete segít megérteni a politikai rendszer sajátosságait, miért jelentős a közmeghallgatások szerepe. Több emirátusban az uralkodó, a befolyásos családok tagjai továbbra is tartanak meghallgatásokat, ahol a résztvevők különböző témákkal hozakodhatnak elő. Ezért egy érdekességről beszélhetünk a politikai részvétel esetében. Mára ezek az egyedi kormányzati elemek a szilárdságot képviselik, a gyors gazdasági és szociális változások ellenpólusaként.¹⁵⁶

¹⁵² http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-29

¹⁵³ http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-30

¹⁵⁴ http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-30

¹⁵⁵ <http://www.uaeinteract.com/government/> 2013-04-29

¹⁵⁶ http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-30

Az emberi jogok

Az EAE hangsúlyt fektet az emberi jogok betartására, a sajátos kulturális környezetben, valamint megfelelő a nemzetközi emberi jogi szervek elvárásainak. A kormány elismeri minden ember sérthetetlenségét, az alkotmányban lefektetettek alapján biztosítani kell az egyenlőség és szociális igazságosság megvalósulását. Nemzetközi viszonylatban is elismerik az ország törekvéseit, erre példa, hogy az ENSZ Emberi Jogi Tanácsába 2012 novemberében beválasztották három éves időtartamra, a 47 tag közé. Az ország folyamatosan törekszik a törvények és gyakorlatok modernizálására, különösen kiemelve az alap szabadságjogok védelmét, nők és gyermekek jogait, munkához való jogot, magas szintű képzési rendszer, illetve az egészségügy fejlesztését, a rászoruló állampolgárok számára biztosítani a minél könnyebb beilleszkedést és más veszélyeztetett csoportok felkarolását. Az országban igen jelentős, közel négy millió külföldi munkás dolgozik, ezért az ő jogvédelmük a kormány feladata. Gyakori probléma, hogy a munkaközvetítők hamis felhívásokkal szereznek jelentkezőket, akikkel azután kényszermunkát végeztetnek. Ennek sikeres kiküszöbölése lehet a munkavállaló, a munkaadó, a küldő és fogadó ország összehangolt együttműködése. Az ország ezen a területen is fejlődik, hiszen technikai együttműködésről szóló szerződést írt alá az ILO-val, ezzel is elkötelezve magát a megfelelő munkakörülmények megteremtése mellett. Ebben kiemelten hangsúlyt kapott a munkavállalók jogainak védelme, a nemzeti munkáltatói politika és monitoring rendszer fejlesztése, valamint a társadalmi párbeszéd erősítése.¹⁵⁷

Az EAE tradicionális politikai berendezkedése átalakuláson megy keresztül, mely konszenzusok megkötésével, fokozatos szociális változtatásokkal jön létre. Elsődleges szempont a konzultáció fontossága és érvényesülése, hiszen, így alakulhat ki egy modernebb rendszer, mely továbbra is meg tudja tartani a gyors szociális és gazdasági előnyét melyet az egyesülés teremtett meg számára.¹⁵⁸ Az arab országok felvirágzása egyértelműen a kőolaj kereskedelemnek köszönhető, a szegény, elmaradt országokból mára csodálatos birodalmak épültek ki. Mára az emberi elme képzelőerejét meghazudtoló építmények hirdetik az országok gazdagságát.

Források:

Rozvány György: Egyesült Arab Emírátságok, Dubai: az arab világ gyöngyszeme, 2005, Pécs, Alexandra.

<http://www.forbes.com/pictures/ekij45ejmf/6-united-arab-emirates/>

<http://www.forbes.com/places/united-arab-emirates/>

<http://www.emirates.org/>

<http://www.uaeinteract.com/>

<http://www.uaeinteract.com/government/>

http://www.uaeinteract.com/government/human_rights.asp

http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E

<http://www.unitedarabemirates01.eoldal.hu/cikkek/foldrajz/>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ae.html>

<http://www.uae-embassy.org/>

<http://konzuliszolgalat.kormany.hu/azsia?egyedul-arab-emirsegek>

<http://www.dubai-hotelek.hu/emiratusok.php>

¹⁵⁷ http://www.uaeinteract.com/government/human_rights.asp 2013-05-01

¹⁵⁸ http://www.uaeinteract.com/government/political_system.asp#E 2013-04-30

Libanon

Libanon általános bemutatása

Az írásos emlékek szerint Libanon területén Krisztus előtt 4000-ben a föníciaiak éltek, akiknek az ábécét köszönhetjük. Több mint fél évezreden keresztül ők uralták a földközi-tengeri kereskedelmet. A Krisztus előtti I. században a rómaiak foglalták el a területet. A Római Birodalom uralma alatt virágkorát élték a gazdasági és szellemi tevékenységek. Az V. században megszületett a maronita kereszténység, amelynek alapítója, Szent Maroun, Libanon északi hegyeiben talált menedéket. A föníciaiak nagy része keresztény lett, és hitüket róla nevezték el. A maronita keresztények a történelem folyamán jelentősen befolyásolták Libanon történelmét és függetlenségét, valamint gazdagították kultúráját.¹⁵⁹

Az első világháború után Franciaország mandátumot szerzett az egykori Oszmán Birodalom tartománya, Szíria északi része felett. 1920-ban a franciák elkülönítették a libanoni régiót, majd 1943-ban megadták a függetlenséget Libanonnak, az ország ezután nagy fejlődésen ment keresztül, az 1970-es évekig a Közel-Kelet Svájcának számított. 1975-1990 között polgárháború zajlott, amely tönkretette az országot, de azóta jelentős fejlődést tudhat magának politikai intézményeinek újjáépítése tekintetében. A taifi egyezményrel a libanoniak létre hoztak egy sokkal igazságosabb politikai rendszert, különösen azáltal, hogy a muszlimok nagyobb beleszólást kaptak a politikai folyamatokba, míg a felekezeti megosztottság a kormányban intézményesítésre került. Izrael 2000 májusában vonult ki az országból, és 2004 szeptemberében az ENSZ BT 1559-es határozatában felszólította Szíriát, vonja ki a polgárháború óta ott állomásozó 14 ezer katonáját. Mindez ösztönzőleg hatott néhány libanoni csoportra, és azt követelték, Szíria vonja vissza csapatait az országukból. A volt miniszterelnök, Rafik Hariri, és másik 22 ember ellen elkövetett merénylet 2005 februárjában tömeges tüntetésekhez vezetett Bejrútban a szíriai jelenlét ellen, amelyet cédrus forradalomnak neveztek el. Két hónap múlva, áprilisban, Szíria visszavonta hátralevő katonai erőit. Május-júniusban lezajlottak a polgárháború vége óta az első idegen befolyástól mentes törvényhozási választások, amelyet Szaad Hariri – a meggyilkolt miniszterelnök fia – blokkja nyert meg. 2006 júliusában konfliktusa volt Izraellel, miután a Hezbollah elrabolt két izraeli katonát. A 34 napos összecsapásnak az ENSZ BT 1701. határozata vetett véget. A 2009-es júniusi választást ismét a Sa'ad Hairi vezette blokk győzelmét hozta, a nemzet egységkormány hosszas tárgyalások után, novemberben alakult meg. A 2010 végén kezdődött diktatúrák elleni lázadások Közel-Keleten és Észak-Afrikában megérintették és inspirálták a libanoniakat, felvonulások és demonstrációk zajlottak a szektáriánus politika ellen. Összességében korlátozott mértékű változásokat hoztak, a rendszer megváltoztatása sikertelen maradt. 2011 februárjában az ellenzéki politikusok összeroppantották Szaad Hairi nemzeti egységkormányát. A több hónapos gondnoksági státusz után a kormány kijelölte az új miniszterelnököt, Najib Mikatit.¹⁶⁰

Libanon – hivatalos nevén Libanoni Köztársaság – a Földközi-tenger keleti partján fekszik, a Közel-Kelet illetve az arab világ második legkisebb országa, területe 10 452 m². Északról és keletről a

¹⁵⁹ http://www.lgic.org/en/history_4000.php 2012. április 16. 17:48

¹⁶⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 17. 12:23

Szíriai Arab Köztársaság, délről Izrael, nyugatról pedig a Földközi-tenger határolja.¹⁶¹ Államformája köztársaság, fővárosa a Földközi-tenger partján fekvő Bejrút.

Az ország klímája mediterrán, a tél nedves és enyhe vagy hűvös, a nyár száraz és forró. Legmagasabb pontja a 3 087 méter magas Jabal al Makmal. 225 km hosszú tengerpartja mellett keskeny síkság fekszik, az Al Biqa' nevű széles völgy 75 km hosszan nyúlik el a Līṭānī és az Orontes folyók mentén, nyugatról a Libanoni-hegység, keletről az Anti-Libanon-hegység között. Libanon művelhető területének közel felét teszi ki, még sincs olyan intenzíven megművelve, mint a part menti síkság, mivel kevés csapadék esik és a hőmérséklet ingadozása is nagyobb.¹⁶² Főbb ásványkincsei a mészkő, a vasérc és a szén. Az ország területének 21%-a művelhető, 9%-a ültetvényes, 8%-a erdő és erdőség, 61%-a pedig lakott terület. A környezet állapotát tekintve az alábbi kihívásokkal kell szembenéznie és megküdenie a libanoniaknak: erdőirtás, talajerózió, elsivatagosodás, levegőszennyezés Bejrútban a közúti forgalom és az ipari hulladékok égetése miatt, a part menti vizek szennyezettsége szennyvíz- és olajfoltok miatt.

Az etnikai megoszlást tekintve 95% arab, 4% örmény és 1% egyéb. A lakosság 70%-a muszlim, 30%-a keresztény. Hivatalos nyelvei az arab és a francia.¹⁶³

Lakossága 2011 júliusában 4 143 101 fő volt, amelyből 23 % a 0-14 éves kor közöttiek, 68 % 15-64 év közöttiek, és csupán 9 % a 65 év felettiek aránya, az átlag életkor pedig 29,8 év. Libanon társadalma tehát fiatal, bázisát a fiatalok és a középkorúak adják, azonban az átlag életkor rendkívül alacsony a megszokott európai átlaghoz képest. A népességnövekedés 2011-ben 0,244% volt.¹⁶⁴

Libanon szabad piacgazdaság, erős laissez-faire kereskedelmi hagyományokkal. 2011-ben az egy főre jutó GDP 15 600 amerikai dollár volt, amivel 76. helyen áll a világ országai közül, a GDP növekedése az előző évhez képest 1,5% volt. A GDP 4,5%-át a mezőgazdaság, 15,9%-át az ipar, és 79,7%-át a szolgáltatások adták. Az államadósság 2011-ben a GDP 137,1%-át tette ki.

Libanon közigazgatási reformja

A libanoni kormány 1994-ben indította el a Nemzeti Közigazgatási Rehabilitációs Programot, azzal a céllal, hogy a több évtizedes pusztító polgárháború után normalizálják a közigazgatás helyzetét, működését. A programot az Európai Unió és az ENSZ Fejlesztési Programja is támogatta, ennek köszönhetően be tudták szerezni a szükséges irodai infrastruktúrát és az információs és kommunikációs eszközöket, valamint előkészítették a közigazgatási reform program első tervezetét. A Közigazgatási Rehabilitációs Program (továbbiakban KRP) a Nemzeti Közigazgatási Rehabilitációs Program (továbbiakban NKRP) részét képezi. Ez egy sokkal inkább fókuszált kezdeményezés, amelyet a Világbank finanszírozott annak érdekében, hogy segítse a közigazgatási reformok megvalósítását. Például a minisztériumok mandátumának és szerkezetének felülvizsgálata, az emberi erőforrás menedzsment politikák felülvizsgálata, beleértve a szakmai profilok és fizetési lépcsők besorolását, intézkedések bevezetése a kiadási eljárások elszámoltathatósága és ellenőrizhetősége érdekében, információs és kommunikációs technológia

¹⁶¹ <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/mideastr.pdf> 2012. április 15. 18:54

¹⁶² <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/66336/Al-Biqa> 2012. április 15. 19:16

¹⁶³ <http://www.ghazi.de/geogr.html> 2012. április 15. 19:40

¹⁶⁴ http://www.indexmundi.com/lebanon/demographics_profile.html 2012. április 13. 14:32

infrastruktúra és képzés, különös tekintettel a közsféra különböző elemei közötti információáramlás elősegítése. A KRP 45,2 millió amerikai dollárból valósult meg, amely különböző alapokban oszlott el és több mint három év alatt került felhasználásra. Az Európai Unió az Assistance to the Rehabilitation of the Lebanese Administration keretében 2005 decemberéig 38 millió euróval támogatta az ország közigazgatási átalakítását, a program fókuszpontja a know-how átadása volt.¹⁶⁵

1995 júniusában azzal a céllal hozta létre a Miniszterek Tanácsa a Közigazgatási Reformért Felelős Államtitkár Hivatalát, hogy a libanoni közigazgatást reformok bevezetésével, az intézményi fejlődés és az információs és kommunikációs technológia előmozdításával átvezesse a XXI. századba. Mindezt annak érdekében, hogy növelje a közsférában dolgozók termelékenységét, átláthatóvá, hozzáférhetővé és fogékonyá tegye a közigazgatást, amelyek a civil társadalom és a kormány javára válik.

A három hatalmi ág megoszlása

A konfesszionizmus meghatározó Libanon politikai rendszerében, óvatos egyensúlyt fenntartva a tizennyolc szektáriánus csoport között a parlamentben és a közigazgatásban egyaránt. Az 1989-es 16 éves polgárháborút lezáró Taifi Egyezmény keresztény köztársasági elnök, szunnita miniszterelnök és síita parlamenti elnök megválasztását írja elő. A polgárháború óta lezajlott választások relatíve erőszak és megfélemlítés nélküliek voltak, és nagyban hozzájárultak Libanon demokratikus alapjainak újjáépítéséhez.¹⁶⁶

Az 1990-es libanoni alkotmány kimondja, hogy Libanon többpártrendszerű és több vallási csoporton alapuló köztársaság. Rögzíti a hatalmi ágak megoszlását, valamint az egyensúlyt és az együttműködést a három hatalmi ág között.¹⁶⁷

Törvényhozó hatalom

A törvényhozó hatalmat az egykamarás Nemzetgyűlés testesíti meg. Az alkotmány 24. cikk (1) a. pontja kimondja a keresztények és muzulmánok egyenlő képviselét a törvényhozásban. Ugyanezen bekezdés b. pontja rögzíti az arányos képviselét a felekezeti csoportok és az egyes vallási közösségek között.¹⁶⁸ 128 tagját 4 évre választják. Az alábbi kép mutatja a mandátumok megoszlását a vallási csoportok szerint.

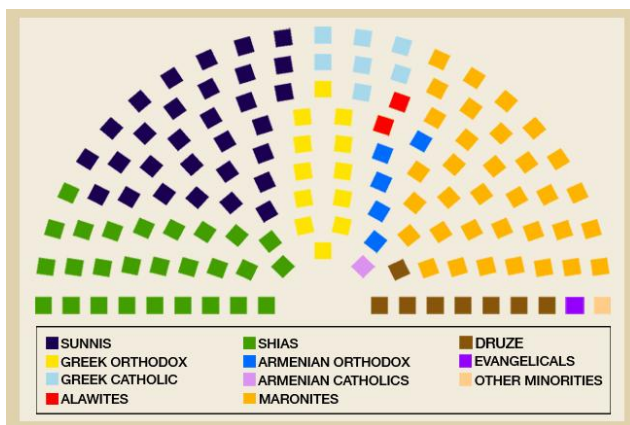
¹⁶⁵

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_neighbourhood_policy/documents/CSSR_L_ebanon_-_EN_0509.pdf 10. oldal 2012. április 17. 16:14

¹⁶⁶ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 17. 19:20

¹⁶⁷ <http://www.servat.unibe.ch/icl/le000000.html> 2012. április 17. 19:49

¹⁶⁸ <http://www.servat.unibe.ch/icl/le000000.html> 2012. április 17. 20:17

3. ábra Mandátumok megoszlása forrás:

<http://www.aljazeera.com/focus/lebanon2009/2009/06/200962114819360431.html>

A muszlimok közül a szunnitáknak és a síitáknak egyaránt 27 mandátuma van, a keresztények közül a manoritáknak van a legtöbb mandátumuk, 34.

A parlament évente két rendes ciklusban ülésezik, a március 15-ét követő első keddtől március 31-ig, illetve az október 15-ét követő első keddtől október 31-ig. A határozatképességhez a képviselők felének jelenléte szükséges, a törvényalkotáshoz 50% +1 szavazat kell.¹⁶⁹

Miután egy törvényjavaslat megszületik, javaslatok és egyéb jogalkotási anyagok jutnak el az Országgyűlés Hivatalába. Az elnöke megküldi azokat a megfelelő szakbizottságnak, kivéve abban az esetben, amikor szabály írja elő, hogy elsőként a parlamentnek kell megvizsgálnia. A bizottsági ülések, a napirendek és a jegyzőkönyvek egyaránt titkosak, kivéve, ha a bizottság másképp dönt. A bizottságok által készített jelentéseket megküldik az Országgyűlés Hivatalának, amelyek az általános napirendhez lesznek hozzáfűzve.

A törvénykezdeményezés joga a képviselőházat és a Miniszterek Tanácsát illeti meg. A szavazás előtt a parlamentnek joga van visszaküldeni a tervezetet a bizottságnak, amelyik tanulmányozta, vagy egy másik bizottságnak, vagy egy egyesített bizottságnak felülvizsgálatra. Amennyiben a parlament többsége a törvényt elfogadja, az a Miniszterek Tanácsa elé kerül. A törvényt a miniszterelnöknek illetve az illetékes miniszternek kell aláírnia, majd megküldik az elnöknek, aki a kihirdetésért, valamint a Hivatalos Közlönyben történő megjelenésért felel. Az elnök visszaküldheti a törvényt a parlamentnek újratárgyalásra. Ezután, ha a törvényhozó ismét megszavazza tagjai abszolút többségével, törvényerőre emelkedik.

Alkotmányos kérdésekben a képviselők kétharmadának jelenlétére, valamint a szavazatok többségére van szükség. A köztársasági elnök, vagy parlamenti titkárok megválasztásakor, illetve amennyiben az elnököt árulással vagy alkotmány sértéssel vádolják, titkos szavazás keretében kétharmados többséggel fogadják el a javaslatot.

A parlament feloszthatja magát tagjai szavazatának kétharmados többségével. Ezen kívül a köztársasági elnök kérheti a Miniszterek Tanácsát, hogy megbízatási idejének lejártá előtt oszlassa

¹⁶⁹ <http://www.nyulawglobal.org/globalex/Lebanon.htm# 2. Legal system> 2012. április 17. 20:23

fel a parlamentet. Amennyiben a Miniszterek Tanácsa egyet ért, úgy a köztársasági elnök kiadja a feloszlatásról szóló rendeletet. Ezt követő három hónapon belül új választásokat kell tartani.

A legutóbbi választásokat 2009. június 7-én tartották, amelynek eredményeként a Szaad Hariri vezette Március 14. koalíció 71, a Hezbollah által uralt Március 8. koalíció pedig 57 mandátumot kapott.¹⁷⁰ Hariri 2011-ben lemondott, helyére Najib Mikati került.

Végrehajtó hatalom

A köztársasági elnök az államfő, a miniszterelnök - vagy más néven a Miniszterek Tanácsának elnöke - a kormányfő. A maronita katolikus köztársasági elnököt 6 éves időtartamra kétharmados többséggel választja a Nemzetgyűlés. Amennyiben az első körben a jelölt nem kapja meg a szükséges többséget, a második körben már csak abszolút többség szükséges a jelölt megválasztásához.

A köztársasági elnök elnököl Honvédelmi Tanács ülésein, valamint ő a fegyveres erők legfőbb vezetője. A Miniszterek Tanácsának üléseit is elnökölheti, ha úgy kívánja, ilyenkor azonban nem szavaz. Amennyiben szükséges, rendkívüli ülésre is összehívhatja a Tanácsot.

A libanoni alkotmány 54. cikke kimondja, hogy a köztársasági elnök döntéseihez – néhány kivételtől eltekintve – a miniszterelnök, vagy az illetékes miniszter ellenjegyzése szükséges.

A köztársasági elnök a parlament elnökével történt tanácskozás után jelöli a miniszterelnököt és annak helyettesét.

A miniszterelnök a köztársasági elnökkel és a Nemzetgyűléssel konzultálva választja ki minisztereit, akiknek nem kötelező a parlament tagjainak lenniük. A törvénykezdeményezés joga a Nemzetgyűlést és a Miniszterek Tanácsát illeti meg.¹⁷¹

Az államfő 2008 májusa óta Michel Szulejman, a miniszterelnök Hariri lemondása után, 2011 júliusa óta Najib Mikati.¹⁷²

Libanonban jelenleg huszonegy minisztérium működik: Felsőoktatási Minisztérium, Turisztikai Minisztérium, Szállítási és Közmunkaügyi Minisztérium, Önkormányzati és Belügyminisztérium, Pénzügyminisztérium, Mezőgazdasági Minisztérium, Gazdasági és Kereskedelmi Minisztérium, Közegészségügyi Minisztérium, Szociális Ügyi Minisztérium, Postai és Telekommunikációs Minisztérium, Külkapcsolati és Emigránsügyi Minisztérium, Környezetvédelmi Minisztérium, Tájékoztatási Minisztérium, Ipari Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Ifjúsági és Sportügyi Minisztérium, Kulturális Minisztérium, Munkaügyi Minisztérium, Energiaügyi Minisztérium, Hadügyminisztérium, Kirekesztettek Minisztériuma, valamint ezek mellett említendő a Közigazgatási Reformért Felelős Államtitkár Hivatala (továbbiakban OMSAR).¹⁷³

¹⁷⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 18. 18:04

¹⁷¹ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 18. 18:45

¹⁷² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 18. 18:49

¹⁷³ <http://www.lebanongovernment.org/> 2012. április 18. 19:22

Az OMSAR egy kormányzati szervezet, működésének célja, hogy fejlessze Libanon minisztériumainak, központi szerveinek, állami hivatalainak és önkormányzatainak intézményi és technikai kapacitását. A Hivatal felméri a reformokkal és fejlődéssel kapcsolatos igényeket, kidolgozza és frissíti a közigazgatási reform és az e-kormányzás stratégiáit, meghatározza, végrehajtja és értékeli a fejlesztési projekteket, amelyek a stratégiákat átültetik a gyakorlatba, szervezeti és jogi tanulmányok elkészítését irányítja, képzésként a köztisztviselőket. Az OMSAR rugalmasan reagál a libanoni közigazgatás felmerülő igényeire, a fejlődés érdekében hatékony partnerséget igyekszik kialakítani szereplőivel, csak úgy, mint a nemzetközi adományozókkal, nem kormányzati szervezetekkel és a civil társadalommal.¹⁷⁴

Igazságszolgáltatás

Az alkotmány 20. cikke garantálja az igazságszolgáltatás függetlenségét. Négy semmítőszék van, amelyből három polgárjogi és kereskedelmi jogi ügyekkel foglalkozik, egy pedig büntetőügyekkel. Az Alkotmányos Tanács a törvények alkotmányosságát vizsgálja. A Legfelsőbb Tanács az elnökkel és a miniszterelnökkel szemben emelt vádakkal foglalkozik.

A Legfelsőbb Igazságszolgáltatási Tanács feladata a bírák kinevezése, áthelyezése, képzése, és fegyelmi intézkedések megtétele.

Libanonban rendes és rendkívüli bíróságok vannak. A rendes bíróságok hierarchiában szerveződnek, és büntető, illetve polgári egységekre vannak osztva. A hierarchia alján az elsőfokú bíróságok találhatók, amelyek három bíróból álló tanácsba rendeződnek, ugyanakkor egy bíró egyedül is határozhat kisebb értékű polgári ügyekben és enyhébb büntető ügyekben. Az első fokon hozott döntések megtámadhatók a fellebbviteli bíróságon, amelyből hat van, minden körzetben egy. A fellebbviteli bíróságok döntéseit a semmítőszéken, vagy a Legfelsőbb Bíróságon lehet megtámadni. A Legfelsőbb Bíróság Bejrútban van, a fellebbezéseken kívül rendes és rendkívüli bíróságok közötti és két rendkívüli bíróság közötti vitában is dönt.

Az 1990-ben létrehozott Alkotmányos Tanács a törvények alkotmányosságát vizsgálja, valamint választási vitákban dönt. Az Államtanácsot 1924-ben alapították, az egyének és az állam közötti vitákban illetékes. A Shari'a bíróságok a személyek jogállásával kapcsolatos kérdéseket rendezik, és sííta, illetve szunnita egységekre vannak bontva. Az egyházi bíróságok a személyek jogállásával kapcsolatos ügyekben illetékesek az egyének saját közösségeiben. Ezen kívül számos bíróság létezik még speciális hatáskörrel, mint például a Munkaügyi Bíróság, katonai bíróságok, vagy ifjúságvédelmi bíróságok.¹⁷⁵

Helyi önkormányzatok

Libanon történelmére visszatekintve erős volt a decentralizáció, így a helyi önkormányzatok is. Ám a polgárháború alatt a városi önkormányzatok sokat veszítettek erejükből és függetlenségükből. A döntéshozatal erősen centralizálódott, és számos közszolgáltatás megszűnt, vagy privatizálásra került. A Taifi Egyezmény a decentralizációt fő prioritássá tette. Ennek ellenére a helyi

¹⁷⁴ <http://www.omsar.gov.lb/Cultures/en-US/AboutOMSAR/MissionVision/Pages/Mandates.aspx> 2012.

április 18. 19:48

¹⁷⁵ <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 18. 20:37

önkormányzati választásokat huszonháromszor halasztották el 1998-ig. Ekkor széles körű politikai részvétel volt megfigyelhető a legtöbb politikai párt részéről, kivéve néhány keresztény csoportot, amelyek bojkottálták a szavazást annak nem felekezeti jellege miatt. A szavazó polgárok vallási alapon szavazhattak zárt pártlistákra, amelyeken a különböző vallási felekezetek arányosan voltak képviselve. A több mint négy hétig tartó szavazás alatt 7662 képviselőt választottak meg 700 önkormányzati tanácsba.

Libanon hat kormányzóságra (mohafazah) oszlik: Bejrút, Bekaa, Észak, Dél, Libanon-hegy és Nabatiye. A helyi önkormányzatok rendszere továbbra is erősen centralizált az ország mérete és a vallási természete miatt.

4. ábra Libanon kormányzóságai

forrás: <http://www.martinfrost.ws/htmlfiles/july2006/lebanon1.html>

Az önkormányzatok költségvetési autonómiát élveznek, de kölcsönt nem szabad felvenniük.

1997-ben törvényt fogadtak el az önkormányzatok pénzügyi autonómiájának növeléséről. Ennek következményeként az önkormányzatok a pénzeszközöket több mint 35 forrásból kapták, ami bonyolulttá tette a helyi költségvetést és finanszírozást.

A Független Önkormányzati Alap a központi kormányzástól alapokon keresztül forrásokhoz juttatja őket. A libanoni önkormányzatok körülbelül felének éves bevételei és kiadásai 6 000 – 60 000 amerikai dollár között mozognak. Kevesebb, mint 30%-ának van telefonvonala, és becslések szerint csupán 30-nak megfelelő adóalapja, amiből helyi szolgáltatásokat tud nyújtani. A nehézségeket részben az okozza, hogy az önkormányzatokat egységes módon szabályozzák, és a törvények nem teszik lehetővé a kapacitásokon és képességeken alapuló rugalmasságot. Szíria befolyása is a központi hatalom erősödését, és az önkormányzatok gyengülését eredményezte. A legtöbb helyi önkormányzat működésképtelen, mivel nem tudnak bevételre szert tenni, amiből

szolgáltatásokat nyújthatnának, és a legtöbb önkormányzati projektet átvette a központi kormányzás vagy a magánszféra.¹⁷⁶

Ahhoz, hogy az önkormányzatok megfelelően működhessenek, további decentralizációra és állandó bevételi forrásokra lenne szükségük.

Befejezés

Libanon a polgárháború vége óta eltelt több mint húsz évben jelentős erőfeszítéseket tett közigazgatási rendszere modernizációja érdekében. Ehhez nemzetközi segítséget is kapott, ám azóta is állandóak a konfliktusok az országon belül, illetve a szomszédos országokkal. A valódi fejlődéshez, amivel az életszínvonal is növelhető, sokkal nyugodtabb politikai környezetre lenne szükség. A közigazgatási reformok megvalósításakor hagyatkozni kell a modern technika adta lehetőségekre és ki is kell használni azokat, ám Libanonnak, mint minden országnak, figyelembe kell vennie és alkalmaznia kell saját közigazgatási hagyományait. Libanon helyzete különösen nehéz az erős vallási és politikai megosztottság miatt, amelyet a Taifi Egyezmény kompromisszumos újításai enyhíteni látszanak, ám hosszú távon további intézkedésekre lesz szükség annak érdekében, hogy legalább az országon belüli konfliktusok enyhülhessenek.

Hivatkozott irodalom:

http://www.lgic.org/en/history_4000.php 2012. április 16. 17:48
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 17. 12:23
<http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/mideastr.pdf> 2012. április 15. 18:54
<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/66336/Al-Biqa> 2012. április 15. 19:16
<http://www.ghazi.de/geogr.html> 2012. április 15. 19:40
http://www.indexmundi.com/lebanon/demographics_profile.html 2012. április 13. 14:32
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_neighbourhood_policy/documents/CSSR_Lebanon_-_EN_0509.pdf 10. oldal 2012. április 17. 16:14
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 17. 19:20
http://www.servat.unibe.ch/icl/le00000_.html 2012. április 17. 19:49
http://www.servat.unibe.ch/icl/le00000_.html 2012. április 17. 20:17
http://www.nyulawglobal.org/globalex/Lebanon.htm#_2_Legal_system 2012. április 17. 20:23
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 18. 18:04
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 18. 18:45
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/le.html> 2012. április 18. 18:49
<http://www.lebanongovernment.org/> 2012. április 18. 19:22
<http://www.omsar.gov.lb/Cultures/en-US/AboutOMSAR/MissionVision/Pages/Mandates.aspx> 2012. április 18. 19:48
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023179.pdf> 2012. április 18. 20:37
<http://www.pogar.org/countries/theme.aspx?cid=9&t=6> 2012. április 18. 21:12

Egyéb, felhasznált irodalom:

¹⁷⁶ <http://www.pogar.org/countries/theme.aspx?cid=9&t=6> 2012. április 18. 21:12

Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában : a nyugati típusú demokrácia adaptálásának lehetőségei és korlátai a tágabb értelemben vett Közel-Keleten, Budapest, 2008, Dialóg Campus
<http://www.martinfrost.ws/htmlfiles/july2006/lebanon1.html> 2012. április 18. 19:46

Izrael

Bevezetés, általános ismeretek

A manapság Izrael néven ismert államot a Nemzeti Tanács 1948 május 14-én, egy nap alatt hozták létre¹⁷⁷, amikor délután 4 óra 32 perckor David Ben-Gurion kijelentette Izrael állam megalakulását¹⁷⁸, ezzel több jelentős Izraelre vonatkozó ószövetségi prófécia, többek között Ézsaiás próféciája is megvalósult.¹⁷⁹ Az évek során Izrael több arab-izraeli háborúból, illetve egyéb konfliktusokból a jelentős arab erőfölény ellenére sikeresen került ki, melyek közül a legfontosabbak: Függetlenségi háború (1948), Sinai háború (1956), Hat Napos háború (1967), Yom-Kippur háború (1973).¹⁸⁰ Ezek a háborúk új területekhez juttatták az Izraeli államot, habár minden háború után az elfoglalt területek nagyobb részéről visszavonultak.¹⁸¹

Ezen területszerzések és egyéb politikai események következtében Izrael területe ma 20770 négyzetkilométer.¹⁸² Az ország fővárosa Jeruzsálem, népessége 8 millió fő (ennek 75,3%-a zsidó és 20,7%-a arab¹⁸³), hivatalos nyelve a héber és az arab.¹⁸⁴ Miniszterelnöke Benjamin Netanyahu, köztársasági elnöke Shimon Peres.¹⁸⁵ Izraelre a kis- és közép méretű települések a jellemzőek. Ezt jól mutatja, hogy ma csak 14 város van Izraelben ahol a lakosság száma meghaladja a 100 000 főt, és ezek közül csak 6 olyan van, amelyben több, mint 200 ezer fő lakik.¹⁸⁶ Az ország a földrajzi, vallási, történelmi illetve egyéb sajátosságai miatt folyamatosan különböző támadásoknak van kitéve, így aztán a nemzetközi sajtóban legtöbbször szereplő ország.

Az alkotmány és az államszervezet

Izrael nem rendelkezik írott alkotmánnyal.¹⁸⁷ Ennek elsődleges oka az, hogy Izrael megalakulásakor a vallásos és nem vallásos Izraeli politikusok nem tudtak konszenzusra jutni.¹⁸⁸ Ez nem azért volt és van így, mert a társadalom nem osztaná az alkotmány fontosságát, és

177 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/The%20State.aspx>

178 Hagee, John: Visszaszámlálás Jeruzsálem fölött – Figyelmeztetés a világnak. Krisztus Szeretete Egyház, Budapest, 2006. 92. p.

179 Szent Biblia, Ézsaiás próféta könyve 66:7-8

180 Brief History of Israel and the Jewish People. Israel Science and Technology Homepage. <http://www.science.co.il/israel-history.php>

181 uo.

182 CIA: World Factbook: Israel. (a továbbiakban: CIA ...) <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/is.html>

183 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Spotlight/Pages/65-years-of-independence.aspx>

184 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Pages/default.aspx>

185 uo.

186 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Spotlight/Pages/65-years-of-independence.aspx>

187 Rubinstein, Amnom: Israel's Partial Constitution: The Basic Laws. Jewish Virtual Library Publications. Április 2009. (a továbbiakban: Rubinstein ...) 1. p.

<http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/isdf/text/Rubinstein.pdf>

188 http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_hoka.htm

alaptörvény jellegét¹⁸⁹, hanem azért, mert a vallásos politikusok nagy része egészen a 21. századig félt attól, hogy esetleg az alkotmány megosztó konfliktust hoz majd létre a vallási és állami szervek között.¹⁹⁰ Azonban az országnak vannak ún. alkotmányos törvényei, amelyek annak köszönhetőek, hogy az izraeli parlament (Knesset) belevágott az „alkotmányos forradalomba”.¹⁹¹

David Ben-Gurion (Izrael első miniszterelnöke) volt az, aki előállt az ötlettel, hogy inkább darabonkénti szabályozás által szülessen alkotmány, alaptörvények formájában, ahelyett, hogy egy átfogó alkotmányt írnak. Ezt a felajánlást végül is elfogadták.¹⁹² A kezdetekben voltak, akik a Függetlenségi nyilatkozatot tekintették az ország alkotmányának, hiszen az olyan dolgokat rendezett, mint egy alkotmány. Azonban a Legfelső Bíróság több döntés eredményeképpen kijelentette, hogy az nem alkotmányos törvény és nem felsőbbrendű.¹⁹³ A Knesset főszabály szerint az összes képviselő 50%+1 szavazatával hozhat meg alaptörvényeket¹⁹⁴

Izrael alkotmányi kerete 3 forrásból táplálkozik: Az 1948-as Függetlenségi Nyilatkozat (melyet sokan vitatnak), a különböző alkotmányos kiegészítések és az alaptörvények.¹⁹⁵ Azonban hamarosan lehet, hogy mégis lesz írott alkotmánya az országnak, mert a Knesset „Alkotmány, Törvény és Igazság Bizottsága” 2003 óta dolgozik egy alkotmánytervezeten.¹⁹⁶ Reuven (Rubi) Ribli a Knesset volt házelnöke szerint a feltételek megértek ahhoz, hogy egy állandó alkotmányt hozzon létre a 19. országgyűlés.¹⁹⁷ Szerinte ez azért is valósulhat meg, mivel a hazai napirend változóban van – ezt jól mutatja, hogy az izraeliek már nem ragaszkodnak ahhoz, hogy a békefolyamat legyen az elsődleges megvitatandó téma.¹⁹⁸ Mindenesetre az biztos, hogy ahogy az idő előrehalad, úgy egyre inkább uniformizálódnak az alkotmánnyal kapcsolatos vélemények, és úgy egyre közelebb kerülünk egy állandó írott izraeli alkotmány hatályba lépéséhez.¹⁹⁹

Az izraeli állam államformája parlamentáris köztársaság, fővárosa Jeruzsálem, (habár minden külföldi ország nagykövetsége Tel Avivban található).²⁰⁰ A választás általános, egyenlő és titkos, országos szinten legalább négy évente, helyi szinten legalább öt évente tartandó.²⁰¹ A választási rendszer arányos és minden párt listát állít, amelyről a kapott szavazatok aránya szerint kerülnek fel a képviselők a parlamentbe. Az aktív és a passzív választójog gyakorlásához az illetőnek be kell töltenie a 18. életévét.²⁰² Az ország jogrendszere az angol precendensjog, a Brit Mandátum alatt

189 Elazar J., Daniel: The Constitution of the State of Israel. Jerusalem Center for Public Affairs. (a továbbiakban: Elazar ...)

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://jcpa.org/dje/articles/const-intro-93.htm>

190 Metz, Helen Chapin (ed.) : Israel: A Country Study. GPO for the Library of Congress, Washington, 1988. (a továbbiakban: Metz) <http://countrystudies.us/israel/78.htm>

191 Rubinstein ... im. 1. p.

192 Elazar ... im.

193 http://www.knesset.gov.il/description/eng/eng_mimshal_hoka.htm

194 Elazar ... im.

195 uo.

196 CIA ... im.

197 Allon, Gideon: Rivlin: Knesset may be ready to pass a constitution. Israel Hayom. January, 29, 2013. http://www.israelhayom.com/site/newsletter_article.php?id=7216

198 uo.

199 Metz ... im.

200 CIA ... im.

201 The Israeli Government: How Does It Work?. Jewish Virtual Library. (a továbbiakban: The Israeli ...) http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/how_govt_works.html

202 CIA ... im.

hozott rendelkezések, és zsidó, keresztény illetve muszlim vallási törvények keverékéből épül fel.²⁰³

A Knesset egykamarás, és összesen 120 tagja van, székhelye Jeruzsálem.²⁰⁴ Funkcióit kétféleképpen látja el; egyrészt a plenáris üléssel, másrészt a különböző parlamenti bizottságok által. Mielőtt egy törvényjavaslat felkerül a plenáris ülésre, előre meghatározott folyamaton kell keresztülmennie.²⁰⁵ Egy törvényjavaslatot egy országgyűlési képviselő, vagy azok egy csoportja, vagy a kormány, vagy egy miniszter terjeszthet a Knesset elé.²⁰⁶ Amikor az egyik minisztérium kezdeményez egy törvényjavaslatot, akkor egy feljegyzést küldenek először is az Igazságügyi Minisztériumnak, hogy az megvizsgálja annak jogi vonzatát, a Pénzügyminisztériumnak, hogy megvizsgálja annak gazdasági és költségvetési vonatkozását, illetve a többi minisztériumnak, hogy ők is hozzászólhassanak.²⁰⁷ Amennyiben a feljegyzést elfogadják, akkor sor kerül a megszövegezésre, majd az így létrejött tervezetet a kormány elfogadja, és az a Knesset elé kerül első olvasatra.²⁰⁸ Az egyes személyek törvényjavaslatait, amelyekhez nem szükséges a kormány jóváhagyása, a Knesset elé kell terjeszteni előzetes olvasatra, ami után pedig három plenáris olvasaton kell keresztülvinni.²⁰⁹

Az első olvasat során egy rövid parlamenti vita zajlik le a javaslat tartalmával kapcsolatosan. Ezt követően a tervezetet elküldik az megfelelő Knesset bizottságnak, aki részletesen megtárgyalja, és ha szükséges átalakítja a tervezetet.²¹⁰ Ezután a tervezet visszakerül a plenáris ülésre és a bizottsági tagok kifejezik az esetlegesen eltérő véleményüket, majd pedig a második olvasat vitáját követően az összes paragrafusról szavaznak, és ha nem szükséges ismét visszaküldeni a bizottságnak, akkor a harmadik olvasatban a javaslat egészéről szavaznak.²¹¹ A megszavazott törvényjavaslatot az akkor hivatalban lévő házelnök, a köztársasági elnök, és a törvény végrehajtásáért felelős miniszter és házelnök aláírásával, a köztársaság hivatalos lapjában teszik közzé.²¹²

A parlamenti bizottságok feladata még, hogy felügyeljék a minisztériumok munkáját, és vitákat tartsanak olyan témákról, amelyekért felelősek, és amelyek közfigyelemnek örvendenek.²¹³ A Knesset a bizottságokon keresztül tart közvetlen kapcsolatot a minisztériumokkal, és így jut információhoz a miniszterektől, vagy az ő képviselőiktől.²¹⁴

A miniszterelnököt közvetlenül választják, a parlamenti választásokkal egy időben. Megválasztása után be kell mutatnia a kormányába szánt minisztereit a Knessetnek és közölnie kell velük a tárcák szétosztását is, és így megszerezni az országgyűlés bizalmát.²¹⁵ Működésük alatt a kormánytagok

203 CIA ... im.

204 The Israeli ... im.

205 uo.

206 uo.

207 uo.

208 uo.

209 uo.

210 uo.

211 uo.

212 uo.

213 uo.

214 uo.

215 uo.

kollektíven felelősek a miniszterek összes tevékenységéért és a kormány egészéért. A miniszterek lehetnek több tárcaért is felelősek, illetve akár tárca nélküli miniszterek is, azonban nem kötelező, hogy országgyűlési képviselők is legyenek egyben – a miniszterhelyettesekkel ellentétben.²¹⁶ A kormány maga határoz arról, hogy milyen módon tanácskozik és fogadja el a döntéseket, ha esetleg lemondana vagy megbukna, akkor az új kormányalakításig átmeneti kormányként működik tovább.²¹⁷

A köztársasági elnököt a Knesset titkosan választja, és - parlamentáris köztársasághoz híven – elsősorban ünnepi funkciókat lát el mint államfő. Öt évre választják, ami meghosszabbítható még öt évvel. Általában a nagy pártok állítanak jelölteket, akik jól ismert közéleti személyiségek.²¹⁸ Az elnök - többek között - törvényeket ír alá, megnyitja az új Knesset első ülését, fogadja az idegen államok új nagyköveteinek megbízólevelét, hozzájárul a vallási és polgári jogi bírók kinevezéséhez, kegyelmet gyakorol, stb.²¹⁹

Az igazságszolgáltatás keretében büntetőjogi és polgári ügyek kerülnek a bíróságok elé. A bírósági ülések nyilvánosak, kivéve ha úgy határoznak, hogy a tárgyalást speciális körülmények között szükségeltetik megtartani.²²⁰ Amikor egynél több bíró ítél, akkor a többség döntése érvényesül, a rendszer nem ismeri az esküdtbíróság intézményét.²²¹ Rendesbíróságoknál három bírói fokozat létezik: ún. rendőrbíróságok (enyhe és közepes jogsértések, vagy olyan polgárjogi ügyek, ahol a követelt összeg nem haladja meg az egy millió shekelt), kerületi bíróságok (súlyos jogsértések, illetve olyan polgári jogi ügyek, amelyekben a követelt összeg meghaladja az egy millió shekelt), és a Legfelsőbb Bíróság.²²² Ez utóbbi egyrészt meghallgatja a kerületi bíróságok által hozott ítéletek elleni fellebbezéseket, és végleges érvényű döntés hoz azokról, másrészt pedig meghallgatja az olyan fellebbezéseket, amelyben egyes személyeket potenciálisan megkárosított az egyik állami szervezet.²²³ A rendesbíróságok mellett, vannak különbíróságok is, amelyek közül a legjelentősebbek a katonai, a munkaügyi és a vallási bíróságok.²²⁴

A központi közigazgatás

Az Izrael közigazgatási rendszer inkább centralizáltnak mondható,²²⁵ és sok értelemben véve nagyobb és bürokratikusabb, mint a legtöbb modern orszáé.²²⁶ Egyrészt, a fejlődése az utóbbi évtizedben erős folytonosságot és homogenitást mutat a Mediterrán medencében lévő államokkal, másrészt pedig egyedi jellemzőkkel rendelkezik.²²⁷ Az európai államokkal rokon

216 The Israeli ... im.

217 uo.

218 uo.

219 uo.

220 uo.

221 uo.

222 uo..

223 uo.

224 uo.

225 OECD: Government at a Glance: Israel 2011. Israel. <http://www.oecd.org/gov/48215127.pdf>

226 Plaut, Steven reviewing: Maor, Moshe (ed.) Developements in Israeli Public Administration. Franck Cass Publishers, 2002, London, 147. pp. <http://www.meforum.org/1580/developments-in-israeli-public-administration>

227 Centre for Administrative Innovation in the Euro-Mediterranean Region: Israel – Administrative Reform, Innovation and Maintenance. (a továbbiakban: Centre ...) 3. p. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/caimed/unpan019422.pdf>

jellemzőket leginkább abban látunk, hogy itt is széleskörű a közigazgatási reformprogram.²²⁸ Ez konkrétan a New Public Managementet megvalósító reformokban érhető tetten, amely többkevesebb sikerrel próbálja az izraeli állampolgárok igényeit megfelelő módon kielégíteni, a közigazgatás minőségének és teljesítményének növelésével.²²⁹

A rendszer összes különlegessége két „közös nevezőre” vezethető vissza. Az egyik az, hogy Izrael szüntelenül csak olyan erős szabályozást és formulákat keres, amelyek képesek biztosítani a megfelelő igazgatást még az állandó háborús helyzet ellenére is, így aztán egyértelműen szükség lesz speciális, más országokban nem látott rendelkezésekre.²³⁰ A második ilyen tényező az, hogy olyan szervek, melyek szűk értelemben nem számítanak végrehajtó hatalmat gyakorló szerveknek (tehát a Knesset és a Legfelsőbb Bíróság), óriási benyomást tudnak gyakorolni az egész államszervezet működésére.²³¹ Ez abban mutatkozik meg, hogy nagy beleszólásuk van a kormány döntéseibe, és az egész közigazgatás működésébe.²³²

A kormányzat és a közigazgatás közötti kapcsolat szintén alaptörvényben szabályozott. Közigazgatási szempontból számunkra talán a legfontosabb az 5752-1992-es számú törvény, amelyet 2001 március 7-én fogadott el a Knesset.²³³ Ez a törvény kimondja, hogy a kormány kizárólag a Knesset jóváhagyásával módosíthatja a minisztériumok számát és a felelősségi körüket, létrehozhat állandó, vagy ad-hoc jellegű minisztériumi bizottságokat, használhatja a hatalmát, az állam nevében cselekedve minden olyan kérdéskörben, ami nem esik más közhatalmi szerv hatáskörébe.²³⁴

Az utóbbi években a közigazgatási egyre inkább a független szabályozó ügynökségek modelljére támaszkodott, amely modell az angolszász intézményi rendszerrel együtt fejlődött.²³⁵ Központi szinten a közigazgatás klasszikus miniszteriális modellre épül, és a legmagasabb közigazgatási pozíciók egy jól szabályozott bizalmi kinevezési rendszeren keresztül kerülnek kinevezésre.²³⁶ Ezen felül a központi kormánynak komoly befolyása van a helyi autonómiák felett, ami kétféleképp nyilvánul meg: a helyi autonómiáknak adott pénzügyi támogatásban, és a központi hatóságok által gyakorolt merev rendszerű ellenőrzés és felülvizsgálat révén.²³⁷ A Közzolgálati Bizottság felelős azért, hogy megfelelő szakpolitikákat hajtsanak végre a közigazgatás gyengélkedő szektoraiban, azok fejlesztése érdekében.²³⁸

228 Centre ... 3. p.

229 uo. 3. p.

230 uo. 3. p.

231 uo. 3. p.

232 uo. 3. p.

233 uo. 5. p.

234 uo. 5. p.

235 uo. 9. p.

236 Centre for Administrative Innovation in the Euro-Mediterranean Region: Administrative Reform in the Mediterranean Region – Summary of Israel. (a továbbiakban: Centre 2 ...) 3.p.
<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/caimed/unpan019336.pdf>

237 Centre ... im. 14. p.

238 Centre 2 ... im. 5. p.

A helyi közigazgatás

Törvény szerint három helyi szerv létezik: önkormányzatok, helyi tanácsok, és területi tanácsok. Az önkormányzatok általában 20 000 főt meghaladó lélekszámú urbanizált városokat igazgatnak.²³⁹ A kisebb urbanizált városokat illetve a nagy vidéki településeket helyi tanácsok irányítják, melyeknek hatásköre nagyon kis eltérést mutat az önkormányzatokhoz képest.²⁴⁰ Ezek a települések 2000-20000 fősek lehetnek.²⁴¹ A területi tanácsok valójában kétszintű helyi hatóságok; itt az alsó szint a település, amely leginkább mezőgazdasági jellegű, és helyi bizottságot választhat, hogy ellássa az önkormányzati feladatokat.²⁴² A felső szint a regionális tanács, ahova a tanács mindegyik a fennhatósága alatt álló településből küldenek képviselőket.²⁴³ Az ilyen tanácsoknak a hatásköre megegyezik a helyi tanácsokéval.²⁴⁴ Létrehozható még önkormányzati szövetség, amelynek elsődleges célja, hogy a szükséges szolgáltatásokat a méretgazdaságosság szempontjainak figyelembevételével lássák el.²⁴⁵ Jelenleg 73 önkormányzat, 124 helyi tanács és 54 területi tanács működik az állam területén.²⁴⁶

A helyi hatóságok hatásköre meglehetősen széleskörű. Ilyen hatáskörök: egyrészt a területén elhelyezkedő lakosok, kereskedelmi cégek és más szervezetek számára biztosít széleskörű szolgáltatást.²⁴⁷ Fejleszti a fizikai infrastruktúrát, az utakat, a vízellátás minőségét, a hulladék elszállítását és feldolgozását, a csatornarendszert, és a parkokat.²⁴⁸ Felelős továbbá a környezetvédelemért és részlegesen az oktatásért; iskolákat épít és gondoskodik azok felszereléséről és karbantartásáról.²⁴⁹ Ezen felül óvodákat és gimnáziumokat hoz létre és igazgatja azokat, valamint elősegíti és támogatja is a kulturális és sporteseményeket.²⁵⁰ A helyi tanácsnak fontos szerepe van a város tervezésben, hiszen a törvényi keretek nagy fokú függetlenséget biztosítanak neki e tekintetben.²⁵¹ Ezen kívül megvan a joguk, hogy kivessenek helyi adókat, és, hogy bizonyos szolgáltatások fejében díjakat szedjenek be. Elkészítik a saját költségvetésüket amit a belügyminisztérium hagy jóvá, ennek a végrehajtásának ellenőrzésére pedig kötelesek könyvvizsgálót alkalmazni.²⁵²

A helyi hatóságok tanácsainak tagjait öt évente választják, a saját politikai pártjaik képviselőivel arányosan.²⁵³ A tagok száma a népességtől függ, önkormányzatok esetén 9 és 31, helyi tanácsok esetében 5 és 21 között mozoghat, a polgármestert (beleértve a helyi és a területi tanácsok

239 The Israeli ... im.

240 uo.

241 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/THE%20STATE-%20Local%20Government.aspx>

242 uo.

243 uo.

244 uo.

245 <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/State/Pages/THE%20STATE-%20Local%20Government.aspx>

246 uo.

247 The Israeli ... im.

248 uo.

249 uo.

250 uo.

251 uo.

252 uo.

253 uo.

elnökét) a lakosok közvetlenül választják.²⁵⁴ Minden párt lista a megszerzett helyek száma alapján megállapított támogatásban részesül.²⁵⁵

Az helyi hatóságok rendes költségvetése három különböző forrásból táplálkozik: helyben termelt bevételek, kormányzati hozzájárulás és különböző a rendes költségvetés kiegyensúlyozására rendelt kölcsönök.²⁵⁶ Manapság általában a helyben termelt bevételek a sokkal magasabbak a kormányzati hozzájáruláshoz képest, mint az 1970-es éveket megelőzően.²⁵⁷ Ez utóbbi kétféle lehet: szabadon elkölthető, vagy pedig meghatározott felhasználású (pl.: egyes foglalkozások fizetései). A felmérések szerint annak ellenére, hogy gyakran hosszan engedélyezési folyamaton kellett keresztülmenniük, a helyi hatóságoknak általában sikerült ellátni a kötelezettségeiket, és megvalósítani a projekteket amiket elkezdtek, így aztán a kormányzat gondolkodik további hatáskörök átruházásáról.²⁵⁸

254 The Israeli ... im.

255 uo.

256 uo.

257 uo.

258 uo.

Jordán Hasemita Királyság

Az országról általánosságban

Az ország hivatalos elnevezése Jordán Hasemita Királyság, területe közel 10.000 km², hivatalos nyelve az arab, fővárosa Amman. Jelentős városai továbbá még Aqaba, Irbid, Tafela, Zarga. Északról Szíria, észak – keletről Irak, keletről dél – keletről Szaúd - Arábia, nyugatról Izraellel, Palesztinával áll szomszédságban. A közel – keleti országok közül Jordánia a biztonságos országok közé sorolható, a többi közel – keleti országgal is jó kapcsolatban áll. Hazánk, Magyarország 1961. július 1-vel vette fel a diplomáciai kapcsolatokat Jordániával. Ekkor még a damaszkuszi nagykövet lett akkreditálva Jordániába de a későbbiekben 2005-től Magyarországnak már rezidens nagykövete áll szolgálatban a királyságban. Az elmúlt évtizedekbe visszamenőleg számos egyezmény került megkötésre a két ország között, úgymint az oktatás, az egészségügy, a tudomány és az idegenforgalom területén is. A két ország között számos magasabb szintű látogatásra is sor került, Magyarországról legutóbb a külügyminiszter Martonyi János tett hivatalos látogatást 2010-ben, míg Jordániából II. Abdullah királyt tett hivatalos látogatást nálunk 2007-ben. A közel – kelet valamennyi országa az iszlám világhoz tartozik, így Jordánia is, s a többségük arab országgént az arab világhoz is kapcsolódik. „A Közel – Kelet mint fogalom, - lehet úgy is mondani: a modern Közel – Kelet – maga is a 20. század szülötte, lényegében a nagyhatalmak stratégiai érdekeit tükröző, pontosan nem definiált - pontosabban esetenként újradefiniált-, a nagyhatalmi konstellációkban és az érdekviszonyokban bekövetkező változásoknak megfelelően módosuló koncepció.”²⁵⁹ A mai Jordánia 1945-ben Transzjordánia néven nyerte el függetlenségét, majd csak 1949 – től viseli a Jordánia nevet. Az államformája alkotmányos monarchia. Jelenlegi uralkodó és egyben az államfő is II. Abdullah király. II. Abdullah 1999-től került a trónra, apja halálát követően. Őt megelőzve az édesapja, Hussein király 1953-tól uralkodott az országban. Reformokat hajtott végre az oktatás, iskola építés területén. Hussein királyhoz köthető még, hogy elrendelte, a Jordán politikai gondolatokat, eszméket egy nemzeti oklevélbe „National Charter”- be rögzítsék. Ez az okirat napjainkban is érvényben van a Jordán alkotmány mellett, úgymint egy irányelv a demokratikus intézményesítésben és a politikai többselvűség elvében. 1989-ben Jordánia visszatért a parlamentáris politikához, politikai pártok működését engedélyezte a parlamentbe, kiterjesztették a sajtószabadságot. Uralkodása alatt fontos említést tenni az 1989-es választásokról, amikor is a cenzúrát megszüntették és az alsóház jelöltjei független kampányba kezdhettek. Ekkor már minden 19. életévét betöltött személy leadhatta szavazatát, fontos megemlíteni, hogy a nők is, akik már ekkor hivatalt is vállalhattak. „Több mint 600 jelölt versengett a 80 alsóházi helyért.”²⁶⁰ Az ezt követő évben egy Királyi Tanács kinevezésére is sort került, amely a politikai pártoknak szolgált iránymutatással. Hussein király elkötelezettje volt a demokráciának, polgári szabadság és az emberi jogok biztosításának, amelyek segítették Jordániát megújítani, fejleszteni ebben a térségben. Lényeges esemény volt még, hogy 1994-ben Jordánia, mint második állam békeszerződést kötött Izraellel, ami vitatott de szükséges

²⁵⁹ Rostoványi Zsolt: A Közel – Kelet története 10.p, Kossuth Kiadó 2011

²⁶⁰ Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel – Keleten és Észak – Afrikában 227p. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008

lépés volt, hogy béke és stabilitás legyen a térségben. A békeszerződésben rendezték a két ország turisztikai, kereskedelmi, mezőgazdasági kapcsolatait.

Jordánia államformája és államszervezete

Jordánia államformájához visszatérve, alkotmányos monarchia tehát az uralmat egy személy Jordánia esetében örökléssel szerzi meg a király, aki a parlamenttel együttműködve uralkodik. Ennél az államformánál az állampolgári jogok formálisan biztosítva vannak, továbbá az uralkodó jogai, hatáskörei az alkotmányban vannak szabályozva. Tehát a király uralkodik de nem kormányoz. A király nevezi ki az ország miniszterelnökét, aki jelenleg Abdallah Ensour, a miniszterelnök pedig a kormányt nevezi ki, miután a királlyal egyeztetett. A király továbbá a hadsereg parancsnoka is és a bírakat is ő nevezi ki. Jordánia Nemzetgyűlése két kamarás, ami a Szenátusból és a Képviselőházból áll. A miniszterelnök a Nemzetgyűlés támogatásával alapít kormányt. A felsőház, tehát a Szenátus 55 képviselőből áll, akiket a király jelöl erre a tisztségre és a tisztségüket a király megújíthatja. A Szenátus két alapvető feladata a törvényhozói és azt ezt felügyeleti funkció. Jogalkotási szerepköre van a költségvetési számlákra, törvénytervezetekre, illetve azok jóváhagyására. Felügyeleti hatáskörébe a politikai felügyelete tartozik, a kormány munkájának és annak jogszerűségének ellenőrzése, garantálni az Alkotmányban lefektetett jogokat. A szenátus kilenc állandó bizottsággal rendelkezik, ezek a következők:

- Jogi Bizottság
- Költségvetési és Gazdasági Bizottság
- Külföldi Ügyekért Felelős Bizottság
- Oktatási és Kulturális ügyekért Felelős Bizottság
- Környezet, Egészség és Szociális Fejlesztési Bizottság
- Igazgatási Bizottság
- Víz és Mezőgazdasági Bizottság
- Turizmus és Kulturális Örökségekért felelős Bizottság
- Fejlődés és Népeségért Felelős Bizottság

A bizottságok tagjait 2 évre választja meg a Szenátus.

A Képviselőház 150 főből áll össze, akiket a nép választ a parlamentáris választásokon. Néhány kritérium a tagokkal szemben: Legalább 10 éve Jordániában kell élniük, 30. életév betöltése, illetve illegális szervezetnek nem lehetnek a tagjai. Hasonlóság a két ház között, hogy mindkét házban a mandátumok ideje 4 évre szól.

A Jordán bírósági rendszer.

A Jordán Alkotmány garantálja az igazságszolgáltatás függetlenségét. A király nevezi ki illetve bocsátja el a bírakat a tisztségükből. Az Alkotmány három különböző kategóriába sorolja a bíróságokat. Ezek a polgári, a vallási és a speciális bíróságok. A polgári bíróságok a polgári illetve a büntető ügyekben járnak el a jognak megfelelően minden emberrel szemben. A polgári bíróságon belül található a Legfelsőbb Bíróság, az Elsőfokú Bíróság, a Fellebbviteli Bíróság, és a Közigazgatási Bíróság. A jordániai polgári jogi rendszer Napóleon Törvénykönyvén alapul. A vallási bíróságok magukba foglalják a shari'a bíróságokat (az iszlám törvényeket) és a többi vallási közösség bíróságát, a keresztény kisebbségét. A vallási bíróságoknak elsődlegességük van és a fellebbviteli bíróságok foglalkoznak a házassági, válási, öröklődési és gyermek felügyeleti esetekkel. A harmadik kategóriába a különleges (Special) bíróságok magukba foglalják az önkormányzati, a

jövedelemadó, a katonai és a rendőrségi bírói joggyakorlatokat. Továbbá a szigorú katonai bíróságok a hadi, katonai jogot alkalmazták majd eltörölték és a State Security Court (Állambiztonsági Bírósággal) helyettesítették, amely katonai és polgári bírákból állt össze. A bíróság megállapításaival szemben a Legfelsőbb Bíróshoz lehet fellebbezni.

Érdekességgéppen az alábbi táblázat nemzetközi összehasonlításban az Egyesült Államokkal és Svédországgal szemben a Jordán alacsony bűnözési arányszámot mutatja.

Number of Crimes per 100,000 Citizens			
Category	U.S.A.	Sweden	Jordan
Total Offenses	5374.4	12,620.3	897.5
Murder	8.9	9.5	6.9
Rape	39.2	20.6	0.9
Theft (all kinds)	4896.1	7410.5	160.4
Violent Theft	237.7	60.5	1.1
Auto Theft	591.2	616.1	15.7
Drug Offenses	No Data	358.48	6.7
Source: International Crime Statistics. International Criminal Police Association (INTERPOL), Lyon, France, 1994.			

Jordánia 1946. május 25-től tekinthető független államnak, napjainkban is használt alkotmánya, kisebb módosításokkal 1952. május 8.-tól van hatályban. Az 1952-es alkotmány „azonban csak a nevében volt liberális, a valóságban kevésbé. Előrelépésnek tekinthető, hogy az alkotmány a szabadságjogok garantálásán túlmenően a hatalmi ágak szétválasztását is elismeri.”²⁶¹ Az alkotmány felvázolja az állam feladat és hatásköreit, az állampolgárok jogait és kötelezettségeit továbbá iránymutatásokat ad az alkotmány értelmezésére illetve annak módosítására. Az alkotmány különleges garanciákat tartalmaz az állampolgárokra nézve ilyen a szólás és sajtó szabadság, egyesülési jog, szabad vallás gyakorlás joga végül a parlamenti választásokhoz való jog. Fontos még itt megemlíteni, hogy az alkotmány liberálisnak tekinthető a többi közel-keleti országához képest, viszont túlzott jogköröket biztosít a királynak. „Többek között a király feloszthatja a parlamentet, és újraválasztásokat írhat ki, vagy bármikor felfüggesztheti az alkotmányt és statáriumot hirdethet ki.”²⁶² A Jordán alkotmány 9 fejezetből tevődik össze, ezek a következők:

1. fejezet: Az állam és a kormányforma
2. fejezet: Állampolgárok jogai és kötelezettségei
3. fejezet: Hatalom: Általános rendelkezések
4. fejezet: A végrehajtó hatalom
 - Király és az ő felségjogai
 - Miniszterek
5. fejezet: A törvényhozó hatalom / a Nemzetgyűlés
 - Szenátus
 - Képviselőház
 - Írányadó rendelkezések mindkét háznak

²⁶¹ Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Köze l - Keleten és Észak- Afrikában 223p. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs 2008

²⁶² Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel - Keleten és Észak- Afrikában 224p. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs 2008

- 6. fejezet: Bírói hatalom
- 7. fejezet: Pénzügyi rendelkezések
- 8. fejezet: Általános rendelkezések
- 9. fejezet: Végrehajtás és hatályon kívül helyezése a törvénynek

Továbbiakban az előző fejezetek közül néhány pontra részletesebben is kitérek. Az első fejezetben rögzítésre kerül, hogy Jordánia független, szuverén arab állam. Hivatalos nyelv az arab, az állam vallása az iszlám. A királyság fővárosa Amman. A második fejezetben meghatározásra kerül, hogy a Jordán állampolgárság a törvény által meghatározott. Az alapfokú (elemi) oktatás kötelező a királyságban és ingyenes az állami iskolákban. Az állam különböző lehetőségeket nyújt minden állampolgárnak a munkához a nemzeti gazdaság által. A harmadik fejezetben megfogalmazódik, hogy a nemzet a hatalom minden forrása. Az Nemzetgyűlés a Szenátusból és a Képviselőházból áll. A végrehajtó hatalom a királynál van, aki a ráruházott hatalmát a miniszterein keresztül az alkotmány jelenlegi rendelkezéseivel összhangban gyakorolja. A negyedik fejezet a végrehajtó hatalomról szól. A király, mint az állam feje mentes a felelősség és a kötelezettségek alól. A király hagyja jóvá a törvényeket és hirdeti ki azokat. A király a szárazföldi, tengeri és légierő parancsnoka. A király nevezi ki a miniszterelnököt, a lemondását is ő fogadja el illetve a Szenátus tagjait is ő nevezi ki.

Jordánia közigazgatásán belül is megkülönböztethetünk a központi illetve a helyi közigazgatás egységeit. Számos minisztérium tartozik itt is a központi közigazgatás alá, összesen tíz. Ezek a következők:

- Egészségügyi Minisztérium
- Informatikai Minisztérium
- Ipari és Kereskedelmi Minisztérium
- Közlekedési Minisztérium
- Kulturális Minisztérium
- Külügyminisztérium
- Oktatási Minisztérium
- Pénzügyminisztérium
- Tervezési Minisztérium
- Turisztikai Minisztérium

Az államigazgatáshoz kapcsolódik még számos intézet. Úgymint, a Telekommunikációs Bizottság, Vámügyi részleg, Jordán Statisztikai Hivatal, Jordán Központ Bank illetve a Diplomáciai Intézet.

A területi igazgatás

Közigazgatását tekintve a királyság 12 kormányzóságra van felosztva, mindegyik élén a kormányzó áll és ezek a közigazgatási régiókba tartoznak. A kormányzók a központi közigazgatáshoz tartoznak és a Belügyminisztérium felügyelete alatt állnak. A kormányzók széles közigazgatási hatalommal rendelkeznek és különleges ügyekben ők gyakorolják a miniszteri hatalmat. A városi tanácsokon belül a kormányzót, a helyi lakosok választják négy éves időtartamra. Azonban helyi vitás kérdések felmerülésénél illetve további néhány esetben ez a négy éves időszak további két évvel meghosszabbítható. 1995-ben először ezeken a választásokon számos nő szerzett magának helyet. A közigazgatása városi és községi szinten is külön álló. A községek szintjén minden falunak a tanácsa választja meg a kormányzót és a tanács is változtatja meg, ha ezt szükségesnek látja. Ezek a kormányzók a királynak a főbizonai és felügyelik, koordinálják a központi kormányzat

különböző tevékenységeit és ezen belül a saját közigazgatási részüket. A kisebb falvakban a kormányzást a hagyományos törzsfőnök ismert nevén „mukhtars” látja el. A falvak és a városok hatóságai korlátozott felelősséggel bírnak a közigazgatás, a jog és a rend, a közegészségügy felett.

Tehát a királyság 12 kormányzósága a következő: Ibrisi, Al Mafraq, Az Zarga, Amman, Ma'an, Aqaba, Al Karak, Al Tafilah, Madaba, Ajlun, Jarash, Al Balka,

Végül pár szót a Jordán királyság és az Európai Unió, Magyarország kapcsolatáról. Az Unió szövetségeseként illetve a reformok végrehajtása miatt modellértékű országgént számol a királysággal. „Jordánia 1997-től kezdve rendszeres támogatást kap az euro – mediterrán partnerségi programon keresztül, méghozzá eddig megközelítőleg 570 millió euróban részesült.”²⁶³ 2010-ben az Európai Unió és Jordánia megállapodásra jutott az új EU- Jordánia (ENP) Akció Tervről. A tervben Jordánia megkapta a kiemelkedő státuszt, ami a kapcsolatot minősíti az Európai Unió és a királyság között. Ez a kiemelt státusz közelebbi partnerkapcsolatot jelent számos területen, és konkrét kötelezettségvállalásokat mindkét oldalról. Az Új Akció Terv 2005 sikere volt és rögzítette az EU és Jordánia napirendi kérdéseit a következő 5 évre. Jordánia a második mediterrán partner ország, akiket az EU a kiemelt státuszba sorolt be. 2012-ben az EU és Jordánia tovább fokozza az együttműködésüket. Jordánia további lépéseket tesz reformjaival, amelyek tartalmazzák a megújult EU politikát a dél mediterrán országokkal egyetemben.

Magyarország is nyitott a királysággal kapcsolatban, ezt bizonyítja az is, hogy majd egy hónappal ezelőtt a két ország képviselői gazdasági, oktatási, egészségügyi és energetikai együttműködést írtak alá. A Jordán miniszterelnök kiemelte továbbá a mezőgazdasági és a turisztikai kooperáció fontosságát is. Továbbá hazánk keresi a partnerségi kapcsolatokat a mezőgazdaságban, az

²⁶³ Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel – Keleten és Észak – Afrikában 234p. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008

energiaszektorban, a vízgazdálkodásban és az orvosi technika területén is a jordán üzletemberekkel.

Felhasznált irodalom:

Csicsmann László: Iszlám és demokrácia a Közel – Keleten és Észak – Afrikában, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008

Marco Polo: Jordánia, Corvin Kiadó

Jordánia minden évszakban, Dekameron Könyvkiadó

Jordánia: Ammán, Dzseras, az Omajjádok kastélyai, Petra, Akaba és a Rum-vádi, Merhavia Könyvkiadó, 2004

Rostoványi Zsolt: A Közel – Kelet történet, Kossuth Kiadó, 2011

Internetes források:

Hashemita Kingdom of Jordan Public Administration Country Profile , February 2004:

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan023177.pdf> Letöltés ideje: 2013.04.20.

Jordan Local Administration:

http://www.mongabay.com/reference/country_studies/jordan/GOVERNMENT.htm Letöltés ideje: 2013.04.19.

Jordan Government- the Judicial Branch:

<http://www.kinghussein.gov.jo/government4.html> Letöltés ideje: 2013.04.18.

Relationship with EU:

<http://www.eueom.eu/jordan2013/home/profile> Letöltés ideje: 2013.04.17.

House of Representatives:

<http://www.representatives.jo/english/Default.shtm?LanguageAction=English> Letöltés ideje: 2013.04.21.

The Parliament and the Constitution:

<http://www.parliament.jo/en/node/150> Letöltés ideje: 2013.04.24.

Magyarország és Jordánia kapcsolata:

http://www.miniszterelnok.hu/cikk/kozepeuropa_a_jordaniaiaknak_is_igeretes_regio_lehet Letöltés ideje: 2013.04.24.

Magyarország Nagykövetsége Amman:

<http://www.mfa.gov.hu/kulkepviselet/JO/hu> Letöltés ideje: 2013.04.19.

King Abdullah II. Official Website:

http://kingabdullah.jo/index.php/en_US/pages/view/id/157.html Letöltés ideje: 2013.04.20.

Jordán Hasemita Konzulátus:

<http://www.jordankonzulatus.hu/> Letöltés ideje: 2013.04.21.

Kép forrása:

<http://www.worldofmaps.net/en/middle-east/map-jordan/map-jordan-governorates.htm>

Letöltés ideje: 2013.04.23.

Táblázat forrása:

<http://www.kinghussein.gov.jo/government4.html> Letöltés ideje: 2012.04.22.

Törökország

az Oszmán Birodalom örököse

1. Törökország. Forrás: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/maps/maptemplate_tu.html (2012/04/18)

Közel-Kelet

Általában, ha az emberek beszélni kezdenek a közel-keleti országokról, nagy valószínűséggel legelőször mindekinek az arab nyelvű országok jutnak eszükbe, pedig az itt élőknek csupán a fele beszél arabul. A közel-keleti országokat két részre tudjuk osztani: vannak, amelyek szűkebb értelemben véve tartoznak a közel-keleti régióba, és vannak, amelyek tágabb értelemben. A szűkebb értelemben vett közel-keleti országok a következők: Irak, Irán, Izrael, Jordánia, Kuvait, Libanon, Palesztina és Szíria; tágabb értelemben ide tartozik Bahrein, az Egyesült Arab Emírségek, Egyiptom, Jemen, Katar, Omán, Szaúd-Arábia és Törökország.

Törökország történelme

Törökország esetében mindenképp említést kell tennünk a földrajzi elhelyezkedéséről, ugyanis nagyrészt emiatt számít igazán különlegesnek és ezért is sorolhatjuk a közel-keleti országok közé. Maga az ország két kontinensen terül el, ebből is adódik az a kulturális változatosság, amivel ebben az országban találkozhatunk.

Az országot északról a Fekete-tenger, délről a Földközi-tenger határolja, kisebbik része Európában terül el, míg a nagyobbik Ázsiában, az Anatóliai-félszigeten. Európában Görögország és Bulgária határolja, Ázsiában Grúzia, Örményország, Irán, Irak és Szíria. Fővárosa Ankara, azonban mind gazdasági, mind kulturális szempontból is Isztambul számít a központjának, ami tulajdonképpen

egészen 1923-ig a fővárosa is az országnak, jelenleg több mint 13 millió lakosa van²⁶⁴. A két kontinensen való elhelyezkedése, illetve a körülötte lévő tengerek miatt fontos stratégiai központnak is számít az ország.

Maga a terület, ahol Törökország elterül, már az ókorban is fontosnak számított, királyságok alakultak ki a helyén és megtalálhatóak voltak nagyobb civilizációk is, mint például a hettiták vagy az asszírok a Kr.e. VII. században,. A Kr.e. III. században a Perzsa Birodalom terjeszkedését végül Nagy Sándor verte vissza, majd az ő halála után a területet felosztották. Később, a Kr.u. III. században a rómaiak hatalma alá került, itt alakult ki az „új birodalom” Konstantinápoly (ma Isztambul) központtal I. Constantinus római császár uralkodása alatt. Ezután, a XI. században a szeldzsukok egyesítették a fejedelemségeket, majd a XIII. század végén az oszmánok különváltak népüktől, és elfoglalták Konstantinápolyt, megdöntve ezzel a Bizánci Birodalmat.

A XV-XVI. században I. Szulejmán szultán²⁶⁵ hódított meg hatalmas területeket uralkodása alatt, és apja politikájával ellentétben a nyugati területekre koncentrálva a Habsburgok által uralt területeket tűzte ki céljául, végül egészen Magyarorszáig jutott. Ebben az időben az Oszmán Birodalom a Perzsa-öböltől Magyarorszáig, illetve Egyiptomtól a Kaukázusig terjedt. A szultánt a trónon kedvenc fia, II. Szelim követte, aki nem törődött a Birodalom sorsával, majd ez a hozzáállás szinte öröklődött és így szép lassan elkezdődött az ország hanyatlása.

A XIX. században jellemző nacionalizmus természetesen a balkáni területeken is megjelent, ami nagyban hozzájárult a Birodalom széteséséhez. Az utolsó évtizedekben a nacionalista alkotmánypárti Ifjútörök Mozgalom (*Jön Türkler*), hivatalos szervezetük az Egység és Haladás Mozgalma (*İttihad ve Terakki Dzsemijeti*), kezében volt a hatalom egészen 1918-ig, mikor az I. világháború elvesztését követően a sèvres-i békeszerződés²⁶⁶ értelmében az Oszmán Birodalmat megfosztották nagy részétől, harmadára csökkentve így az ország független területét. A szerződést 1920. augusztus 10-én írták alá a háború győztes országai Mehmed Vahideddin szultán²⁶⁷ küldötteivel, ám ezt a Török Nemzetgyűlés (*Türkiye Büyük Millet Meclisi*) elutasította. Ennek következtében robbant ki a török függetlenségi háború (*Kurtuluş Savaşı / İstiklâl Harbi*), ami egészen 1923-ig tartott. A háború során az Oszmán Birodalom szultánátusi államformáját is törölték (1922. november 1.), majd Mustafa Kemal a török parlament segítségével az ott élő örmények, görögök, franciák és angolok ellen indított katonai támadást. Ezzel vívták ki a törökök a békediktátum felülvizsgálatát, majd érték el az újabb szerződést²⁶⁸, amit Lausanne-ban írtak alá 1923. augusztus 24-én.

²⁶⁴ Forrás: <http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11> (2012/04/16)

²⁶⁵ A szultán uralkodói méltóságnév az iszlám világában, a török dinasztiák kezdték el használni a XI. században. A szeldzsuk törökök fénykorában alakult ki a felosztás, mely szerint a szultán csupán világi kérdésekben dönthet, a vallási kérdésekben a kalifa kezében van a főhatalom. Napjainkban Omán és Brunei országát hívjuk szultanátusnak.

²⁶⁶ Forrás: <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Peace_Treaty_of_S%C3%A8vres> (2012/04/16)

²⁶⁷ Az Oszmán Birodalom utolsó szultánja volt, 1918 és 1922 között volt hatalmon, lemondása után alakult meg a Török Köztársaság.

²⁶⁸ Forrás: <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Lausanne> (2012/04/17)

2. Lausanne-i békeszerződés. Forrás

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Turkey-Greece-Bulgaria_on_Treaty_of_Lausanne.png (2012/04/17)

Az új szerződés értelmében Törökország megtarthatta a kurd és örmény lakta területeket, Anatóliát, illetve a Boszporusz ellenőrzése is török kézre került, a fegyveres erők pedig kivonultak. Kemal célja a nemzetállam létrehozása volt, így előbb a görögöket, majd pedig az örményeket próbálta meg elűzni az országból.

1923. október 29-én kiáltották ki a Török Köztársaságot, az első miniszterelnök Mustafa Kemal Atatürk lett, ám nem csak miniszterelnök volt, hanem ő lett az első köztársasági elnöke az országnak, és a török parlament első házelnöke is, aki modernizálta az országot nyugati mintára. Ennek érdekében reformokat²⁶⁹ vezetett be, mint például a kalifátus eltörlése, ezzel is megkezdve a szekularizációt az országban: betiltatta a dervisrendeket²⁷⁰; megszüntette a vallási alapítványokat; bevezették a Gergely-naptár használatát és európai mintára a vasárnap lett a pihenőnap; olasz és svájci minta alapján elkészíttette a büntető és polgári törvénykönyvet; bevezette a latin ABC használatát. 1934-ben vezették be a családnév-törvényt is, amivel eltörölték a korábbi rangokat, címeket, mint például a pasa, és mivel addig a törököknek nem volt vezetéknevük, mindenkinek választania kellett egyet kötelező jelleggel. A miniszterelnök is ekkor kapta az *Atatürk*, azaz a „minden törökök atyja” nevet a parlamenttől. Atatürköt egyszerre támogatták és támadták, hatalma érdekében megmaradt az egypártrendszerénél, több párt esetén tartott a megerősödő szeparatista mozgalmaktól, hatalma szilárdnak bizonyult. 1926-ban szerveztek ellene merényletet, ám időben kiderült, a merénylőket kivégeztette:

²⁶⁹ Forrás: <<http://www.allaboutturkey.com/reform.htm>>(2012/0416)

²⁷⁰ Dervisrend: XII. században kialakult iszlám szerzetesrendek, bár az iszlám elutasítja a szerzetesi életet. A dervisek imádkozással, meditációval kerülnek közelebb Allahhoz, a legismertebbek közülük a kerengő dervisek, a mevlevik. Betiltásuk után titokban működtek, manapság pedig népszerű turistalátványosságnak számítanak.

„Én vagyok Törökország. Aki engem akar megsemmisíteni, az magát Törökországot akarja megsemmisíteni. (...) Népemet mindaddig kézen fogva vezetem, ameddig nem lesznek biztosak a lépteik, és ameddig nem ismeri útját.”²⁷¹

Már életében is hatalmas kultusz övezte, és ez a mai napig így van, minden nagyobb városban található szobor róla, repülőteret, stadiont, hidat neveztek el utána, minden fontosabb közintézményben található róla portré.

Török alkotmány – török közigazgatás

Törökország jelenlegi alkotmányát (*Anayasa*) 1982-ben fogadták el, legutóbb 2004-ben módosították²⁷². Az alkotmány kimondja, hogy az ország államformája köztársaság, az alkotmány szerint Törökország demokratikus és szekuláris állam, azaz a vallás és az egyház szokásainak kizorítása a cél a társadalom mindennapi életéből. Törökország államfői szerepét a köztársasági elnök (*Cumhurbaşkanı*) tölti be, aki jelenleg Abdullah Gül, 2007-ben választotta meg hét évre a Török Nagy Nemzetgyűlés (*Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM*)²⁷³.

Törökországban a végrehajtó hatalom a kormány kezében van, aminek a vezetője a miniszterelnök (*Başbakan*), Recep Tayyip Erdoğan²⁷⁴, illetve a hatalom gyakorlásában a miniszterek tanácsa (*Bakanlar Kurulu*) is részt vesz.

Törökország közigazgatási egységeinek a felosztása nagyban eltér a magyarországitól, az egységek egymással összefüggésben vannak, hierarchikus rendszerben épülnek egymásra²⁷⁵.

²⁷¹ FLESC, István: *A Török Köztársaság története*. Budapest, Corvina, 2007, 37-38.o.

²⁷² Forrás:<<http://www.byegm.gov.tr/Content.aspx?s=tcotrot>>(2012/04/17)

²⁷³ Török Nagy Nemzetgyűlés, azaz a török parlament: törökül *Türkiye Büyük Millet Meclisi-TBMM*, 1920. április 23-án jött létre Ankarában a függetlenségi háború idején.

²⁷⁴ Forrás:<<http://middleeast.about.com/od/turkey/p/me080210.htm>>(2012/04/17)

²⁷⁵ Forrás:<http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=122>(2012/04/17)

Törökország közigazgatási egységei

(régió)

tartomány - *il*

körzet - *ilçe*

buçak és *kasaba*

falu - *köy*

tanya - *bağlı*

Városok felosztása

város

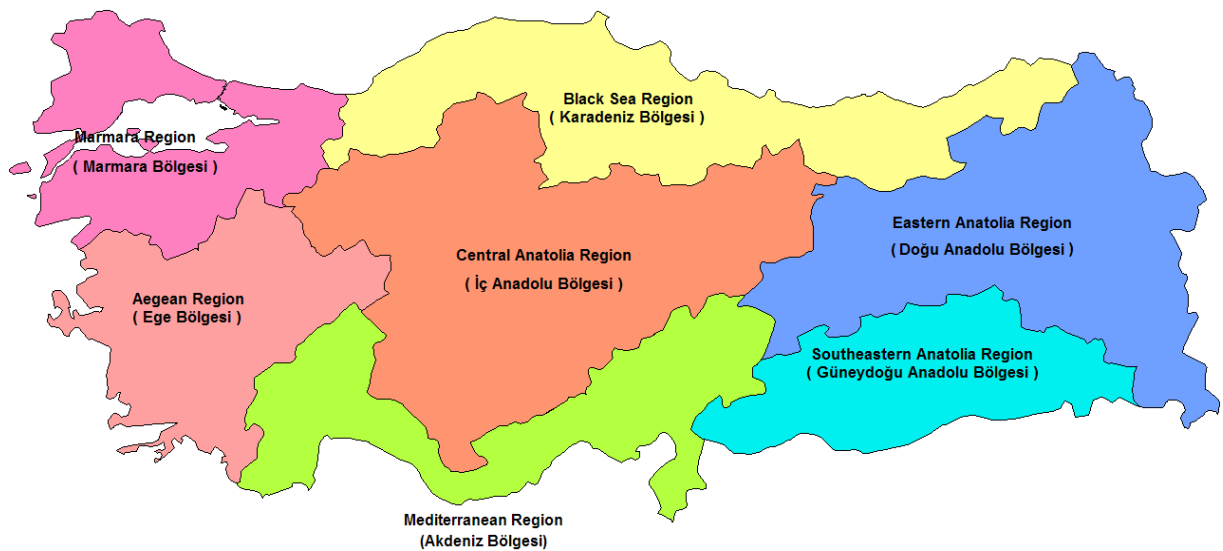
városrész - *semt*

kerület - *mahalle*

3. Törökország közigazgatási egységei

Törökországot hét régióra²⁷⁶ osztják fel, a legalapvetőbb szempont a földrajzi elhelyezkedés volt: *Marmara Bölgesi* –Márvány-tengeri régió; *Ege Bölgesi* – Égei-tengeri régió; *Karadeniz Bölgesi* – Fekete-tengeri régió; *İç Anadolu Bölgesi* – Közép-anatóliai régió; *Akdeniz Bölgesi* – Földközi-tengeri régió; *Doğu Anadolu Bölgesi* – Kelet-anatóliai régió; *Güneydoğu Anadolu Bölgesi* – Délkelet-anatóliai régió.

²⁷⁶ Forrás:<<http://gototurkey.co.uk/Geography.html>>(2012/04/16)

4. Törökország régiói. Forrás:

[http://gototurkey.co.uk/editpics/Image/Turkey_Regions\(1\).png](http://gototurkey.co.uk/editpics/Image/Turkey_Regions(1).png) (2012/04/16)

A hét régiót több kisebb tartomány, törökül *il* alkotja, összesen 81 darab, amelyek fontos részét képezik a közigazgatási beosztásnak. Minden *il*-nek van egy kormányzója, őket *vali*-nak hívjuk. A tartományokat kisebb körzetekre bontották, azaz *ilçe*-kre. Minden tartománynak egy központi körzete (*merkez ilçe*) van, ahol megtalálható az önkormányzati központ, azaz az *il merkezi*. A körzetek irányítását a *kaymakam* végzi. Általában ezeknek az önkormányzati székhelyeknek ugyanaz a nevük, mint magának a tartománynak, mint például Ankara tartománynak Ankara a központja, illetve a tartományi központ megegyezik a központi körzettel is. A központi körzeteket irányítása a tartományt irányító kormányzó feladata, a többi körzetet alkormányzók (*vali yardımcısı*) igazgatják. A körzeteket kisebb egységekre osztották fel, ezeket *buçak*-nak vagy *kasaba*-nak hívják, kisvárosi önkormányzatoknak számítanak. A buçakok között is megkülönböztetünk központi egységet, annak az irányításáért a központi körzet vezetője felelős, azaz a *kaymakam*. A többi buçak igazgatása a *buçak müdürü* feladata.

A buçak és kasaba egységek után a falusi önkormányzatok következnek a rendszerben, amelyek igazgatása a *muhtar* és a *köy ihtiyar meclisi*, azaz a falusi tanács hatáskörébe tartozik. A falvaktól kisebb egységek a Magyarországon is megtalálható tanyákhoz hasonlóak, amelyeket összefoglalóan csak *bağlı*-nek hívnak. Ezek azokhoz a buçakokhoz tartoznak közigazgatásilag, amelyek a határán belül találhatók.

5. Törökország tartományai. Forrás: <http://www.erzurumtso.tobb.org.tr/wp-content/uploads/2009/08/turkiye-haritasi.jpg> (2012/04/16)

A városokat is tovább tudjuk bontani, ez leginkább a nagyobb városokra jellemző, mint például Isztambul. A kisebb egységeket itt városrésznek, azaz *semt*-nek hívják. Természetesen a semtek is kisebb egységekből épülnek fel, ezeket *mahalle*-nek hívják.

A városok igazgatása az önkormányzat, azaz a *belediye* feladata, aminek az élén a polgármester, a *belediye başkanı* áll. A tartományi ranggal rendelkező városokat, mint például Isztambult Magyarországon megyei jogú városnak számítanánk, ennek megfelelően az ilyen városoknak az önkormányzata is kicsit eltér az előzőekben már leírtaktól: ott a *büyükşehir belediyesi* igazgat a főpolgármester és a városi tanács, a *meclis* vezetésével. A semtek esetében is van mindenhol belediye és külön polgármester, aki az adott városrész ügyeiért felelős, a mahalleket pedig a már korábban említett muhtarok irányítják.

Mint láthatjuk, Törökországban egy egészen rendezett közigazgatási struktúrát építettek ki az elmúlt évtizedek során, hierarchikus rend alakult ki az egységek között. A fenntartható fejlődés miatt jelenleg további lépéseket tesz az ország közigazgatási szempontból: különböző projekteket indítanak, melyek során a fiatalokat próbálják bevonni a közigazgatási „életbe”, a döntéshozatali folyamatokat szeretnék ismertetni velük, ezáltal is elérve azt a célt, hogy a későbbiekben a megfelelő információk birtokában egy jól felépített és sikeresen működő rendszert tudjanak magukénak.

Bibliográfia:

- FLESCHE, István: *A Török Köztársaság története*. Budapest, Corvina, 2007, 37-38.o.
 FLESCHE, István: *Atatürk és kora : Musztafa Kemál Atatürk függetlenségi háborúja és kormányzása*. Budapest, Corvina, 2004.
 <http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?tb_id=39&ust_id=11> (2012/04/16)
 <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Peace_Treaty_of_S%C3%A8vres>(2012/04/16)
 <http://wwi.lib.byu.edu/index.php/Treaty_of_Lausanne>(2012/04/17)
 <<http://www.allaboutturkey.com/reform.htm>>(2012/04/16)

<<http://www.byegm.gov.tr/Content.aspx?s=tcotrot>>(2012/04/17)
<<http://middleeast.about.com/od/turkey/p/me080210.htm>>(2012/04/17)
<http://www.illeridaresi.gov.tr/default_B0.aspx?content=122>(2012/04/17)
<<http://gototurkey.co.uk/Geography.html>>(2012/04/16)